

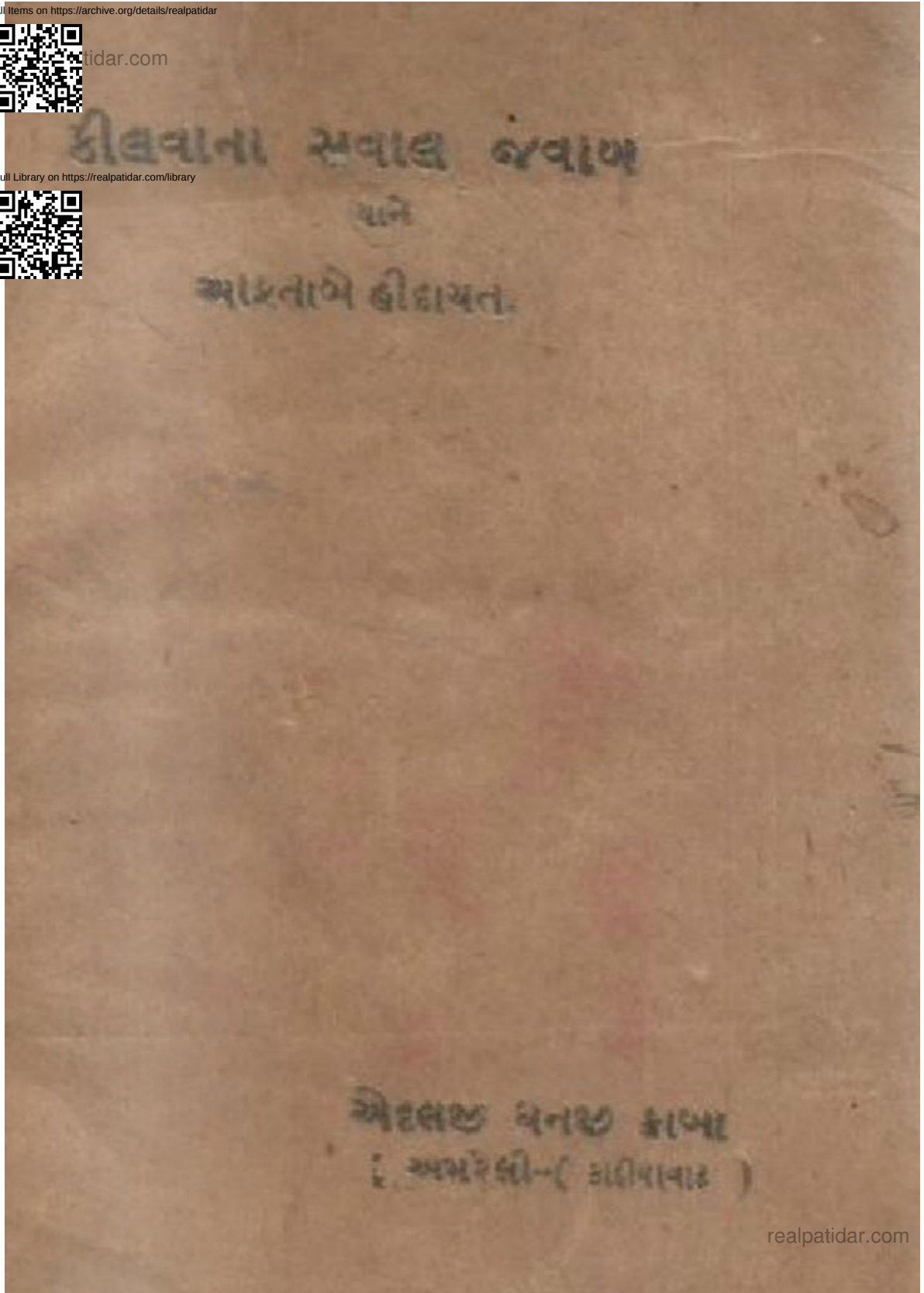

1920 -Kilwa na Sawal Jawab Yane Aftabe Hidayat (764)

All items on <https://archive.org/details/realpatidar>

Full Library on <https://realpatidar.com/library>

Real Patidar Library

<https://www.realpatidar.com/library>

This book/literature/article/material may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden.

The library does not give any warranty express or implied or make any representation that the contents will be complete or accurate or up to date. The library shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of this material.

Full terms and conditions of use: <http://www.realpatidar.com>

About Real Patidar books

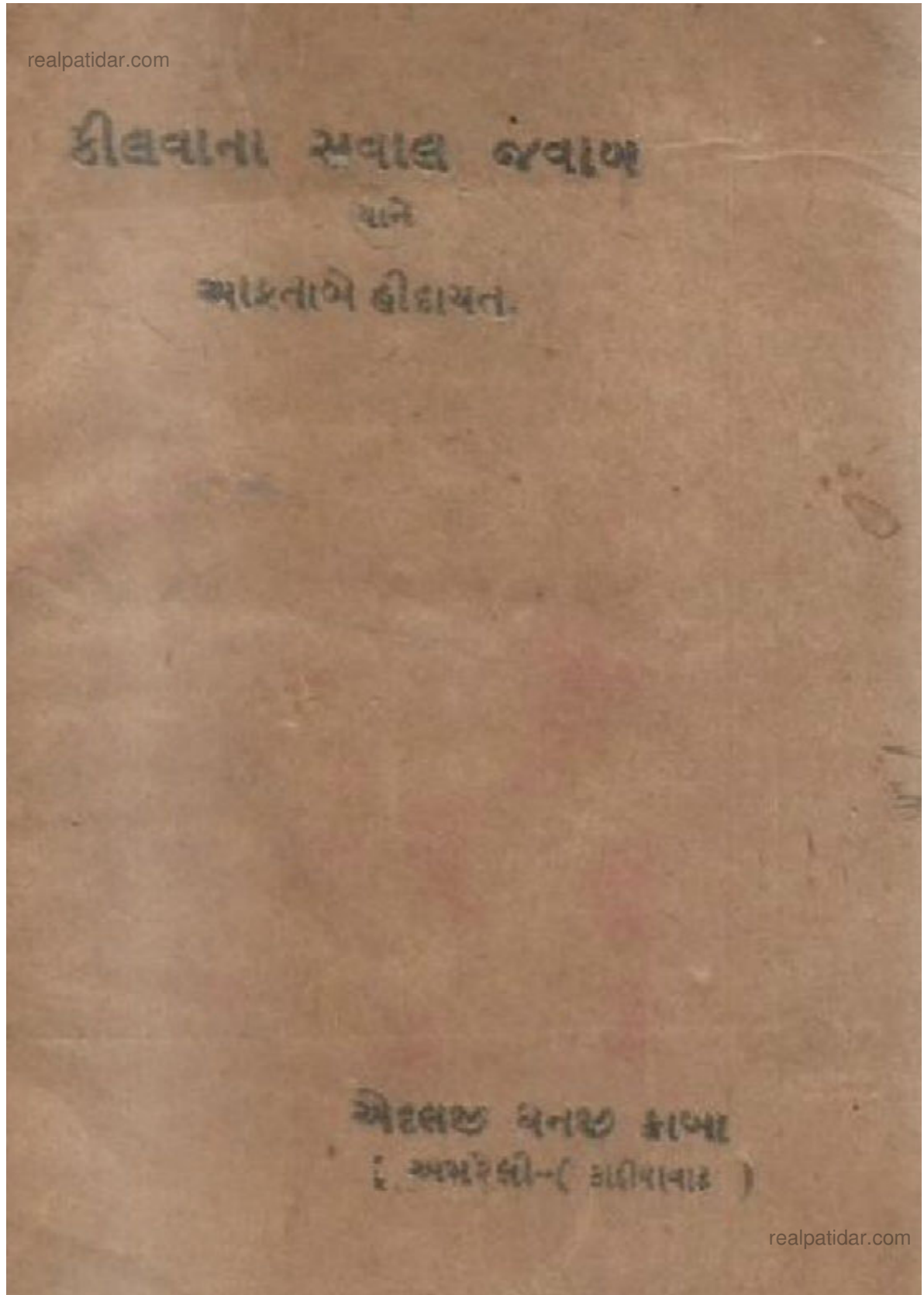
Real Patidar's mission is to organize the information on Satpanth religion, which is a Nizari Ismaili sect of Shia branch of Islam, and to make it universally accessible and useful. Real Patidar Books helps readers discover the material on Satpanth online while helping authors and researchers in their studies. You can know more by visiting <http://www.realpatidar.com>

You can resize and move this box in any PDF Application like Adobe Acrobat Reader.

No specific pages. See whole book.
References by: RealPatidar.com

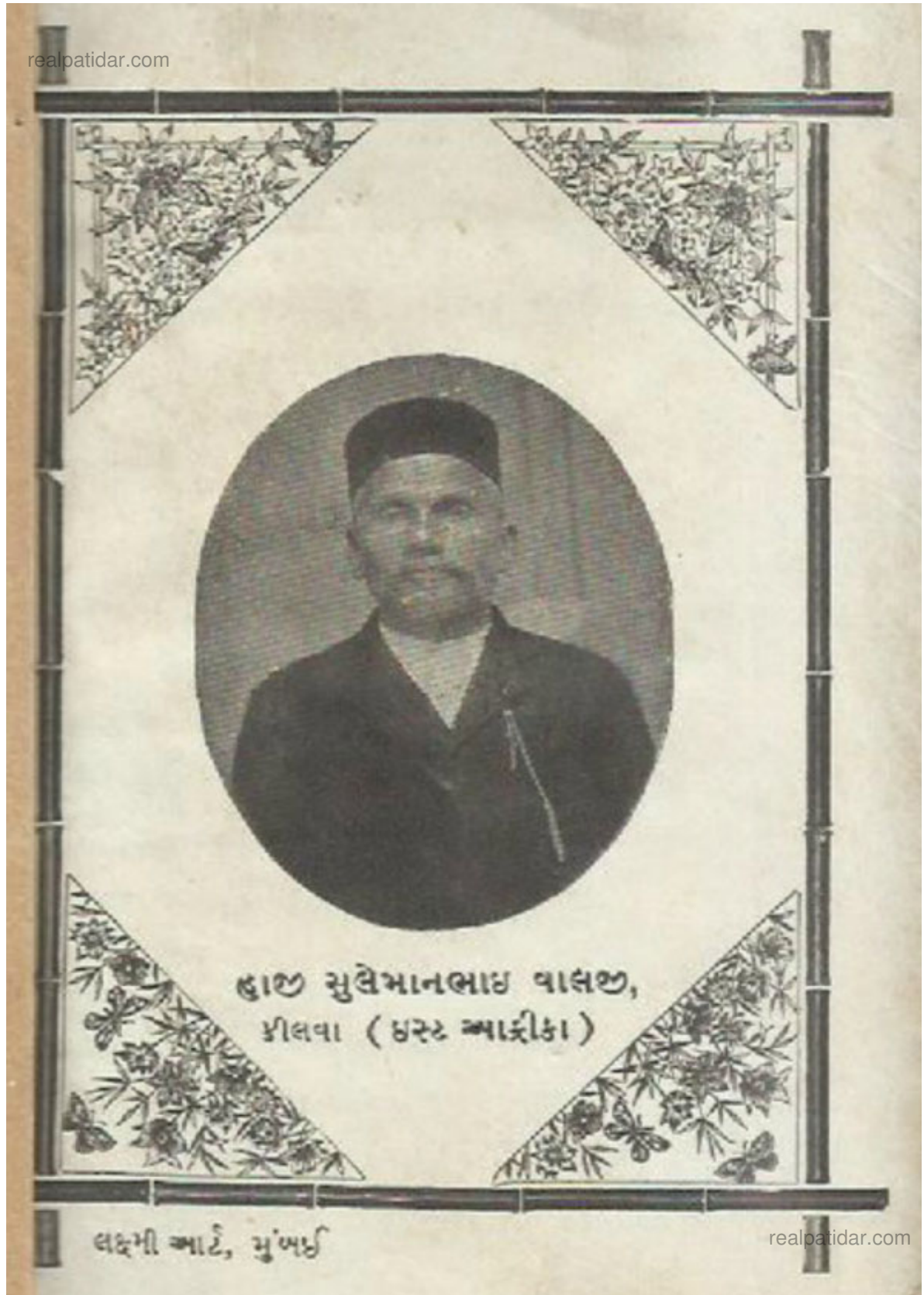

1920 -Kilwa na Sawal Jawab Yane Aftabe Hidayat (764)

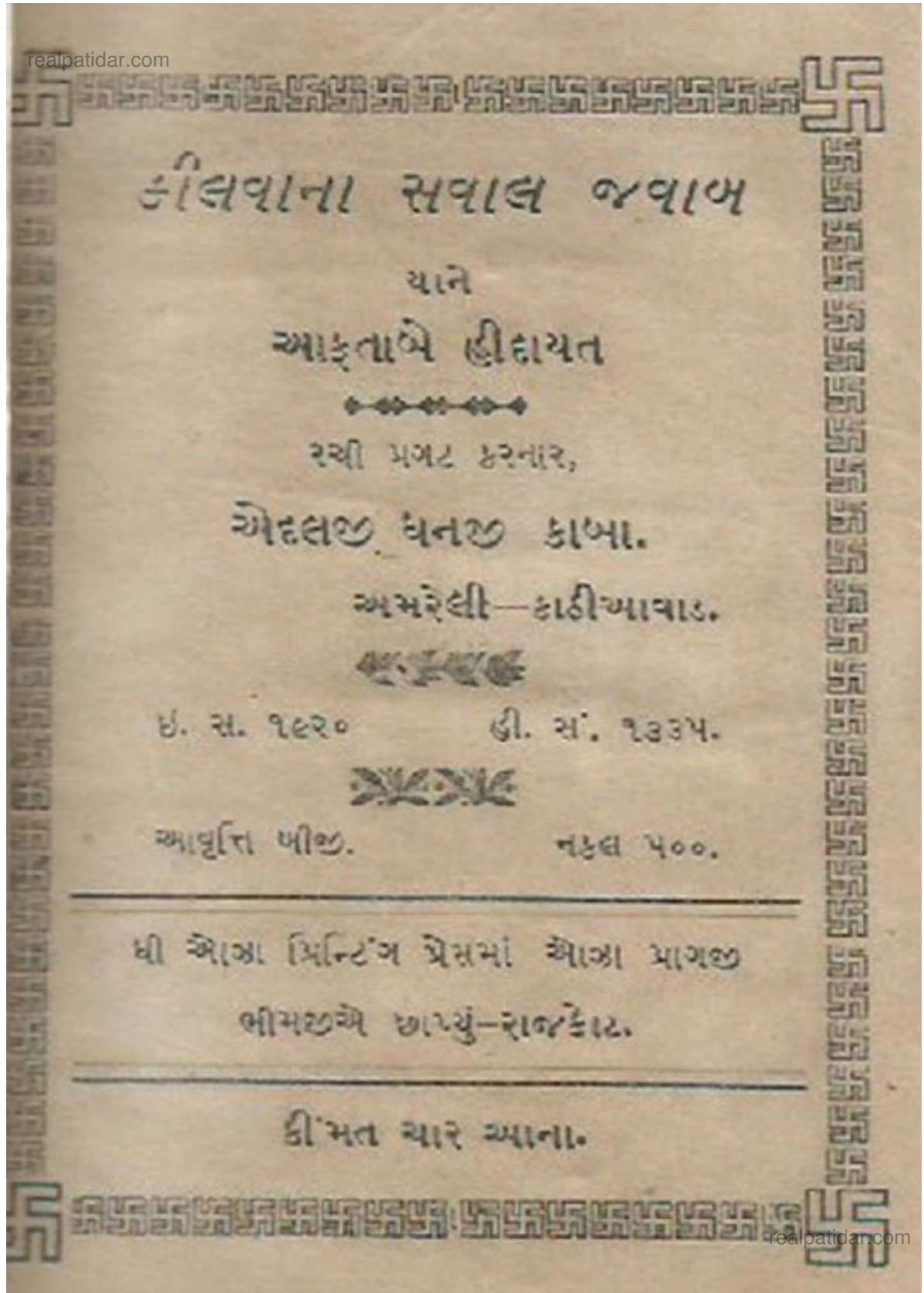

1920 -Kilwa na Sawal Jawab Yane Aftabe Hidayat (764)

1920 -Kilwa na Sawal Jawab Yane Aftabe Hidayat (764)

realpatidar.com

ચેતવના.

૧૯૦૫-૦૬

હું ૦ સં ૧૯૦૫ ની સાલમાં ઇસ્તિઆદ્દીના ખંદર "કીલવા" માં ખોલ શરીફ નુરમાહમદ, સુલેમાન વાલજી તથા હાજી સુલેમાન શીમજી તથા નામદાર આગા સુલતાન મહમદશાહ પાડેળ વચ્ચે ત્યાંના વડા જમીન અધિકારીએ કરી આપેલી ગોઠવણ મુજબ ફેટલીક મજહબી ખાખતની શંકાઓનું નિવારણ કરવા તથા ખુલાસો મેળવવા સવાલ જવાબ થયા હતા, આ સવાલ જવાબ અમારા તરફથી પ્રગટ થતા માસિક "નુરે હીદાયત" ના પહેલા વર્ષના ત્રીજા અંકમાં છપાયા. મજહુર સવાલ જવાબમાં હકમે કીલસુફી, હકમે મંતક, જુબી, મારફત, હીકમત, હીદાયત, ઇમામતનો પાવર, સમાધાન વિગેરે ખાખતો હોવાનું અમારા મિત્ર મીં વરતેજીએ 'હાજર ઇમામની હીદાયત' એ નામનું ચોપાન્યું રચી જાહેર કર્યું અને તે સાથે તે ચોપાન્યામાં "જે વળુ જણાએ આ સવાલ પુછ્યા, તેઓ હાલમાં ક્યાં છે અને કેવી હાલતમાં છે ?" તેવી હકીકતની તથા સવાલ જવાબનું લખાણ "હુંક સાર તરીકે આવેલી વીગતમાં સહરાગતની શંકા રહે છે તે કરતાં જે સંપૂર્ણ રીપોર્ટ તરીકે લખાએલી હોત"ની માગણી કરી. અને એ રીતે તેમની માગણીએને ઇનસાફ આપવાનું કામ અમારા પર ફજઆત આવી પડ્યું. તેથી તે સંબંધે અમારી પાસે જે આધાર હતો તે પ્રગટ કરવો મુનાસબ લાગ્યો અને

realpatidar.com

realpatidar.com

૩

અમારા મિત્ર મીં વરતેજીએ સવાલ જવાબના લખાણમાં ઇલમે
ફીલસુફી, ઇલમે મંતક, ખુબી, મારફત, હીકમત હીદાયત, ઇ-
મામતનો ખાવર, સમાધાન વિગેરે હોવાનું કહી, તેની દલીલો
વિશે તેમાં વિવેચન કર્યું. આ ઉપરથી તેમની માગણીનો સ્વીકાર
કરવા સાથે ઉક્ત ખાખતપર કેટલોક છેવટે નિર્ણાયક મતપર
જવાબે ઉપયોગી થઈ પડે તેવા ખુલાસો પણ આપવો અમોને
મુનાસબ લાગ્યો. અને તેથી તે આ નાનકડા રીસાલામાં આપી
મીં વરતેજીની માગણીને વ્યવહાર અમલમાં મુકી અને તેજી
ઉક્ત ખાખતપર વધુ ફીલસુફી, મંતક, ખુબી, હીદાયત, હીકમત
સમાધાન વિગેરે પર પ્રકાશ પાડે તેનો માર્ગ તેમને સરલ કરી
આપ્યો છે. આશા રાખવામાં આવે છે કે, અમારા મિત્ર મીં
વરતેજી માગેલી વસ્તુને મળતાં પોતાની કબુલતને વ્યવહાર અ-
મલમાં મુકી, વાચક વર્ગની અભિલાષાને વૃદ્ધ કરશે.

કેમી સેવક,

એદલત ધનલ કાખા.

realpatidar.com

realpatidar.com

કીલવાના સવાલ જવાબ.

ઈ.સ. ૧૯૦૫ ની સાલમાં નામદાર આગા સુર સુલતાન મહમદશાહ સાહેબ શ્રી કીલવા (ઈસ્ટ આફ્રીકાનું બંદર છે) ખાતે પધાર્યા હતા. ત્યારે જોજ શરીફ નુરમાહમદ, જોજ સુલેમાન વાલજી તથા હાજી સુલેમાન બીમજી જેમ જણ ત્રણે નામદાર આગા સાહેબને કેટલાક સવાલો પુછ્યા હતા અને નામદાર આગા સાહેબે તેના જે જવાબો આપ્યા હતા તેનો ટુંક સાર જોજ પબ્લીકની જાણ માટે "નુરે હીદાયત પુ. ૧ લું" અં. ૩ જે" ના પેજ ૧૬ થી ૧૮ ઉપર આપવામાં આવ્યો છે. નામદાર આગા સાહેબ જોજજોના ઉપાધ્યાય, તેથી જોજજો તેમને ધર્મ સંબંધી સવાલો પુછે અને આગા સાહેબ તેના જવાબો આપે અને તેવા સવાલ જવાબ જોજ પબ્લીકની જાણ માટે જોજ કેમનાજ માસિકમાં છપાય એ એક સાધારણ ખાખત છે.

કીલવા ખાતેના સવાલ જવાબ "નુરે હીદાયત" માં પ્રગટ થયા પછી, આજહીન સુધી તે માટેને એક શબ્દ પણ તેમાં ઉચ્ચારાયો નથી અને કાંઈપણ નુકતેથીની વગર તે વાત હતી ન હતી થઈ જવા પામી હતી; પરંતુ અમારા મિત્ર મી. વરતેજ, કે જે સુતા શૂળ જગાડવામાં પેતાની મોટાઈ માને છે અને ખાનાઈજોના દબાયલા અનુગને સજીવન કરવા માંગે

realpatidar.com

૫

realpatidar.com

છે અને પ્રથમના અનુનના ધમકી કાર્યો ઇશારાએ કલમ ચોરી ચોરીને આપતા રહે છે તેણે તેને કીકટનો દડો ખનાવવા બાજુ રચી છે અને તે માટે “હાજર ઇમામની હીદાયત અને મુનાફફનો દુરાશહ” એ નામની ચોડાં પાન્યાંની ચોપડી ગદ સાલમાં લખી છે જેને મી. મુખતાર નાનજીએ છપાવી છે. જેની એક કોપી ટપાલ રસ્તે અમોને મળવા પામી છે કે જે હમણાં અમારા ટેબલ પર પડેલી છે.

આ ચોપડીના સંખંધમાં કાંઈપણ મત ઉચ્ચારતાં પૂર્વે મી. વરતેજની માગણીને અમે ઇનસાફ આપવા માગીએ છીએ. વાચક વર્ગ એ વાત સારી પેઠે સમજે છે કે વર્તમાન પત્રો તથા માસિકામાં કેટલાક લખાણો તેના અધિપતિના તથા કેટલાક બીજા લેખકોના હોય છે. આ સવાલ જવાબનું લખાણ પણ બહારથી આવેલું સ્પષ્ટજ છે અને તેથી આપણમાં આવેલા દુર્લભ સારના આવેલા લખાણ સાથે જે કાંઈ વિશેષ લખાણ આવેલું તેજ અમારી પાસે અમારા મિત્ર મી. વરતેજને ઇનસાફ આપવાનું અમારી પાસે સખળ સાધન છે અને આવા લખાણની જ મી. વરતેજએ પોતાના લખાણમાં અપેક્ષા દરશાવેલી હોવાથી એ તે લખાણ અમે આપીએ તો તેમના મનનું દરેક સામાધાન થવા ઉમેદ છે. પ્રથમ મી. વરતેજની માગણીના લખાણના પેરે નીચે આપીએ છીએ. મી. વરતેજ પૃષ્ઠ ૩ ઉપર લખે છે કે:—

realpatidar.com

realpatidar.com

૬

“ આ સવાલ જવાબ ઉપર વિવેચન કરવા પહેલાં અમે જે
“ બાબત જાણવા માગીએ છીએ કે. જે વસ્તુ જાણ્યાએ આ
“ સવાલ પુછ્યા તેઓ હાલમાં ક્યાં અને કેવી હાલતમાં છે ?
“ તેની હકીકત જાણવી હોત અને બીજું એ કે કુંડ સાર
“ તરીકે આવેલી વીગતમાં સહરાગતની શંકા રહે છે. તે કરતાં
“ બે સંપૂર્ણ રીપોર્ટ તરીકે લખાયેલી હોત અને તે બાબતમાં
“ એકજ પક્ષના માણસો હોવા છતાં તેના વાજબીપણા માં
“ બહાર ઇનસાફ ખાતર સાક્ષી જેવી વિગતો દાખલ રાખ
“ હોત ! ”

ઉપરના લખાણમાં મી. વરતેજ પ્રથમ એ બાબતનો ખુદ
સો માગે છે કે જે વસ્તુ જાણ્યાએ આ સવાલ પુછ્યા, તે
હાલમાં ક્યાં અને કેવી હાલતમાં છે ? આવો ખુલાસો આપવા
જવાબદારી અમારે શીર આવી શકતી નથી; તે પણ તે સંપૂર્ણ
ધર્મમાં અમેને જે માહિતી છે તે આપીએ તે અમારા મિ
ખુલાસો મળી શકે છે એમ ધારી આપીએ છીએ. બોબ શ
નુરમાહમદ તથા તેમના પીતા નુરમાહમદ મુળજી હાલમાં કી
ખાતે મોજુદ છે તેઓ મુળ મહુવાના રહીશ છે અને કેવી
લતમાં છે તે થોડા વર્ષ પહેલાના તેમના કાગળના વાચ
(જે કાગળ નીચે આપવામાં આવ્યો છે) થશે. અને હ
તેમની જેરો આશીયતનો પત્ર આવેલો હોવાથી તેઓ હ
પણ પ્રથમ પ્રમાણેના હશેજ. બાકા અમેને અમારા કે
ગ્રાહકને તેની હાલમાં કેવી સ્થિતિ છે તે જાણવાની છે

૬

realpatidar.com

હાજત હોતી નથી. તેથી જે વધુ ખુલાસાની અપેક્ષા મીં વર-
તેજી ધરાવતા હોય તો તેમના પર ખારોખાર લખી મંગાવી શકે છે.

હાજી સુલેમાન વાલજી મુળ જાંબુડાના રહેવાશી હાલમાં
મોમ્બાસામાં છે અને તેમની સ્થિતી પણ કીલવા પ્રમાણેની હો-
વાનું અનુમાન કરીએ છીએ. તેમનો છેલ્લો પત્ર ગત વર્ષના
છેલ્લા માસોમાં અમોને મળેલો છે. હાજી સુલેમાન ભીમજી મ-
હુવાના રહીશ દુનિઆથી રેહલત કરી ગયા છે. આ સવાલ
જવાબ જમાતખાનામાં સઘળી જમાતની રખરખમાં થયા છે. એ
ત્રણે આશામીઓની સવાલો પુછવામાં આવ્યા તે વખતની સ્થિ-
તિનું કાંઈક વીશેષ જ્ઞાન જોજી શરીફ નુરમાહમદના પત્રથી થઈ
શકે છે. અને આટલો ખુલાસો અમારા મિત્ર મીં વરતેજીને
અસ થશે.

ખીજું ટુંક સારજ આવેલો પ્રગટ થયો છે. માત્ર અમોએ
તેમાંના કેટલાક ગરમ શબ્દોને નરમ શબ્દોમાં બદલાવી અસલ
ખાખત જેવીને તેવી રજી કરી છે. મુળ ટુંક સારજ આવ્યાનું
અમારા મિત્ર મીં વરતેજી રજી કરવામાં આવેલા પત્રથી જોઈ
શકશે. સાક્ષીમાં તો નામદાર આગા સાહેબ તથા સઘળી જમાત
મોજુદ છે જે ઘણી મજાખુત અને વજનદાર હોવામાં મીં
વરતેજી શંકા લઈ જશે નહિ.

કહેવત છે કે “નાચવું નહિ તો આંગણું વાંકું” તેમ
આજી અવળાં નિરર્થક ફાંફાં શોધવાનું પાતાની ખમણત મ-

realpatidar.com

realpatidar.com

માણે મીઠા વસ્તેથી શેખવા લાગ્યા. સવાલ તથા જવાબ રજૂ થાય છે ત્યારે સવાલ પુછનાર ક્યાં અને કેવી હાલતમાં છે તે જાણવાની નિર્ધાર પચાતીમાં ઉતરવાનું સું કારણ હશે પ્રથમ કોઈ જંગલમાં હોય અને પછી તે મોખાસામ આવી રહે. પ્રથમ ખીમાર હોય અને પછી તનદુરસ્ત થાય પ્રથમ તવંગર હોય તે પછી ગરીબ થાય અથવા પ્રથમ ગરીબ હોય અને પછી શ્રીમંત થાય તેવી જાણતો વિશે ચર્ચામાં ઉતરવું જે નાહકનું મગજ મારવા જેવું અને નવરાત્રું કાઢે છે. અમારા મિત્રને જે જાહુ દુરસદજ રહેતી હોય તો હરીન મંદીર (માંડવા) માં જઈ હરીજવાસની માળા હાથમાં લઈ સીજદા કર્યા કરે તો તેમની ધચ્છાને તૃપ્તી મળે. હવે જોઈ નુરમામદ મુજબનો કીલવાથી આવેલો પત્ર નીચે આપીએ છીએ.

realpatidar.com

realpatidar.com

કીલવાનો પત્ર.

“ કીલવા તા. ૨-૪-૧૪ ”

“ મહિરખાન,

ખીરાદર એલજીભાઈ ધનજીભાઈ.

અમરેલી-કાઠીયાવાડ. ”

“ જાત આપના તારિક્કી તા. ૨૦-૨-૧૪ નો લખેલ મત્ર અમે તા. ૧૨-૩-૧૪ નો પોતો. તમારા લખવા મુજબ સરવે વીગત જાણી. બાદ આપે અમારા અત્યે લખાણુ જરા વિશેષ લખેલ, તે દરજ્જે અમેને હજી ખુદાએ નસીબ કર્યો નથી પણ અમારા વડવાઓ યાને અમારા દાદા મનજીભાઈ કાકા માણેકને નસીબ થયો હતો. ઇનસા અહલા ખુદા અમને પણ તેમાંથી થોડું નસીબ કરે. આમીન. પણ ખુદા હમાનની સલામતી રાખે તો પણ ગ-નીમત છે. ”

“ બાદ દીનની લાજણી તો ખુદાના ફજલો કરમથી નાન-પણથી મહુવામાં કોડીનારવાળા મજનમીઆ સાહેબ અમારા ઘરની પાછળ રહેતા હતા. ત્યાં મારા કાકા શામજીભાઈ મનજી સાથે પડવા જતો હતો. ત્યાંથી નીમાજ-સલામ-મજલીસ વીગેરેની તાલીમ મળી. બાદ સાં. ૧૯૧૭ની સાલમાં ઘોઘાની પેઠી પર જવું પડ્યું. ત્યાંથી સાં. ૧૯૨૧ની સાલમાં જંગબાર હસનભાઈ ગુલામહુસેન જાવનગરવાળા, જે યાવર મુલાણી જામનગરવાળાના મજસુ દુકાન હસનભાઈ યાવરની દુકા. ના નામથી ચાલતી હતી

realpatidar.com

realpatidar.com

તેની નોકરીમાં જોડાયો. તેમને ત્યાં દર જુમરાતની મજલીસ થતી હતી તેમાં ખાસ હસનકાદી પોતે જે જુલુસ સોહોદાસારી દબધી પડતા હતા. તે ખાદ મરહુમ માહામદ વાલજની કું. માં રહેતું પડ્યું, ત્યાં મારા અહવા પોતે પરહેજગાર તથા પાકા હમાની હતા. તેની દુકાનની નોકરી મળવાથી દીલ મજબુત થયું. ખાદ સાં. ૧૯૪૦ ની સાલમાં કીલવામાં દુકાન ખોલી ત્યારે મરહુમ લાખા કાનજી તથા સચેદીના પીરાણીની તથા હાજી અલીયા જુમાણીની મદદથી કાલવે દુકાન ખોલી. અને તો સરવે આગાખાની ચુસ્ત હતા; પણ ખાનામાં જગરણ થતું. કાંઈને ઘેર મજલીસ કરવી હોય તો રજા નહિં હતી, ખાનામાં કરતા, પણ મજલીસ ગમે તેટલી વાર પડતા. માતમ કરતા. ૧૪ માસુમીનના નામની સલવાત દશદ પિગેરે જવારતનામું પડતા. જેથી ત્રણ કલાક મજલીમ પડતા. તેમાં માટી કેમ કરચી સોડોની, માટી જુજ જમનગરીઆની, ખાટી એક ભગત જુનાગઢનો હતો. તે સરવેને ફરેખ હેતો ને માયના કંધી સમજાવતો વીગેરે. તેણે અમારા વાસ્તે જમાતમાં ખોદણી ઠરી, જે તે મહુવાઈ છે ને મહુવાને આગાખાને કુકો કહ્યો છે. અને તે ખેંદમાની છે. ઘટપાટ તો કાંઈ દીવસ પીતો નથી માટે દયાન કરજો અને તે કહે છે જે ઘટપાટ પીવું તે હઝરત ઈમામ હુસેન અ. નુ રૂઢીર પીવા ખરાખર છે વીગેરે. વળી તે જંગખારવાળા માહમદ વાલજી હરજનો મળતીઓ છે. વીગેરે સમજાવ્યું તેથી જમાતે મને તેડાવી કપંકા આપ્યો. તે વખતમાં બે જણાઓ અમારી પાસે ખાતી માટે આવ્યા, જે આ વાત કંઈ છે. તો જવાબ દીધો જે કીલવામાં બે પરચા મળ્યા

કોઈને કોઈ વાત કરી નથી. પણ હું સુખાનીઓ છું ઘરે નમાજ પડું છું. મજલીસમાં ખાને આવું છું પણ સરવ અગતની સાથે કુવા સફા કરવા વગર છુટકો નથી; પણ ગટપાટ પીતો નથી. તે મારા મનમાં સમજું છું. જે ૧૦૦ ઘર છે તેમાં હું એક કોઈની આંખે થઈશ નહિં. પણ પુછશે તો જવાબ દેવા તૈયાર છું ત્યારે તે બંને જણાઓએ કહું જે અમે પણ તમારી જેમ છીએ. ત્યારે કહ્યું જલે ફીકર નહીં, વળી તેજ દહાડે જમાત ભેગી થઈ ત્યારે અમાને પુછાણું. અમેએ કહ્યું જે કહેનાર માણસ અમાને આપો, જે તે કીરસો તથા કુરાન બિપાડી એમ કહે જે મને કહ્યું અથવા મારા મોઢામાંથી સાંભળ્યું. જે તે તેમ કહે તો રાત્ર ૧૦૦) સો ગુનેગારીના તૈયાર છે તે લઈને બીજી જે સજા ઠેરવો તે કહ્યું છે. તેમાં તમારે પાછું ફરવું નહિં. તેમ જમાતને બેઠે આંખો સરખી રાખવી, ને આંખ હું મારે મોઢે ઠકરાઈ કહું છું જે હું ખરેખર મારા મનમાં એમ સમજું છું જે હું સુખાનીઓ છું પણ અમે ૧૦૦) ઘરમાં હું એકજ ઘર વળી હું ને મારો ફીકરો બેઠે જણુ છીએ. તેથી જમાતમાં તમારી રસમ પ્રમાણે ચાલવું જોઈએ. તે વિના ચાલશે નહિ એમ સમજી પછસાને ઠેકાણે સવા પછસો આવું છું. તેમ નીચાજ વાગેરેમાં આપ મોઢાઓ સાથે ચાલું છું. તે હવે જણુવા મોર આજના મામલા બિપરથી કહેવાજર પડી તેથી જાહેર કહે છું. કોઈની ખીક નથી. તેમ જમાત છે તે સમુદ્ર છે. તે સરોવર છે. તેની માયના તમે કરો. હવે મને માણસ આપો. ત્યારે તેઓ એક બીજા સામું જોવા લાગ્યા પણ વારસા સાહેબ કુરાન પડેલ, વળી લાખા કાનઈનો આડતીઓ જે મુઠાની

realpatidar.com

૧૨

હતા તે એક વખતની નમાજ સુકતો નહિ. તેણે કહ્યું કે નુર-
મકામદ મુજલતી વાત ખરી છે. તેને માણસ આપેલા જોઈએ
વીગેરે. ત્યારે બગતને પકડ્યો તો તે (બગત) ફાંફાં મારવા
લાગ્યો. ખીજા જેણે સમજી હતા તેણે કહ્યું કે તમે કોની છંડ
હીધી! જાણતા નથી કે સો (૧૦૦) કચ્છી એક નગરીઓ,
સો નગરીઓ એક બાવનગરી, સો બાવનગરી તો એક મહુ-
વાઇ. જેનો ઘણી જગતમાં નાસર લીલાણીમાં હજાર રાલના
પગાર ખાય છે તેમાં શું એટલી અક્કલ નથી કે કેમ રહી
શકીશ અને કેમ નથી શકીશ. તે કાંઈ ગાંડો નથી કે કોણને
કહે. તો સો રાલ સામા રાંધે નહિ. માટે જરા વિચાર કરવો
જોઈએ. તેને માણસ આપો. ત્યારે બગત ફાંફાં મારવા લાગ્યો.
જે પોતે પોતાને મોઢે કપુલ કરે છે તે હિપરાંત શું જોઈએ.
મુખી તથા વારસે કપડો આપ્યો કે વાત ખરે જુઓ તો તે
કહી તેથી તેણે તેની નકલ કરી, પણ અમલ તે કહી તેની
તેને ખાત્રી થઈ. તો નીચત તેવી મુશદ. પણ આજદીન સુધી
તે વાત બગતે કરી નહત તો હજુ પણ પોતે કરત નહિ ને
પાધરો ધાત નહિ. જયારે તેને ખીજા તેના જેવા મળતે, ત્યારે
તેનું જોર વધતે, પણ હવે મને ખાત્રી છે કે આ ગામમાં
હાંક પીછાડો ચાલતો હતો તેને બગતે ખુદશો કર્યો. હવે નાતને
નહિ સંભાળો તો ખીજા ગામની જેમ આ ગામમાં પણ એ
મત થશે. માટે આ વાતને માંડીવાળો મતલબ કે બગતે માફી
માંગી."

"ત્યાર પછી એકવાંથી પાંચ, પાંચમાંથી દસ થવા લાગ્યા."

૧૩

realpatidar.com

મજલીસ ઘેર કરવાની રસમ કાઢી. તેમાં તકરાર થઇ. તેઓ
જંગખાસમાં મોટી જમાત પાસે ગયા. જમાતનો કર ધુવા વી-
ગેરે જેમ જંગખાસમાં મોટી જમાતમાં થાય તેમ કરવાની કી-
લવાની જમાત મના કરે છે તેમાં હાજી પીરાવલી, નાસર
લીલાણી, લાખા કાનજી, વેરસી આડવાણી વીગેરેને સામેલ
કરી; સાક્ષે માહમદ હસનને સાથે લઇ ચારીયા ટોપણ તથા
રેમતલા હેમાણી અલીભાઇ વારસ પાસે કાગળ લખાવ્યો ન
ફાજલ હસિ તથા મામદ જુમાની સહી લેવા ગયા. તે સહી
આપી નહિ. તે કાગળ લઇ કીલવાની જમાતને આપ્યો ત્યારે
જાગતને કહ્યું જે જોયું કે પેલા સો રાલ આજે લેવાડી
આપ્યા. હવે તેઓ શું કરવુંની ફીકરમાં પડ્યા. તે લોકો હા-ના
કરતા હતા પણ અને ચારીયા ટોપણના સગાં, રેમતલા વારસના
સગાં, એક પીજના સગાંનો કાગળ તથા લાખા કાનજીના સગા
હતાં તેનો કાગળ લલામણનો હતો. તે સરવેએ જમાતને કહ્યું
જે, મુખીની સહી નહિ હોય તો શું થયું. વારસની સહી ખરી
હોય તો રજા દેવી જોશે. આ ઉપરથી તેમાં ખેમત પડ્યા પછી
મજલીસ કરી, સાર સરકાર ધુવા વીગેરે કરી મજલીસ મરદા-
ની કરી, આખા ગામમાં ઘરનો સાદ ફેરવ્યો ને તેમાં મુખી
જાગત, કામડીઓ તથા વારસ મળી જણુ ૫ થી ૧૦ સિવાય
સરવે આવ્યા અને નવું કામ વામધુમથી ચાલુ થઇ ગયું.
ત્યાર પછી ૪૦ જણુ સુખાનીઆ થયા અને કામ વધતું ગયું."

"ત્યારખાદ હમામવાડો કરવા માટે ફાળો થયો ત્યારે તેમાં
વીશ ઘર ખાડી રહ્યાં હવે એકસંપ કરી લખત કર્યું અને હસમ

realpatidar.com

નાંખી સહી કીધી. હમામવાડો રૂ. ૭૫૦૦) માડી સાત હજાર
ખરચી કીલવામાં બનાવ્યો તેના મુતવલી જણુ ત્યારે નીમ્યા.
નુ. મુ. મો. કા. ખા. ચા. સા. નુ. એ સઘળું રાહિનજત
તથા રહીકમાં છપાવેલું છે. પછી જ્યારે મુતવલી ત્યારે નુર
તથા ખાકુ ચાંદુ મુજરી ગયા ત્યારે જણુ બે ઇસમાઇલ બહુ
તથા અલી દીના ધાલાને નીમ્યા છે. હવે પહેલા વંશપરંપરા
મુતવલી ભોગવે લાયકાત ધરાવે તો. પાછળના જણુ બે નવા
કર્ચો. તેમના વંશનો ધ્યાન પડે તો. નહિ તો કાંઈ નહિ. તે
પણુ સરવે જમાતનો મત શ્રાય તો. તેમાં નુરમાહમદ મુજલ
તથા તેના છોકરા શરીફ નુર માહમદનો મત ડબલ અમજવો.
દેખરેખ નુ. મુ. તથા તેની ખાદ તેના છોકરાની સમજવી
તેમ રજીસ્ટર કરેલ છે.”

“હવે સં. ૧૬૫૬ માં આગાખાન આવવાના થયા ત્યારે
સામી પાર્ટીવાળાએ વાંધો લીધો, જે અમારા આગા સાહેબનું
ફરમાન છે જે ઇસમાઇલીમાં સહી આપે તે ખાનામાં આવે
વીગેરેનું પાટીયું માર્યું. તે વખતમાં મેંદાના ઘર ૪૦ તથા
ઇસનાખશરી ૨૨ હતા. પણ અમો બજર દરકારે હમીશના
કાનુન પરમાણે ખાને જતા અને હમામવાડામાં પણ જતા તેથી
તે કોડેએ ડોરટમાં ફરીયાદી કીધી અને ઠેસ ચાલ્યો. તેમાં
ઇસમાઇલ બહુ તથા અલીદીના ધાલા તથા શરીફ નુરમાહમદ
અમ પણ જણુ બેલા રહ્યા જડજ સાહેબે કહ્યું કે, તમારા
ઘરની જગો છે તેથી હવે આગાખાનની જગોમાં જવું નહિ
ત્યારે અમોએ જડજને જવાબ આપ્યો. જે આગાખાનની હાજરી

realpatidar.com

૨૫

જગો તે સમજાતું નથી. તેથી જડજ સાહેબે તેઓને પુછ્યું.
જવાબ આપ્યો કે, ખાતું છે તે આગાખાનનું છે ને તે લોકો
આગાખાનને ગાળો આપે છે અને માનતા નથી. ત્યારે અમોએ
કહ્યું જે, ખાતું છે તે કુલ જોજાઓનું છે પણ તેમાં આગા-
ખાની ધરમ ક્રીયા જોજાના ધરમની થાય છે અને અમો આ-
ગાખાનને ગાળો દેતા નથી. તે પછી શરીફ નુરમહમદે કહ્યું જે
આગાખાનના વડવાઓએ અમારા વડવા કુપર મોટી મહેરખાની
કરેલ જે જંગલી હાંદુ હતા તેમાંથી અમને મુસલમાનનો ખરો
રસ્તો દેખાડ્યો અને તેના ઇતિહાસ ખાનામાં મોજુદ છે પણ
તે લોકો (સામાવાળા) તેનો તરજુમો ઉધો કરે છે અને
અમો ખરો કરીએ છીએ વીગેરે. પછી કહ્યું જે અમો આગા-
ખાનના કુટુંબીઓને જે અમારા શરીરની જોળ કાઢી આપી
તેના જેડા શીવડાવી પહેરાવીએ તોય એહસાનનો ખદલો વળે
તેમ નથી. હવે જડજે કહ્યું કે, જે તમો જંગલી છો અમારી
વીલાયતમાં પણ એવા અભણને જંગલી ખેડુત મજુર વર્ગના
અમારા પાદરીઓને ખુદા યાને ઇસા નખીના છોકરાનો સહખ
આપે છે તેવા માટે આ લોકોનું કહેવું ખરાખર છે વીગેરે.
તેથી ખાંને ખાનામાં જવાનો હક આગાખાન આવે ત્યાં સુધી
સાળીત રાખ્યો. ત્યાર બાદ તે લોકોએ આગાખાનને કાગળો
લખ્યા, જેમાં લખ્યું જે ઇશનાઅશરી થોડા છે પણ વગવાળા
છે તેથી કાંઈ વળ્યું નહિ. તમો પોતં આવો ત્યારે રસ્તો થશે.”

“આગાખાન આવ્યા ત્યારે ૧૨ હવારીઓ યાને જંગખાન-
ના ૧૨ જણા મોટાઓ રહીમ લીલા પી, મીઠા જેસ, માહમદ

realpatidar.com

realpatidar.com

૧૭ મી પાઠ

૧૬

રેમતલા હેમાણી, કાજલ ઇસા, કાજલ દીનાભાઈ મેરાલીભાઈ
કાનજી રાતના ઉતરી ગામમાં બેઝત કરાવવાની ગોઠવણ કીતી
વીગેરે. અમારા સાથે રર ઘર હતાં તેને એક બીજાના સગાં
તથા દબાણ વીગેરે ફોસલાવી માન આપી. મોટા આપી,
૧૮ ઘરમે ફેરવી સહીઓ લઈ લીધી. તે ૧૬ ઘરમાં ૧૮ ઘર
નાનાં ને એ ઘર મોટાં. ઇસમાઈલ બહુ તથા અલીદીના ધાલા
મળી ૧૮, હવે રાતના અરબી ૬ વાગે અમને તેડવા આજ્યા
અને અમે ગયા. ઇસમાઈલ બહુ તથા અલીદીના ધાલાએ
અમેને ઘણું કહ્યું, જે ધર્મ ગમે તે પાળો, પણ વાડામાં રહી
સહી આપો અને ઇમામવાડાને બદલે ખાનામાં બુદ્ મકાન
આપીશું. મજલીસ સલાત તમો ગમે તે કરો ને તમારા કબજમાં
આવી રહેશે. અમેએ કહ્યું કે ઇમામવાડો બંધ કરવો ન પડે
તો કબુલ છે. બીજા દીવસે સવારે ચાર જણે જડજની મુલાકાત
લીધી અને સરવે હકીકત કહી જે, બોજાઓ આગખાનનું ઘણું
બેર રાખે છે સરવેને દબાણ કરી ફેરવી નાંખ્યા. બાકી અમે
ચાર જણને જરમનનોજ આશરો છે. ત્યારે હીમ્મત મળી જે
તમોને બેઠએ તેમ કરી આપું. ત્યારે અમેએ કહ્યું જે
અમારે સવાલ જવાબ કરવા છે. જડજ સાહેબે કહ્યું કે, તેને
હું બંદોબસ્ત કરી આપીશ. ”

“ બાદ આગખાન મેલ ઉપરથી ઉતર્યા ને ફારટમાં ફોનસ
જડજની મુલાકાત લીધી. ફોનસે અમારી બલામણ કરી છાપ
અડાવવાના બોલ કહ્યો, તેથી કબુલ કર્યું. બેકે બેગા રહેશે
સલાહ કરી આપીશ એવું વચન આપ્યું. બાદ ફોનસે અમે

realpatidar.com

ખેલાવીને કહ્યું જે તમારા આગાખાનને તમારો જમાતખાનો
દેખાડો, તેથી જમાતખાનામાં સાથે ગયા. ત્યરખાદ ઇસમાઇલ
બહુ તથા અલીદીના ધાલા તથા મુખી કામડીઆને સાથ પહે-
રાવી શાખાશી આપી. ત્યાર ખાદ ફરજદ શરીફ તુરખોહામદ
તથા સુલેમાન બાલજી તથા મરહુમ હાજી સુલેમાન જીમજી
મળી જણુ ત્રણે સવાલ જવાબ કયો. ખાદ અરબી છ વાગે
પંદરામણી તથા કાંગવા બરાણુ. તેમાં આપણા મોટા જણુ,
જણુ ખેજે શ. ૧૨૫) તથા શ. ૨૨૫) અનુક્રમે આપી કાંગવા
બરાબ્યા વીગેરે.”

“ આગાખાન પોતાની સાથે મેલ ઉપરથી પાણી સાથે લાવ્યા
હતા તે પીધું. બાકી એકું વહ્યું તે ગલાસ પેડીમાં રાખી રાત્રે
ગટપાટ રૂપાનાણાંનું કાઢ્યું. તેમાં સરવે જગરણુમાં ગયા હતા.
આગાખાન તુરતજ સ્ટીમરમાં જઈ સૂઈ રહ્યા અને ફરી ઉતર્યા
નહિ. તેમને ૨૪ કલાક રહેવાનું હતું. તેમાં ૬ કલાક ગામમાં
રહી મેલમાં જઈ સુતા અને સવારમાં વહેલા ઉપડી ગયા. ખાદ
અમને ચારે જણુને જમાતે પુછ્યું જે, તમે કલે આવો, પણ
તમારી પાસે જમાતનો કર લેશું વીગેરે. તેથી અમોએ તદન
ખંધ કયું. સવાલ જવાબી નકલ ઘણી ઉતારી હતી. તેમાં
૧ રાહનજાત, ૧ રફીકને, ૧ બાગેનજાતને, ૨ મુખજ, ૨ જંગખાર,
૧ મોમખાસા, ૧ આવનગર, ૧ મહુવામાં, ૧ જમનગરમાં, ૧
દારેસલામ, ૧ બાગામોયામાં, ૧ લીંડીમાં એવી રીતે મોકલી.
એક પડી હતી તે મરહુમ મારા શામજી કાકા આવ્યા તે લઈ
ગયા, તેથી કાલ અમારી પાસે રહી નથી. પણ તમેજો મોજ

realpatidar.com

૧૮

તો હશેજ; તો પણ હમણાં ખાદેશ કરી, તેથી માટે હજી યાદ છે તે નીચે પ્રમાણે મતલબનું સમજવું. જ્યારે મજૂ વારા ફરતી જે યાદ આવ્યું, તે જેને લાગ આવ્યો તેણે પુછ્યું "

" સુલેમાન વાલજી—હજરત અલી અં ને ખુદા કહેવા કે નહિ ? "

" આગા સાહેબ—જેને મારફત છે તે ખુદા કહે તો વાંધા નથી. ને શરીઅત ઉપર આજે તે જે હજરત અલીને ખુદા કહેશે તો તે કાફર છે માટે તમારે તમારા એતકાદ પ્રમાણે ચાલવું. "

" સુલેમાન વાલજી—કેટલાકે અલી અલ્લાહ કહે છે. અને કેટલાકે અલીયુન વલી યુદ્દા કહે છે તેથી મુ'આનું પડે છે. માટે મને મારફત પતાવો. "

" આગા સાહેબ—મારફત શીખવું હોય તેણે ઇલ્મ ફીલસુફી તથા ઇલ્મ મનતક શીખવું જેમણે અને તે શીખવું ખુદુ મુરકેલ છે. તેથી તમારું રહેવા હો. માટે તમાને અલીયુન વલીયુદ્દા કાફી છે. "

" શરીફ નુરમામદ—આપની પાસે મહારી અરજ એ છે જે મને હમામના ખારામાં શક છે. તે આપ રાજી હોતો ખુદાસો કરશે. "

" આગા સાહેબ—જાણે બોલ શું કહે છે ? "

" શરીફ નુરમામદ—ઘણા માણસો ૧૦૦ હમામ કહે છે. કેટલાક ૫૦, કેટલાક ૨૦, કેટલાક ૧૦, ને કેટલાક ૫ કહે છે. કેટલાકે એમ કહે છે કે હમામ નથી. તો હવે આપણા મઝકબમાં કેટલા હમામ છે તેનો ખુદાસો આપો એટલે તે પ્રમાણે વરતીએ. "

realpatidar.com

realpatidar.com

૧૬

“આગા સાહેબ—ઈમામનો અર્થ તમે સમજતા નથી. ઈમામ એટલે પેશનમાન. નમાઝમાં આલીમ ઉભે છે તે. અથવા એક ટોળાનો ગોવાળ, સંભાળ રાખનાર વીગેરે થાય છે.”

“શરીફ તુરમામદ—આપે કહ્યું તેમાં મને કંઈ સમજ પડી નહિ.”

“આગા સાહેબ—ઈમામનો નાખર નથી ને ઈમામ દુનિયામાં કયમ છે ઈમામ વગર દુનીયા આલે નહિ. મારી ખાદ મારો છોકરો તેની ખાદ તેનો છોકરો વીગેરે કયમ સુધી થાશે તેમાં કેમ કહી શકાય કે કેટલા ઈમામ છે? હું ઇસમાઈલ ખિન બહર સાદકથી ઉતરી આવેલ છું.”

“સવાલ—આપના દાદા મરહુમ શાહ હસનઅલીએ કીતાબ નામે કનઝુલ મસાયલ તથા મનહાજુર રીશાદ નામે છપાવી છે તેમાં ખુદા એક, ઈમામ બાર-તેરનો ઈમામ નથી. અને કોઈ કહે તો તે કાફર છે વીગેરે લખેલું છે તેનું કેમ?”

“જવાબ—હા, તે ખરાબર છે. પણ ઇરાનમાં ઇસનાશરીનું બેર હતું તેથી તેને કહેવામાં આવ્યું, જે કીતાબ તારે હાથે ખનાવીને છપાવ તો કીક; નહિતર જાન જશે. માટે તકીઆ રાખી છપાવી તો તેથી શું થયું?”

“સવાલ—કીક, ત્યાં તો ઇસનાશરીનું બેર હતું મુસલમાની રાજ હતું. તો આપે કહ્યું તે ખતવા બેગ છે; પણ મુળમાં આપના કાકા ગડોગીરશાહે પણ તેને લખતી કીતાબ છપાવી છે. તેમાં આપનું નામ ઉમેરી કહે છે કે, હાલના ગાદી નશીન મહમદ સુલતાનનો એતેકાદ ઇસનાશરી છે તેનું કેમ? મુળમાં

realpatidar.com

realpatidar.com

૨૦

અંગ્રેજ સરકારના ન્યાયી રાજ્યમાં કોઈની બીક નથી.

“ જવાબ—તમેને ખબર છે કે, હું ગાદી નશીન છું. તેમ પોતે પણ જાણે છે, ત્યારે વિચાર કરવો જોઈએ કે, તેને ગાદી ન મળી, ને મને મળી તેનું કારણ જ તે મોટા છે. તેને મળવી જુએ. પણ તે અમારાથી ફરી ગયા. હવે તે પોતાની મરજી પડે તેમ છપાવે તેથી શું થયું? અમને કાંઈ તેમાં લાગે જાણે નહિ. તે ઇસમાઇલીથી ફરી ગયા, તેથી ગમે તેમ કરે. ”

“ સવાલ—આપે કહ્યું તે હું સમજ્યો; પણ હું પોતે આજથી ચાર વરસ અગાઉ ૧૯૫૨ ની સાલમાં મુંબઈમાં રમજાન શરીફમાં હતો. ત્યારે તા. ૧૯-૨૧-૨૩ ની રાતના મોટા જમાતખાનામાં મોટું જગરણ હતું. તેમાં માથા પર તમે પોતે કુરાન રાખી બીજાઓને પણ તેમ કરવાનો હુકમ કરી, શબ્દકહરના અમાલ કરાવ્યા. તેમાં એક એક ઇમામના ફરસ ફરસ વખત નામ લઈ, છેવટે ખુદા પાસે ૧૪ માસુમોના વાસ્તા આપી અમારા વાસ્તે મજફરત આવી. ત્યારે તે વખતે ઇસમાઇલી ઇમામને તો સંભર્યો નહિ. તેનો આપ ખુલાસો આપશે તો સમજ પડશે. (આ વખતે આજા સાહેબે ગુસ્સાથી મુખ ફેરવી લીધું, તેથી મેં કહ્યું) જે આપને જવાબ દેવામાં વાંધો હોય તો, હું જખરાઈથી ખુલાસો માગતો નથી (તેમ કહી હું બેસી ગયા.) ”

“ (તરજુમાન હાશમ બાઈને કહ્યું જ, તે શું કહે છે ? તરજુમાને કહ્યું કે તે આમ કહે છે. ત્યારે તેમણે હાશમ

realpatidar.com

realpatidar.com

૨૧

બાઈને ઠણું તમો તેને ઠણું છે, જે પુછતું હોય તે પુછે.
જવાબ દેવાને ઘણી પુશી થાય છે; પણ હું હીંદી જ્યાન
ખરાખર જાણતો નથી. તમો જે કારસી, અરબી, ફેંચી બોલી
જાણતા હો તો સમજ પડે) ”

“ શરીફ નુરમાહમદ — હું કારસી, અરબી, અંગ્રેજી,
ફારસી જાણતો નથી. ”

“ આગા સાહેબ — તમો હીંદીમાં હાસમ બાઈને ઠણું.
તે તરજુમો કરી મને ફારસીમાં સમજાવશે. ”

(આ ઉપરથી હાસમ બાઈને તરજુમો કરી સમજ પાડી).

“ આગા સાહેબ — તમો બેવકૂફ છો. મેં તમોને તેના
જવાબ પ્રથમ આપ્યો, પણ તમો સમજ્યા નહિ. ખેર, હમામ
જાફર સાહકના બે ફરજાંદ. એક મુસા તથા બીજા હસમાહલ.
હવે મુસાના ફરજાંદને હસમાહલના ફરજાંદ શું સજા થાય ? ”

“ શરીફ — પીનાઈ બાઈ થાય. ”

“ આગા સાહેબ — તમો એટલું પણ સમજતા નથી કે,
તે અમારા બાયાત થાય. અલખત અમારે તેને યાદ કરવા જોઈએ.
શું અમે તમારા જોગ સાફ તેને યાદ ન કરીએ ? અને ન યાદ
કરીએ તો તે શા માટે ? ”

“ મુલેમાન વાલજ — આપ હમામ છો તો અમોને મોઅ-
જીબો દેખાડો અને તે પણ ફકત એકજ. ”

“ આગા સાહેબ — મોઅજીબો તો રસુલ દેખાડતા હું કાંઈ
રસુલ નથી. ”

“ મુલેમાન વાલજ — જમાતમાં કીસ્સા પડાય છે; તેમ.

realpatidar.com

પણ લખે છે, જે હિમામ બાકર સાદકે ઘણા મોઝાજા દેખાડે છે. ”

“ આગા સાહેબ—તમાને કાંઈ ખબર નથી ખુદા કુરાનમ ફરમાવે છે કે, મેં જન્નત તથા જહન્નમ પેદા કરી છે. અને તે બંને બરાબર, તો હું અગર મોઝાજા બતાવું તો, સરે હિમાન લાવે અને સઘળા જન્નતમાં જાય અને જહન્નમ ખાઈ રહે. તો ખુદાનો કાલ ખોટો પડે. ”

“ સુલેમાન ભીમજી—આ લોકો આપને ખુદા કહે છે તે કેમ ? ”

“ આગા સાહેબ—તેઓ નરક ખાય છે. ”

“ સુલેમાન વાલજી—આ લોકો નીમાન પડતા નથી તે કેમ ? ”

“ આગા સાહેબ—તેમના આમાલો તેમને સ્તીર છે. ”

“ સુલેમાન વાલજી—મને એકજ નાનો મોઝાજા દેખાડે તો બધી ખાત્રી થાય. ”

“ આગા સાહેબ—આજથી બે વરસે મોઝાજા દેખાડી ત્યારે તમે ખાત્રી કરી લેજો. ”

“ બાદ જાણવું જે, આગાખાન ચડી ગયા પછી અમે જ ચાર નું મું સું વાં સું ભીં માં ગાં ઉપર અદેખા ચક્રાવી અને હિમામવાડામાં ૧૫ દહાડા સુધી અમે ચાર જ સિવાય બીજું કાંઈ આવતું નહિ. વળી અમે લાડાતના ઘર ખેસતા હતા. અત્રે આગાખાન વાળાઓના ઘર ફં હતાં. તે પેસાદાર જગીરવાળા, વળી બીજા જગીર આગાખાનના નામ

ખોજની જમાતની હતી. તે લોકોએ એક સંપ કરી બાટીઆ
મેમણ પાસે જાડાનો ખદોળસ્તં કર્યો અમો રહેતા હતા તે
જગોમાં નવ દુકાનો હતી, તે અમારી બંધી હોવાથી બાડે મળી
નહિ, તેથી દસ હજાર રૂપીઆમાં વેચાણ લીધી; પણ ખત મંડાણ
નહિ હતું તેમની મતલબ એ હતી કે, અમોને જગા ન મળે
અને અમોને ગામમાંથી કાઢવા વીચાર હતો; જેથી અમો કો-
ન્સલ સાહેબ પાસે ગયા અને તેને કહ્યું જે હવે તો આગાખાનનું
જેર પુરતું ફેખાડે છે અને જરમનના વાવઢા નીચેથી અમને
કાઢવાનું કરે છે ત્યારે કોન્સલે કહ્યું જે, તમને મારકીટમાં જે
જગો ખર્ચે તે લ્યો. સરકાર મફત આપશે અને ચણવાની મદદ
આપશે વીગેરે. ત્યારે માગણી કીધી જે, અમો જેઠા છીએ તે
અમારા નાણાંથી અપાવો. કોન્સલે બાટીઆ ગોધુ નાનછને
ખોલાવી તે મકાન અગીયાર હજારમાં અંદરખાનેથી અમને
અપાવ્યું અને પાંચ હજાર અજાકથી દીધા. સવારમાં ખત
મંડાવા ગયા ત્યારે સામાવાળાને ખખર પડી અને અટકાવા આવ્યા;
પણ કાંઈ વળ્યું નહિ. ૩. ૨૭૫ ફી જરી ગોધુ ઉપર ફરીયાદી
માંડી. તે ખાખતનો કેસ ચાલ્યો. તેમાં તેમનું ખોદું ખોલવા
ખદલ રૂ. ૫૦) ફંડ થયો અને કેસ ઉડી ગયો. વળી અપીલ
લેવા ગયા ત્યારે પણ ધમકી દીધી. આ રાજ્ય
આગાખાનનું કે અગ્રેજનું નથી.....આ કેસમાં
હું પોતે (જરમન કોન્સલ) સામે હાજીશ અને લાંગણ સાથે
ઉડેા ઉતરીશ વીગેરે. ત્યારે તે લોકોએ માફી માગી માંડી
વાળ્યું; પણ રૂ. ૩૨૫) ની અરજ કરી, જવાબ મળ્યો કે ફંડ

૨૪

realpatidar.com

જા. ૫૦) થોડો કીધો છે જા. ૫૦૦) કરવો બેઠકે વીગેરે ધમકી આપી તો કાણુ મોઢું ફરી આલ્યા ગયા. હવે ઘર સીંહના મોહોડા-માંથી પડાવ્યાં, તે બાબતની કવિતા અમારા કાકા હસનઅલી મુળજીએ બનાવી, બજાર વચ્ચેવચ સેંકડો માણસની વચમાં વાંચી; તેમાં બહુ કારમ ભેવું હતું. અને ભેગત ખીલકુલ થું ફરી શક્યા નહિ વળી જે ફરી ગયા હતા તેમાંથી ઇમામવાડામાં ફતેહ બેઠ ત્યારે એક એક આવવા લાગ્યા અને કામ વધતું ગયું. અને તેજ સાં. ૧૯૫૬ ની સાલમાં મસજીદનો પાયો નાખાણો અને તેમાં નુરમાહમદ મુળજી અલીદીના ધાલર તથા ઇસમાઈલ હલુ જલુ ગણનાં કોશીશથી ખરચ સરખે ભાગે ઉભું કીધું તેની હકીકત રાહેનજાતમાં છપાણી છે તે વાંચી હશે "

“ હાલ ઇસના અશરીના ઘર ૨૫) છે તથા આગાખાનીના ૩૫) છે. પણ આગાખાની હજી હર ખાય છે. વળી સંવત ૧૯૫૭ ની સાલમાં કથસ્તાન સારું ઝવડો થયો તેમાં અમોને ઇમામવાડા મસજીદની પછવડેની જગા મળી. તેમાં અમોએ ચારે તરફ કોટડીઓ બંધાવી છે કારણ કે તે ગામમાં છે અને ગામમાં બીજા કોઈનો હક નથી; પણ ઇસના અશરીઓના નસીએ તે જગો મળી. માશાઅલ્લા ત્યાં આજે બગીચો બનાવ્યા. હવે મસજીદ, તેનું જખરદસ્ત સહેન, મોઢું હોજ વીગેરે સવડ ઘણી સારી છે, ઇમામવાડો બે મજલાનો, તથા મુસાફરખાનું તથા ચારે તરફ બગીચો તથા કથસ્તાન આલીશાન જગા છે. ઇમામવાડામાં બે દુકાનો બનાવી છે જેમાં એકમાં ગરીબ મોમીન અને બીજામાં ખાદીમ રહે છે. માશાઅલ્લા હાલ મન્સો ચાલુ છે. ઇમામવાડા

realpatidar.com

૨૫

તથા મસજીદના નીલાવ માટે એક વાડી છે તે પાંચ હજાર રૂપીઆથી ખરીદી છે. ઉપર આવે છે તેમ ખરચ ઉપડે છે, કુલ્લે ૧૮) હજારથી ૨૦) હજાર ખેદા તેમાં ખજારની મદદ એક હજાર માંડ હશે, બાકી અત્રેથીજ ઉભું કીધું છે. હાલ કોઈની મોહતાજી નથી. મદરેસો ખરી કીધો છે. તેના નીલાવ માટે પરમાજી કર સંકડે બે આના રાખ્યો છે પચાસ રૂપીઆનો ખગારદાર મુલ્કો છે "

" આ ઇતિહાસ કીલવાનો લખ્યો છે તે વાંચીને મદે ન-જરવાળા શ્રી.બાવનગરના શેઠ મહંમદઅલી ન્યાયાધિશના છોકરાએ પ્રથમ મંગાવેલ. તેણે હેન્ડખીલો છપાવીને મોકલ્યાં પણ પુરખદ નહિ તેથી રહી ગયું છે હવે તેમાંથી જરૂર પુરતી હકીકત લઈ તેમને મોકલી આપશે. તેઓ તેમાંથી જે સાર જોશે. તેની મોંઘ લેશે. અને તમે પણ તેમાંથી સાર જોઈ લેશો તે તમને પણ કામ આવશે. બાદ શ. ૧૫) પોસ્ટમાં મુક્યા છે. વળી ફરી બીજો મોકલો જોઈશું (ઇનશા અલ્લા) તમે હિમ્મત હારશો નહિ. હિમ્મતે મરદા ને મદદે ખુદા. ખુદાં તમાને મદદ કરશે. દુનિયામાં એક નામ રહી જશે અને લાખોને નબત મળશે. સાચને સાચ નથી

લી૦ નુરમાહમદ મુજીની કું

દા. સેવક

શરીફ નુરમાહમદના સલામ.

અમારા મિત્ર મી૦ વરતેજને તેમના સદબાજ્યે ઉપરનો ખુલાસો મળતાં તેઓ અલબત ખુશી થયા હશે, અમાને તે જુવો વસ્તુ

realpatidar.com

મળી હતી. તેવીજ આખાદ સ્થિતીમાં તમને ખતાવી છે. જે અસલ પત્ર જેવાની ખાહેસ હોય તે, બસે આપ અમરેલી પધારી જેઈ જાઓ અથવા તે તેના ફાટાનો ખંચો મોકલો તે, તે પડાવી મોકલાવીએ. ખસ અમારી તે એજ ઇચ્છા છે કે. કાઠપણુ રીતે તમેએ માગેલો ખુલાસો તમને મળી જાય.

હવે એપડી વાંચી જેવાથી માલુમ પડ્યું કે, અમારા મિત્ર મી. વરતેજીએ સવાલ પુછનાર પ્રત્યે નારાજ થઈ તેમને પણ હોળીના જે ફાળો સંભળાવ્યા છે. નારાજ થવાનું તથા હોળીના ફાળો સંભળાવવાનું કારણ જણાવવામાં આવ્યું છે તે તે અમે જરા આગળ ચાલી જણાવીશું પરંતુ સવાલોના જે જવાબો નામદાર આગા સાહેબે આપ્યા છે તે જવાબોને એક ખરા ઈમામ તરીકેના અમારા મિત્રે કબુલ રાખ્યા છે. પુછનારે સવાલ પુછવા અને તેના જવાબો એક ખરા ઈમામને છાજે તેવા આપવામાં આવ્યા એમ કબુલ કરવા પછી સવાલ પુછનાર પર નારાજ થવાનું કે તેને હોળીના ફાળો સંભળાવવાનું સ્વભાવિક રીતે નીકળી જવું જેઈતું હતું; છતાં પણ અમારા મિત્રે તેને હાથ ધર્યું જે તેમની લાયકાત પુરવાર કરે છે. જ્યારે સવાલોના જવાબોમાં આગા સાહેબે પોતાના ઈમામતના નુરને ઝગકાવી આપ્યું માનવામાં આવ્યું ત્યારે તે સવાલ પુછનારાઓને તેવો પ્રસંગ આપવા માટે વધારી લેવા જેઈએ. અત્રે સવાલના જવાબમાં નામદાર આગા સાહેબે પોતાના ઈમામતના નુરને જે રીતે ઝગકાવી આપ્યાનું અમારા વિદ્વાન મિત્ર જણાવે છે તે, તેની વાતથી માટે મજકુર એપડીમાંથી તેમનાજ થોડા ફકરાઓ ટાંકી લેવા પ્રસંગોપાત

૨૭

realpatidar.com

થઈ પડશે. મીં વરતેલ પૃષ્ઠ ૬ ઉપર લખે છે કે:—

મીં વરતેલનું લખાણ.

પ્રથમ સવાલ-સુલેમાન વાલજીએ પુછ્યો છે કે:-હજરત અલી
અં ને ખુદા કેવા કે નહીં ?

જવાબ-જેને મારફત છે, તે ખુદા કહેતો વાંધો નથી. ને શરિઅત
ઉપર આલે, તે જે હજરત અલીને ખુદા કહેશે તો તે કાફર છે
માટે તમારે તમારા એકતકાદ પ્રમાણે માલનું.

ટીકા-અમારું માનવું છે કે, આ સવાલ પુછનાર પોતે શરીઅતી
છતાં મારફતનો સવાલ કરવાથી તેને ખંને ખાખતનો સવાલ
ખરા આઠારમાં, આપવાની મહેરબાની કરી છે, કારણ કે-ઇમામના
કલામમાં જે હીકમત સમાયતી હોય છે, તે મુજબ આ જવાબમાં
સવાલ પુછનારની સંપૂર્ણ ઓળખ આપીને તે તેના એતેકાદ
મુજબ એટલે શરીઅત ઉપર વતવા બલામણ કરી છે. કારણ
કે અલીને ખુદા કહેવા એ શરીઅત તરીકે ખોખ સમાન લેખતા
હોય તેવું તેના સવાલમાં સમાયેલું તત્વ—રુપરુ છે. જે તેમ
ન હોય તો સવાલ પુછતજ નહીં અને તે સાથે આ સવાલ
પુછતાં એવી ઉમેદ રાખેલી પણ હોવી જેમણે કે-‘નામદાર
આગાખાન ઇમામતનો દાવો ખોટો ધરાવતા હશે. તેથી કાંતો
હં અલીને ખુદા કહેવાનું જાહેર કરશે નહીં અથવા જે જાહેર
કરશે, તો તે સાબેત કરી શકશે નહીં. આ સવાલ પુછનારની
તેમને “ નામદાર આગાખાન સાહેબે પોતાની ઇમામતના
પાવરથી પુર્ણ પરખીને ખે રીતના જવાબ આપ્યા છે. અને સાથે
હીદાયત પણ દીધી છે, કે ” તમારે તમારા એતેકાદ પ્રમાણે

realpatidar.com

ચાલવું-દુ'કામાં પણ આ સવાલના જવાબની ખુબી હ૦ મોલા
મુશકીલ કુશા અલી સનમુખ-એક યાહુદીએ પુછેલા સવાલના
જવાબ જેવી છે, કે જેણે હજરતના ઇલમની ખુબી જાણવા
પુછ્યું હતું કે, ખુદાએ સરફેલા મનુષ્ય સિવાયના પ્રાણીઓમાં
કાણુને ઇંડાથી ઉત્પત્ત કરે છે અને કાણુને ખરચાં અવતરે છે ? તેના
જવાબમાં જણાવ્યું હતું કે-જે પ્રાણીઓને કાન છે. તેને ખરચાં
અવતરે છે. ને જેને કાન નથી. તેનો ઇંડાથી જન્મ થાય છે
વિગેરે. આ જવાબ દુ'કામાં આખી ખુદાઈની ઉત્પત્તી વિષેના
જ્ઞાનનો કાણુ જેમ જણાઈ આવે છે તેવીજ રીતે હાજર ઇમામ
નામદાર આગાખાને આપેલા જવાબમાં જેને માઅરફત છે તે
અલીને ખુદા કહે તો વાંધા નથી એમ કહીને જમાનામાં ચરચાતા
મહાન સવાલનો ફડચો કર્યો છે. આ સ્થળે મારફત-એટલે પિ-
છાણુ પણ અર્થ કામ કરે છે. અને બીજો અર્થ મારફત જે
ઇસલામના જ્ઞાનના તખકામાંનો થોથો દરજે છે. તેની પણ યાદ
છે. તુસેરી હ૦ અલીને ખુદા કહેતો હતો, કારણુ કે, તેને માઅરફત
અને પિછાણુ હતી-અથવા તેને ઇસલામના ખદા દરજાનો સ-
મજા થતા વળી સલમાન ફારસી જેનો પણ અહેસે અહતમાં
હુમાર છે. તેની પણ એજ સ્થિતી હતી. તેને અમમાર યાસીર
વિગેરે કરતાં કામેલુલ હમાન કહેતા હતા તેમના વિષે હ૦ ઇમામ
મહમદ પાકરની હદીસ છે કે,

‘ સલમાન ફારસી હ૦ અલીને જે રીતે માનતો હતો, તે
રીત એ અખાજરને કહેતે તો અખાજર સલમાન ફારફારસીને
કતલ કરતે ’ એ હદીસ હું સમજાવે છે અથવા સલમાન ફારસી

૨૬

realpatidar.com

હ૦ અહીંને ખુદા જાણતો હતો. તેજ એક એવી ખાખત હતી કે જે સલમાનના દરજે ઇમાનમા અખાજર નહોતો, અને જ્યાં સુધી જે કોઈ માઅરફતને પહોંચ્યો ન હોય તે, ત્યાં સુધી હ૦ અહીંને ખુદા કહેવું. હાજર ઇમામ નામદાર આગાખાનના ફરમાન મુજબ ઠાકુરપણું છે અને તેના લીધે અખાજર જેવા શરીઅતી ઇમાનદાર સલમાન ફારશીને કતલ કરે એ ખતવા જોગ છે. આ રીતે હાજર ઇમામ નામદાર આગાખાનના પહેલા જવાખની મહાન હીકમત અને ખુબી તેના જાણનારને વિશાળ સમજ સાથે સંપુર્ણ હિદાયત કરનારી છે. ત્યારે નજીક ગયા છતાં ન સમજનારાઓ માટે દોઆ ?

ખીજ સવાલમા મારફત ખતાવવાની માંગણી કેટલી ખેડુદી અને અજાનતા ભરી છે. તે કોઈપણ સમજી વાંચનાર સમજ્યા વગર રહે નહિ. શું આવી માંગણી હ૦ મહિલા અહીં કે તેમના પછીના કોઈ પણ ઇમામના જમાનામાં કરવામાં આવી હોત, તે નામદાર આગાખાને આપેલા જવાખથી લેશ માત્ર ખીજ જવાખ ન મેળવતે એમ તે વખતના ચરિત્રો ઉપરથી ઇસલામી તવારીઓ વાંચનારાને સમજ્યા વગર રહે નહિ. કારણ કે નામદાર આગાખાને આપેલા જવાખમાં વાજખી રીતે કહ્યું છે કે, મારફત શીખવું હોય તેણે ઇદમ ફીલસુફી તથા ઇદમે મતલ શીખવું જોઈએ. કારણ કે સવાલ પુછનાર " કેટલાક અહીં અલ્લાહ કહે છે ને કેટલાક અહીંયુન વહી અલ્લાહ કહે છે, " એવી પારકી પંચાતી માથે ંડોરીને ફરતો હોવાથી, તેની મુજબણીના તોલ કરી જવાખ આપવાનું દુરસ્ત જોયું છે, કે તે શીખવું ખાજ

realpatidar.com

મુશકેલ છે અને “તમે રહેવાદો” એમ કહી સવાલ પુછનારની સાચકાત બેઈ ખુલ્લા શબ્દોમાં કહ્યું. કે માટે તમેને અલીયુન વહી ચુલ્લાહ કાશી છે. આ સવાલ પુછનારનાં મનમાં શરીયતી આસ્થા મુજબ એક આબાદ હિદાયતની રોશની મીશાલ છે.

ત્યાર પછી ખીજા ગ્રહસ્થ શરીફ નુરમામદનો સવાલ એ હતો કે “આપની પાસે મારી અરજ એ છે કે જો મને ઇમામના ખારામાં શક છે, તે આપ રાજ હો તો ખુલાસો કરશો.”

“ઘણા માણસો ૧૦૦ ઇમામ કહે છે. ને કેટલાક ૫૦, કેટલાક ૨૦, કેટલાક ૧૦ ને કેટલાક ૫ કહે છે. કેટલાકો એમ કહે છે કે ઇમામ નથી. તો હવે આપણા મઝહબમાં કેટલાક ઇમામ છે? તેનો ખુલાસો આપો એટલે તે પ્રમાણે વતી”એ.”

દીકા—આ સવાલ પુછનારના સવાલનો શરૂ ભાગ પહેલાં સવાલ પુછનાર માફક પોતાને સમજાવવાનાર તરીકેનો ફકિહા દેખાડનારો નથી. જાણવાની ઇચ્છાવાલો છે તો પણ સ્કેન્ડલ ટ્યાક માફકનો છે, અને તેનો જવાબ પણ તેવાજ આકારમાં ગ્રથમ આપી. તે ખરું જશુવાની ઇચ્છા નિરાળી કરાવી છે. એટલે ૧૦૦) ૫૦) ૨૦) ૧૦) ૫) એવા ઇમામની સંખ્યા તો પેશ ઇમામની કે નમાજ પઢાવનારાની હોય છે. તેની ગણતરી કદાચ થઈ શકે, અથવા એક ગમ કે શહેરની જમાઅતને મસલા મસાઅલ અને શરીઅતી વાલીમ આપનાર તરીકે કામ કરનાર હોય. પણ ઇમામ કે હૉ મોલાઅલી અને તેની સીધી નસલે ખુદાનું નુર ઉતરતું આવે છે. તેની હદ મુકરર ગણનારાઓ ઇમામને પિછાણવામાં થાપ આનારા છે. કારણ કે ખુદાએ પોતાના

ભેદની વાતો દુનીયામાં—માત્ર પેગમ્બર અને ઇમામ સિવાય કે જેનો
કનેકશન ખુદાના નુરથી હોય છે. તેના સિવાય બીજા કોઈનો
જાહેર કરી નથી અને તેવી બાબતમાં કોઈ વખતે પેગમ્બરે અથવા
કોઈ ઇમમે પશુ હમામાં અમુક સંખ્યામાં થશે; એમ સ્પષ્ટ
કર્યું હોય; તેવી કેઈ સ્થળે ઇસલામ ધર્મની કે તવારીખી કીતાબમાં
નથી. અને ઇમામના બાબમાં માત્ર કુરઆનમાં સુરે યાસીનમાં
સ્પષ્ટ આયાત છે કે જેમાં હમામે આબીન એટલે જાહેર
ઇમામની સિફત બતાવેલી છે, અને તેના સનદ હદીસુસ સક-
લમનથી છે કે જે ૬૦ મોલાઅલીના નસલમાં હયામત સુધી
ઇમામે એક પછી એક થયા કરશે. પરંતુ તેવી કેઈ ઇસલામી
દલીલમાં ઇમામના ગણતરી આપી નથી. ઉલટું ઇમામ ગઈબ રહે,
તેના વિરુદ્ધ સમજ આપનાર છે અને તે મુજબ જવાબના બીજા
વખતે સાફ ખુલાસો કીધો છે કે.—

“ઇમામનો નામ નથી ને ઇમામ દુનીયામાં કાયમ
છે, ઇમામ બગર દુનિયા ચાલે નહિ.”

નામદાર આગાખાનનો આ જવાબ ઇસલામનાં રહેબર તરીકે
અજાનતા દૂર કરનારો છે. અને તે પછીના જવાબમાં પોતે
ઇમામ તરીકે હોવાનું અને તે બાદ પોતાની નસલમાં ઇમામત
રહેવાનું જે ખુલા આકારમાં ફરમાવ્યું છે અને તેના માટે ઇમામ
બહર કે, જેમને ઇમામ બહર સાદકથી ઉતરી આવેલ હું ”
એમ કહી સ્વાર્થી દોડ ધામ કરી ઇમામની ખરાબી કરનારાને
પોતાનાજ શબ્દોમાં તોડી પાડ્યા છે. અને એ રીતે આ સવાલના
જવાબમાં કીમતી ખુલાસો એટલો બધો કીધો છે. કે જેનામાં

ખુદા રસુલ અને કુરઆન વિગેરેમાં આસ્થા હોય, અને તેમ
ખરી રીતે બાબુનારા હોય તેને તેની ચમતકારી અસર થયા
વગર રહે નહિ કારણ કે:-

યાહૂદીલાહો! બે નુરેહી મ'અયશાઓ.

એટલે-ખુદા જેને આહિ તેને પોતાના નુર વડે હીદાયત કરે
છે.-તે પછી આ જવાબ માટે સવાલ પુછનારે વાંચનારે પણ
પોતાનું ઈમાન દુરસ્ત કરવાનો સખખ છે.

શરીફ નુરમામદે ખાજી સવાલ એવી રીતનો પુછ્યો કે.
આપના દાદા મરાહુમ શાહ હસનઅલીએ કીતાબ નામે કનઝુલ
મશાયખ તથા મનાહાબુરરીશાહ નામે છમાવી છે. તેમાં ખુદા
એક, ઈમામ બાર, તેરમો ઈમામ નથી. અને કાઈ કહે તે તે
કાફર છે. વિગેરે લખેલું છે. તેનું કેમ ? "

શરીફ બાઇના આગલા સવાલની શું મતલબ હતી, તે આ
સવાલમાં નાં આગાખાન સાહેબના ઉપરના જવાબથી છુપી
રહી શકતી નથી. અને ઈમામ બારનો સવાલ કે જે અગાહિના
સવાલમાં રદ થાય છે, તેને ફરી પાછો તાજે કીધો છે, પરંતુ
શરીફબાઇ ॥ આ સવાલની મતલબ આંક બાંધેલી છે એટલે
કનઝુલ મશાયખ તથા મનાહાબુરરીશાહની કીતાબોના હવાલો
આપ્યા છે કે જે કીતાબોના કારણે તકીયાની રહી કે જે રહી
ઈમામ હસને માવીયાના જમાનામાં તકનામાની રહ્યો અખત્યાર
કીધો હતો. પરંતુ હાઈમામ હસને કીધી નહીં. એ મુજબ ઈમામને
જયારે બ્યાબની લાગે ત્યારે તકીયા અખત્યાર કરે, કે જે મુજબ
સંજોગો વચ્ચે શાહ હસનઅલીએ કીધો. પરંતુ બહાલયતા મ'અયો

હરે નામદાર આગાખાન સાહેબે પોતાની ઇમામતની દલીલ તકીયાની રીતી તરફ ઠરી છે. આ ઉપરથી ઇશના અશરીઓ ઇમામ હસનને તકીઓ કરવાથી બુઝા કહી શકતા નથી. તો પછી શરીફ બાઈનું ગુમાન નાં આગાખાન સાહેબના જવાબ પછી દુર થવું જોઈએ. એ જવાબ હીદાયત નુમા એ હતો કે:-

“હા તે અશખર છે પણ ઇરાનમાં ઇસ્ના અશરીઓનું જોર હતું, તેથી તેને કહેવામાં આંધું જે દિતાબ તારે હાથે બનાવીને છપાવ તો ઠીક; તહિતર જાન જશે માટે તકીઓ રાખી છપાવી તેથી શું થયું ?”

આ જવાબને હું મહિલા અલીના જમાના સાથે સરખાવવામાં આવશે, તો વધુ સમજાશે, કે જનાબ રસુલે ખુદાની વફાત બાદ ખલીફાએ રાશેદીનની ખીલાફતના જમાનામાં પોતાની ઇમામતને સવાલ “અના મદીનતુલ ઇદમ ફ અલીયા બાબેહા” ની પ્રસિદ્ધ હદીસ ખુદ ખલીફા સાહેબોને અજખર હોવા છતાં, સંજોગો વચ્ચે તકીઓ કીધા હતા, તેથી શું મહિલા અલી માથે કાઈપણ બતનું તોહમત રાખનાર ઇમામદાર ગણાશે ? હા ! સીફદીનના ખારજીઓએ હું અલી ઉપર તોહમત રાખીને પોતાના આકેબતની કરેલી ખરાબીના દાખલા દરેક ઇસ્લામી દફતરમાં મોકલુદ છે છતાં તેવી ટોપી પહેરી લેવાનું ડહાપણ તે ઇમામના જવાબોની સરચાઈ બહેર થયા પછી, ગુમાન રાખવું કુફર છે. હું ઇમામ હુસેને કરમસાના ભવંકર સંત્રામ વખતે “પોતે ઇમામ છે,” એમ બહેર કર્યા છતાં કુરઆનને માનનારાઓ, નમાઝ પઢનારાઓ કયા મુસલમાને તેમની ખયત કરી સાચા માન્યા હતા ? એ તો

ખતમહલાદો અસા કોલુએડીમની માફક જેના અંતઃ-
કરણ ઉપર ખુદાએ મોહર મરી છે, તે કદી હીદાયત પામતા
નથી, એમ ખુદલું છે. કારણ કે ધરાનમાં છપાએલ તે તે કિતાબો
પાછી એમરતે અફઝા નામની કિતાબ જેમાં ધરાનથી સિંધ
સુધીની મુસાફરીનું ખ્યાન એજ શાહ હસનઅલીએ છપાવ્યું
છે, તેમાંજ એ કિતાબોની ધરના અશરી ઇતકાદની ખાખતને મનસુખ
કરી છે. તે જાણવા નીચેનો ફકરો ઠાકી છે.

“જે જાફરી મજહબને હાલમાં લોકો શાહ ઈસમાઈલ
“શકવીથી નીસળત આપ્યા કરે છે. હું તે ખાનદાનમાંથી ખાકી
“રહ્યો છું.”

જે જેનારા વિચારે અને હંડી નજર નાખે તો જાણે કે શાહહસન-
અલીના શબ્દો એમ ખુલાસો કરેછે, કે આ ફકરામાં છેલ્લા વાંકયની
મતલબ-તે અગાઉના કોઇપણ જાહેર દેખાવની ખાકીની સત્યતા
ખોલી જેવા લલામણુ કરે છે, કે જાફરી મજહબનો રિવાજ
આલુ કરનાર શાહ ઈસમાઈલના વંશનો હું કુરઆનને હદીદુસ
સકલેન મુજબ ખાકી રહેલો ધરામાઈલી ઈમામ છું.

અફસોસ છે ! કે મી. શરીફખાઈ એ કનઝુલ મશાયખ તથા
મનહાજુરરિશાદ જેવી કિતાબોનો ખાર વેકથો, પણ વગર તકીયાની
છેલ્લી પોતાની સ્વતંત્રથી ઇતિકાસીક બનાવની ઇમરત અફઝનો
આ ફકરો વાંચીને વિચારી સકયા નહીં. જે હંડી નજરથી નહી
જોઈ શકવાથી પોતાની અરથ દુબ આસ્થાની હકીકતથી ઈમામ મી
પરીક્ષા કરવા જતાં તેઓજ પરખાઈ ગયા ! ! ગોચા-શાહ હ -
નઅલીના ઇમરતે અફઝના ઈમામતના ફકરાનો જવાબ.- તમદાર

આગાખાન સાહેબે ફરમાવી શંકાનું સમાધાન કરી નાંખ્યું છે.
જે ખુદા તેમ સમજવા તેમને માટે આજે તો.

શરીફખાનના ત્યાર પછીના સવાલમાં ઇમાન નહીં પણ શુદ્ધ
છે. એમ સાફ છે. એટલે, ઇમાનના ફરમાનની આખત સાથે ઇમાન
નહીં હોય, તેના ઇલામની સરખામણી કરી છે. છતાં નામદાર
આગાખાન સાહેબનો જવાબનો ખુલાસો ખાસ મહેરબાની દેખા-
ડનારો છે. કે જે ઇમાનની અજકતી નીશાની છે. (ખુદા જેને
દેખાડે તેજ જોઈ શકે) અને તે જવાબ એ હતો કે ! “તમેને
“ખબર છે કે, હું ગાફી નશીન છું. તેમ પોતે પણ લખે છે.
“ત્યારે વિચાર કરવો જોઈએ કે તેને ગાફી ન મળી ને મને મળી.-
“તેનું કારણ તે મોટા છે તેને મળવી જુવે, પણ તે અમારાથી
“ફરી ગયા. હવે તેઓ મરછ પડે તેમ છપાવે. તેથી શું થયું ?
“અમને કાંઈ તેમાં લાગે વળગે નહીં. તે ઇસમાઈલીથી ફરી ગયા.
“તેથી ગમે તેમ કરે.—”

આ જવાબથી ઇમાનના કુટુંબીઓ અથવા સગાં ઉપર
દોરવાઈ જનારા ગુમરાહ થઈ જાય છે. એવું ઇસ્લામની શર-
આતથી જે સિદ્ધ થતું આવ્યું છે, તેની યાદ છે. અને તે છતાં
ઇમાનનાં ફરમાન પર શંકા લઈ જનારાઓ મુળથી દોરવાઈ જતા
આવ્યા છે, તેમ જહાંગીર શાહનો રિસાલો અને તેના બેલ ઉપર
ભરસો રાખનાર બુલાવો ખવાડનારા મુલ્લાની સમજાવટ ઉપર
ઇમાન ખરાબ કરી નાંખનારા જેવા છે. ખુદા પનાહ આપે ! તેવા
અર્થ દબ્બ ઇમાનદારોની ઇમાનદારીના સાચાથી !

મી૦ શરીફખાન નુરમાનહે પોતે ત્યાર પછીના સવાલમાં એક

૩૬

realpatidar.com

સહરાગત ભરી ખાળત ઘુસાડી છે અને તે ખાળતમાં જે જે સંજોગો જવાળ માટે લેખીત રજુ છે, તેમાંથી ૩ ખાળતો ખુલ્લી થાય છે કે: —

(૧) પહેલી એ કે—આજકાલ 'કોર્ટે' શરૂલા મુકદ્દમાઓમાં જે લોકો ખાપ દાદાના ખાળતા આવેલા ધર્મ તરીકે ઇશનાઅશરી મત ખાળત જાહેર છાપામાં છપાવે છે, તેને તેજ સવાલથી ખોટા પાડે છે, કે જગાઅતખાનામાં મોટું જગરણુ રમજન માસમાં તા. ૧૬-૨૧-૨૩ના રાત્રે થાય છે તથા તે વખતે આમાલ પાશુ થાય છે અને ઇસ્માઇલી ઇમામ તરીકે એ ધાર્મિક ક્રિયામાં ઇમામ પોતે હાજર રહી ઇઆદત કરવા હુકમ કરે છે, તે હકિકત ઇસ્લામ તરીકે ઇસ્માઇલી મજહબની ઉચી ગણુવીની સામેતી છે. તે સવાલમાં શબ્દ કહરના આમાલ કરાવ્યા, તેમાં એકએક ઇમામનાં દશ દશ વખત નામ લઈ છેવટે ખુદા પાસે (૧૪) માસુમોના વાસ્તા આપી, અમારા વાસ્તે મતફેરી હાલના ઇશના-અશરી તરીકે નવી અખત્યાર કરેલી રૂઢીની માનીનતાની ખાળત ઘુસાડી લીધી છે અને સવાલની અવ્યવહાર સ્વતંત્રતામાં એવો દેખાવ કર્યો છે, કે નામદાર આગા સાહેબે ખુદ ઇમામ તરીકે હોવા છતાં, પોતાનું કે પોતા અગાહના ઇમામોનું નામ સંભાર્યું નહિ ને ઇશનાઅશરી ઇમામોનાં નામ લેવાયતે નામ આગા સાહેબની ઇચ્છા મુજબ હોવાં જોઈએ. એમ ખતાવવા જે ગલત કાશેપ કરી છે. તેના જવાબમાં કાઉન્સમાં લખેલી હકીકત કાણે લખી છે અથવા શું કામ લખી છે? તે શક ઉભો કરે છે. કારણ કે ના. અગાખાન સાહેબે જે ગુરુસાથી મુખ્ય ફેરવી

realpatidar.com

લીધું, તે ખાખત ઉપરથી ખુલ્લું થાય છે કે એ સવાલની મતલબ
તદન જલત રીતે પુછવામાં આવી છે. કેમકે ના. આખાખાન
સાહેબે દરેક જવાબ બેધડક અને સાચા આખ્યા છે,
તેમ ઉંચા પ્રકારના સ્વભાવથી અને વગર ગુસ્સાથી
આખ્યા છે. ત્યારે આ સવાલમાં ગુસ્સે થવાનું કારણ
ખુલ્લું હતું કે-દરનાઅશરી મતની ખાખત ખોટી રીતે
પોતાની હાજરી સાથે કિમેરવામાં આવી છે, તે દેખાડવાને
ગુસ્સો દેખાડી મુખ ફેરવી લીધું હોય અને ઈમામ હમેશા
ખોટી ખાખતોથી પોતાનું મુખ ફેરવી લે છે. પણ જ્યારે પાછ-
ળથી શરીફબાઈએ કહ્યું કે “આપને જવાબ દેવામાં વાંધો
હોય, તો હું જખરાઈથી ખુલાસો માંગતો નથી.” (તેમ કહી
બેસી ગયો.) આમ ફરી સવાલનો જવાબ માંગવાની પદ્ધતિનું
કારણ આગલા ખોટારાથી અડેલા ગુસ્સાને દુર કરનાર અને
શરીફબાઈનું આજ્ઞેય થવું, ભવિષ્યમાં કાચા મજબૂરના-
શબ્દોને આડે રસ્તે જવાનું કારણ ન થઈ પડે તેટલા
માટે ના. આખાખાન સાહેબ પોતાને અડેલા ગુસ્સો પી ગયા.
કે જવી રીતે હું ઈમામ હુસેનને એક મહેમાનને સુકરા
ઉપર જમાડતી વખતે પોતાના ગુલામે સીરવો હું ઈમામ
હુસેનના મોઢા ઉપર ફેંક્યા પછી “ઠનહલાહા મઅસસા
બેરીન” ની આયાત યાદ આપતાં ગુસ્સો પી જઈને આજ્ઞા
કર્યો હતો. તેવીજ રીતે અહીં નામદાર આખાખાન સાહેબમાં
ઈમામતનું ગુરુ જળજી નીકળ્યું અને શરીફબાઈએ વાંધો હોય
તો હું જખરાઈ કરતો નથી. એવી આજ્ઞેય કરતાં કે

નરમશ વાપરી તે ઇમાનદાર માટે હિદાયતનુમા હતી.

આગલા વખતે એજ સવાલમાં ખોટાઈ એ હતું કે ઇસમાઈલી ઇમામોને સંભાળી નહિ. એ કહેવું જે રીતે ખોટું પડે છે. એક તો બહુર સાદીક સુધીના ઇમામોનાં નામો ઇસમાઈલી ઇમામ છે, છતાં પોતાના ડહાપણનાં ફાકામાં શરીફબાઈને તેની શુદ્ધ રહી નહિ તે તથા ખીજું ઇશનાઅશરી મતનાં ઇમામોનાં નામ ખીજકુલ દેવાતાંજ નથી પણ તે વખતે પંજેતનનાં નામો લેવાય છે. કારણ કે શરીફબાઈને શાં ૧૯૫૨ ની સાલની વાત ઠહી, પરંતુ ઇં ૨૦ ૧૮૬૬ ના નવમ્બર માસમાં ખારબાયા કેસના જજમેંટમાં ઇસમાઈલી ઇમામ તરીકે સાબેત થયેલ ઇમામની હાજરી, ઇશનાઅશરી ઇમામનાં નામો, અને તે વળી લગભગ ૨૫ વરસે એ કેસમાં ઇસમાઈલી ઇમામ સાબેત થયા પછી એ ખાખત ત્રાડીત પણ કબુલ ન કરી શકે, એવું ખોટાઈ સાચા ઇમામના રૂબરૂ અલાવતું તે કેટલું બધું બેહુદુ હતું, તે નાં આગાખાન સાહેબના એ વખતના અહેસાનાં ચિન્હ ઉપરથીજ એક અમલકારીક જવાબ થયો હતો. છતાં જ્યારે શરીફબાઈ ન સમજી શકવાથી તેને બુદ્ધા બહાનાંથી એટલે “નાં આગાખાન સાહેબ ગુરુસે થયા,” એવો ખોટો અર્થ ઉઠાડી જે ગુસ્તાખીના કલામે કીયા; તેનો સારો અર્થ ઉઠાડી જે ગુસ્તાખીના કલામે કીયા તેનો સારો અર્થ કરાવવા, આગાખાન સાહેબે તરજુમાન હાસમ બાઈને કહ્યું જે “તેશું કહે છે?” એમ પુછ્યું. તેના જવાબમાં તરજુમાન હાસમ બાઈએ શરીફબાઈની લાડેરી રજુ કરી, કે “જે આપને જાણ

realpatidar.com

૩૬

દેવામાં વાંચી હોય તો હું જખરાઈથી ખુશાલો માંગતો નથી."

એમ કહેવાથી તરતજ તદન સાદાઈથી ફરમાવ્યું કે, "તમે તેને કહો કે જે પુછવું હોય તે પુછ, જવાબ દેવાને મને ઘણી ખુશી થાય છે. હું હિન્દી જખાન ખરાખર જાણતો નથી. તમે જે ફારસી, અરબી, ફેન્ચ જાણતા હો તો સમજ પડે."

ટીકા--

આ ખાખતમાં ના. આગાખાન સાહેબ જે હિન્દી ખરાખર જાણતા નથી, એટલે હિન્દી (કહેતા જંગલી) (એટલે) (ખરી હકીકત છુપાવીને ખનાવટી વાત રજુ કરનાર હોય) તેની વાત જાહેર માટે ખરાખર જાણતો નથી. એમ તાનું માર્યું છે. અને તે સાથે શરીફખાઈએ જે અગાઉ ધમામના સવાલની ખાખતમાં કહ્યું હતું કે, "આપે કહ્યું તેમાં મને કાંઈ સમજ પડી નહીં." તેનો જવાબ આ સવાલમાં શરીફખાઈના ઉછાપણનું શુમાન ઉતારવા કહ્યું કે, તમે ફારબી, અરબી, ફેન્ચ બોલી જાણતા હો, તો સમજ પડે. પણ આ ખાખતના જવાબમાં શરીફખાઈ પોતે કેવા આલેમ હતા, અને સવાલ પુછવાની કેવી શુંખચશ ધરાવતા હતા, તે ખુલ્લું થાય તેવું કહ્યું, કે "હું ફારસી, અરબી, અંગ્રેજી, ફ્રાન્સીસ જાણતો નથી." અને આવા માત્ર શુખશતી કે ઉર્દુ સાદું જાણનાર, ધમામતના સવાલો તથા અલ્લી ખુદા છે કે નહીં. તેવા મહાન હકમના વિષયો જાણવાનો ઢોંગ કરે, અથવા ઉછાપણ ડાળીયા થાય. તેને તેના ખરા આકારમાં ઓળખવાને કારણે થવા અથવા ભવિષ્યમાં જેઓ એકલે ખઈતની રોશનીમાં વખતની

realpatidar.com

realpatidar.com

૪૦

પીછાણ કરનારા છે. તેમની પાસે તેમનો તોલ થાય. તેટલા માટે તેઓના સવાલોના જવાબોમાં એક હીકમત ભરેલી છે. જે ઈલમ નહીં રાખનાર અને ખરા ઇતમાઈતી નહીં હોય, તેને દેખાવી મુશ્કેલ છે. અને એવાજ હીકમત ભરેલા વચનોમાં તે પછી ફરમાવ્યું કે, “તમે તમારા ખોટા દુરાચાર ભર્યા એતેહાદના લીધે મારા સાથે સીધી વાત કરવાને લાયક નથી. તેમ તમે કબુલ કરો છો. તો પછી તમે હિન્દીમાં તમારી અસાનતા હાસમબાઈને કહો, તે તરજુમો કરી ફારસીમાં એટલે સમજ ભરી રીતે મને પુછશે.”

આ ઉપરથી હાસમબાઈએ તરજુમો કરી સમજ પાડી ત્રાહિત તરીકે સમજનારને અજાયબી પમાડયા વગર રહેશે નહીં કે ઇમામતનો દાવો કરનાર નાં આજ્ઞાખાન સાહેબે કેવી સહેલાઈથી શરીફબાઈની મુશ્કેલ સ્થિતિને ઠેકાણે આણી અને સાફ જણાવ્યું છે:—

“ તમે બેવકુફ છો. મેં તમોને તેનો જવાબ પ્રથમ આપ્યો “ પણ તમે સમજ્યા નહીં. ખેર હમામ જાકર સાદીકના બે “ ફરજંદ છે. એક ઇસમાઈલ તથા બીજો મુસા, હવે મુસાના “ ફરજંદ તે ઇસમાઈલના શું સગા થાય ?

શરીફબાઈએ કહ્યું કે,—પિત્રાઈ ભાઈ થાય.

આ સવાલનો જવાબ શરીફબાઈના મોઢેથી કરવાનો હેતુ એ દેખાય છે, કે એ પિત્રાઈ ભાઈ તરીકેનીજ ગણતરી પિવાત હમામના દરજ્જા વિષે શરીફબાઈ કાંઈપણ જાણતા ન હતા, એમ દેખાડવાનું હોતું જોઈએ. અને તેવી શરીફબાઈના જવાબને તેના શબ્દોમાં નાં આજ્ઞાખાન સાહેબે સમજાવ્યું કે “તમે એટલું

realpatidar.com

૪૨

“ પણ સમજતા નથી, કે તે અમારા બાયાત થાય. આ બાયાતમાં
“ અમારે તેને યાદ કરવા બેઠાં છે. શું અમે તમારા બોબ સાથે તેને
“ યાદ ન કરીએ? અને ન યાદ કરીએ તો તે શા માટે? ”

આ જવાબમાં શરીફબાઈ બે સમજવા હેતુ, તે પોતે
સવાલ પૂછવાની કરેલી ઢંબી હિંમતને જાહેરમાં લાવતે; પણ
નહિ, ઇમામતની દલીલો સમજવા માટે, એ બહાને કાંઈ પણ
નજાતનું કારણ થાય, એવા મહાન ઉદાર હેતુ વડે બહાર
આવવા પામી છે, તે શું છે? કે શરીફબાઈને ઇમામતને
સવાલ અગાઉ ફરમાવી ચુક્યા પછી, શરીફબાઈ ન સમજવા
તો પછી એમને સમજવા લાયક એ મુદ્દો ન હતો, એમ
ખતાવવા શરીફ બાઈને ગમતા જવાબમાં હિંમતથી ફરમાવ્યું
કે “ અમારે અમારા બાયાતને યાદ કરવા બેઠાં છે. ”
એટલે શબ્દ કદરના આમાલમાં પંજેતનનાં નામો લેવાય છે,
તે સાચું છે. ખીજું જે ઇસ્નાઅશરી મત પસંદ કરીએ
જાહેર સાદીક પછીનાં નામો લેએ, તે દશ વખત એક એક
નામ બોલવા છતાં તેમાં ઇમામનાં નામથી કોઈને પોદારવામાં
આવતા નથી અને ઇસ્નાઅશરી મતની વગર ઇમામની ગણતરી
માત્ર નામો લેવા પુરતી છે. નહિ કે, ઇમામનાં નામો લેવા
પુરતી. કારણ કે ઇમામ જાહેર શાદીકના પછીનાં નામો
એમુસઅને જાહેર એમ કહે છે. પણ જે ઇમામ એમુસઅને
જાહેર એવી રીતથી નહિ કહેતા હોવાથી, ફક્ત એમુસમાં
ફરમાવ્યું કે “ તમારા બોબ સાથે અમારા બાયાતને યાદ ન
કરીએ? ” અને તે પછી શરીફબાઈ અથવા કુરદોઈ ઇમામ

realpatidar.com

૪૨

દારને ખ્યાલ આવે, એવા હિકમત મર્ચા ચબ્દોમાં જે દરમાબુ
છે, તે ખોજ કામને જગરમાં જડી રાખી હિકાવત મેળવવા
જેવું છે, તે એ કે " અને ન ચાહ કરીએ તો તે શા માટે ? "
અનિ જવાબ હરેક વિચારવંત ઇમાનદાર સમજે એવો એ
છે કે " તુઓ ઇમામ ન હોવાથી ત્યાર પછીનો સવાલ
સુન્નેમાન વાલજીએ પોતાના આગલી સવાલોના જવાબો તથા
શરીફસાઈએ કરેલા સવાલોના જવાબો સાંભળી ના આગાખાન
સાહેબના ઇમામતના પુર ઇદમથી ભરેલા હલામથી આજે
થયા છતાં, પકડી રાખેલી જકાલતના મુદ્દા તરીકે મોઝીએ
દેખાડવાની માંગણી કરી, કારણ કે ઇમામના હલામ આગળ
ઇન્સાનના હલામ દખાઈ જાય છે અને ઇમામના હલામ ઉમેશા
ખુલ્લંદી ઉપર હોય છે તેનો આ નખે સાહેબોના પ્રત્યક્ષ
વિરોધીના મુખમાંથી ખચેરના ચબ્દો જમીનગીરી તરીકે
લીકળ્યા છે.

મોઝીએ એકને ઇમાન લાવવું એક જકાલતનો હિસાબ
છે. જતાણ રસુલે ખુદના જમાનામાં આવા મોઝીએ માંગવાના
અનેક પ્રસંગો હતા. થયા હતા, પણ તે હરેક વખતે જતાણ
રસુલે ખુદએ મોઝીએ જેવાની માંગણીને બને એટલી ગમજ-
વટથી રોકી છે. છતાં જ્યારે બહુજાતમજા ભરી માંગણી
જતી, ત્યારે પણ તે ખુદના મહાનપણાં અને ઇચ્છા ઉપર
ભરેલા રાખીને મોઝીએ માટે પ્રસંગ પાડવા દિલ દોરાવ્યું
છે. કારણ કે મોઝીએ એકને ઇમાન લાવનારનાં ઇમાનની
હિંમત તે સમજીને ઇમાન લાવનારે આગળ લેશે પણ કેવી

realpatidar.com

realpatidar.com

૪૩

નથી અને જનાન રસુલે ખુદા સં અં વસ્સલમની રહેમતુ-
લસિલ આલમીના હિસાબે એ જ સહી-અશ્વરી હતી કે,
લોકો ઇસ્લામને, ખુદાને અને રસુલ તથા હમામને, મોઝીઝાથી
નહિ પણ ઇંદમથી સમજે ! કે જે સમજવાની અને ખરે
લામ પ્રાપ્ત થવાની સાચી હિદાયત છે. આ સુલેમાનખાન
વાલણના સવાલના જવાબમાં એ જ નિદેશ નાં આગાખાન
આહેને ખતાવીને અહેદે એવ રસુલની પ્રત્યક્ષ નિશાની ખતાવી
છે; પરંતુ જેઓ કુરઆન અને વારીખથી અજાણ અને
દોરવાઈ આડે રહેતા ગયેલા છે, તેઓ તેનો ખોટો અર્થ ન
જાણે, એટલા માટે મોહબાના સંબંધમાં આ નીચે કેટલુંક
વીવેચન કતારી લખ્યું છે.

અમુ સોફીઆન-વહીદ આતખા, અમુ જેહલ જેવાઓની
મોઝીઝાની માગણીઓ માટે કુરઆને મહબની સુરે અનઆ-
મની આયાતોમાં છે કે મોઝીઝા માટે અલાહ શું કહે
છે ? તે સાંભળો.

તખર પડેલો — અને તેઓનામાંના કેટલાક તારા તરફ
કાન વરે છે. (એટલે તારી વાતો સાંભળે છે.) અને અમે
તેઓના અંતઃકરણ ઉપર પડેલો નાંખ્યો છે. કે જેથી તેઓ
સમજી શકે નહીં. અને તેઓના કાનમાં વજન મુક્યું છે.
(તેઓ સાંભળતા નથી.) અને જે તેઓ કહેક નિશાની
(અમલકાર) જુએ, તો પણ તેની ઉપર તેઓ હમાન
લાવશે નહીં. એટલે સુધી કે જ્યારે તેઓ તારી પાસે આવે
છે ત્યારે તારી સાથે વકરાર કરે છે. જેઓ કાફર છે.

realpatidar.com

તેઓ કહે છે કે આતો માન પ્રાચીન વખતની વાર્તાઓ
સિવાય બીજું કંઈ નથી.

નંબર બીજો—કૌરવે હજરત પેગંબર પાસે માગણી
કરી કે “અમને ચમત્કારો ખતાવો, તો અમે તમને માનીએ.”
તેઓ ઇમાન લાવશે એ વિચારથી હજરત તેઓની ઇચ્છા
પ્રમાણે તેઓને ચમત્કારો ખતાવવાને આતુર હતા, પણ
જુદાએ તેને કહ્યું કે “જો ચમત્કારો તારી પાસે તે કાફરો
માગે છે, તેજ ચમત્કારો તેઓને કેખાડવામાં આવે તો પણ
તેઓ માનશે નહિ.”

નંબર ત્રીજો—સુરે અનઆમ આયાત (૩૬) મી
માં છે કે “અને તેઓએ કહ્યું કે શા માટે તે (પેગંબર)
ના ઉપર તેના પરવરદીગાર તરફથી એક ચમત્કાર નીચે
મોકલવામાં આવ્યો નથી ? કહે કે ખરેખર જુદા શક્તિમાન
છે કે તે એક ચમત્કાર નીચે મોકલે. પણ તેઓમાંના ઘણા
ખરા જાણુતા નથી.”

નંબર ચોથો—

(સુરે બકર આયાત ૧૦૮-૧૦૯)

“શું તમે એમ ધરો છો કે તમે તમારા પેગંબરને
સવાલ પૂછવામાં આવ્યા હતા ? અને જોઈને ઇમાનને કાફરપણાં
સાથે બદલ્યું છે, તે બેશક સીધે રસ્તેથી આડે મથે છે.”

(૧૦૮)

(સુરે અનઆમ આયાત (૩૫) નું દીપણુ પ્રો. ઇસ્કાની)

realpatidar.com

૪૫

નંખર પાંચમો—

“કેતાખના લોકોમાંના ઘણા એવું ઇચ્છે છે કે, તેઓ તમને તમારાં ઇમાન પછી પાછા કાઢી જનાવી દે. (અમ કરવાનો) તેઓને સત્ય જાહેર થયા પછી તેઓની પોતાની અદેખાઈ છે, માટે તમે માફ કરો અને દરજુદર કરો, જ્યાં સુધી કે ખુદા પોતાનો હુકમ લાવે. ખરેખર ખુદા સર્વ શક્તિમાન છે.” (૧૦૬)

નંખર છઠો—

“અને અમને ચમત્કારો મોકલવામાંથી આ કારણ સિવાય બીજું કંઈ અટકાવતું નથી કે, આગલા જમાનાના લોકોએ તેને જુદા કહ્યું હતું અને અમે સમુદને જાહેરી સાંદણી આપી, પછી તેઓ તેની સાથે સુલમથી વર્તતા, અને ત્રાસ ખેસાડવા સિવાય બીજાં કંઈ કારણને માટે અમે અમારા ચમત્કારો મોકલતા નથી.”

મોઝીઝાની માંગણીની ખાખતમાં નાન આગાખાન સાહેબે ઇમાન તરીકે આપેલા જવાબ કુરઆને શરીફ સાથે કેવી રીતે ખરો સંબંધ ધરાવે છે તે સમજવાને ખુદા બધાઓને હીદાયત બક્ષે!

જેપરના મોઝીઝાની ખાખતમાં કુરઆને શરીફના દાખલાથી બતાવી આપ્યા પછી સમજાવવું સહેલું છે કે સુલેમાન વાલજની મોઝીઝા માગવાની ખાખત ઇમાનદારીની શાનથી વેગળી છે. છતાં તે ખાખતમાં સવાલ જવાબને તપાસીશું જ્યાં

realpatidar.com

તે બાબતનો પણ આગલા સવાલ જવાબ માફક ફેંસલો થઈ જાય.

સુલેમાન વાલણ—આપ હમામ છે તો અમાને માઝીઝા દેખાડો અને તે પણ ફક્ત એકજ.

આગા સાહેબ—માઝીઝા તો રસુલ દેખાડતા, હું કંઈ રસુલ નથી.

આ જવાબની ખરી સ્થિતિ ઈસ્માઈલીયાજ તરત સમજી શકશે કારણ કે પીર અને હમામ એ બે બેમાં એકજ નુરથી પેગંબર અને હમામ માફક હોય છે. અને હમામનો દરજ્જો પીર કરતાં એટલા માટે મોટો હોય છે કે, હમામ તખ્તશીન નસલ બનસલ હોવાથી શાહ કહેવાય છે, ત્યારે પીર તેમના વજીર કહેવાય છે. પરંતુ જ્યારે એકજ બેમામાં બેજ નુર હોય છે. કે જેમ હાલના નામદાર આગાખાનમાં છે ત્યારે જે વખતે પોતે હીદાયત કરવા હોય છે. ત્યારે નમ્રતા આણેલી સ્થિતિ પીરના બેમાની વારણ કરેલી હોય છે. અને કિપરના સવાલો સુધી એજ પીરના બેમાંથી હીદાયત થતી હતી. પણ ત્યાર પછીના સવાલમાં સુલેમાન બાઈએ જ્યારે સવાલ પૂછ્યો છે કે, જમાનમાં કીસ્સો પડાય છે તેમાં પણ સજે છે કે:—

“ હમામ જાદર સાદીકે વણાં મોઝીજ દેખાડેલ છે” આ સવાલમાં હમામના સવાલથી નાં આગા સાહેબના જવાબવાળી—બાબત—હમામનાં બેમાની છે કે “ પુઠા કુરા નમાં ફરમાવે છે કે મેં જન્મ તથા જન્મ પેદા પામી છે

અને તે બરાશે. તો હું અગર મોઝીઝા ખતાવું તો સરવે
ઇમાન થાવે, સઘળા જમતમાં ખય અને જઘતમ ખાલી રહે
તો ખુદાનો ઢાલ ખોટો પડે. ”

આ જવાબના ઉપર મોઝીઝાથી વિચાર કરનારને ખુદા
સમજાશે કે, ના, આગાખાને કુરઆનની રજુ કરેલી વિગત
કેવી દુકમાં ઉમદા હિદાયત કરનારી છે, અને જઘતમના
અધિકારી તરીકે તેમના વિદ્વ જવાલ કરનારને સમજાવનારી
છે ! ને મોઝીઝા નહિ દેખાડી ઇમાનદાર નહિ ખતાવવાની
તેમની ઇચ્છાને, ખુદાના હુકમ મુજબ ખતાવી છે ! ! અને
આ જવાબમાં નામદાર આગાખાનની હમામતની શાન કુરઆન
શરીફના ખતાવેલા રહસ્યથી બગાડી નીકળે છે ! અને
હકામની ખુલ્લીની સિક્ત મકેલા મુશ્કીલ કુશા સમાન
રુપબદ થાય છે કે હિદાયત ઇચ્છનારને ખુદા થાડે તો થાય
છે, પણ સુલેમાન વાલિય ઉપરના જવાબ પછી પણ કેવી
અજાનતા નકળી કરી રાખેલા સવાલથી ખતાવે છે, તે જુઓ !

સુલેમાન વાલિય—આ લોકો આપને ખુદા કહે છે,
તેનું કેમ ?

આ સવાલ ઉપરથી સુલેમાનખાનની ઇમાનદારી કેવી હતી
તે દેખાય છે કે, એક તો પોતે પોતા માટે પુછતા નથી,
તેમ પોતે પસંદ નથી કરતા તે પુછે છે તેવા અતરંગી
સવાલનો જવાબ પણ ઇમાન પાસેથી તેના સવાલના રૂપમાંજ
ઇમાન દેખાડનારો અને વાગળી હોય છે, જેમકે હકામ પાસે
કોઈ દરદી ન હતાં, જય અને ઝાંઝે દરદી તેની દવા આગે

હોય ને તેનાથી લાભ લેતો હોય અને તેની અપુર્વ તારીફ કરે. તે તારીફની વાત, દરદી ન હોય તે જન્મ પોતાના નીમ હકીમપણામાં હકીમથી ડહાપણુ ડોળે કે, “ ફજાણે તમારી તારીફ કરે છે, ” તો હકીમ હીકમતની રૂએ તેને પતાવવા કહે, કે “ તે મારી તારીફ કરી મનેજ ખુશુર્ગ સમજે છે તે અખ મારે છે. ” એમ કીધાથી તે જવાબમાં શું હીકમત છે, તે જન્મ નીમ હકીમ પોતાની અસાનતા તથા હસદના લીધે બાણી સકતો નથી, તેવીજ રીતે તાં આગા સાહેબ ઈમામે વકતનાં જવાબમાં તેવીજ હીકમત સમાજેલી છે. અને તેથી જવાબમાં કહ્યું છે કે, તેઓ નરક ખાય છે ! મતલબ કે-તેના કહેવા સાથે તને કંઈ વાસ્તો નથી, તું એમજ સમજ કે, તારી ઈમાનદારીનાં હીસાબે તેઓ નરક ખાય છે. કારણ કે તારી નજરમાં તે સાર નહિ હોવાથી તું સવાલ પુછે છે, ત્યારે તું તારી બહેતરી માટે સવાલ પુછ અને હીદાયત મેળવ. આ જવાબમાં પણ આ હિસાબે હીદાયત તરફ વાળવાનો ઇશારો કીધો છે. છતાં-ઈમામના જવાબની ગણતરી ત્યાર પછીના સવાલમાં આખાદ આવીને હાલી રહી છે કે,

સુલેમાન વાલશ—આ લોકો નિમાજ પડતા નથી તેનું કેમ ?

નામદાર આગા સાહેબ—તેમના આમાલો તેમના શીર છે. આ જવાબમાં આગલા સવાલનો હેતુ સમાધાન બન્યું છે. અને ખુશુર્ગ સમજાવે છે, કે તું પારકી પંચાત શા માટે

realpatidar.com

૪૬

કરે છે. દારણ કે અમલે અમલ સાલેલુ દરેકના માટે છે.
આટલી સ્પષ્ટતા પછી પણ કોળી બાઈનું હિંદુ નહિં
મુક્તાં, નાનો મોઝીઝો દેખાડવા માગણી કરી કાઢી અને
“ તો બધી ખાત્રી થાય ” એટલું કહી આગલા બધા
સવાલના જવાબોથી થયેલ આગ્રેજપણું સિદ્ધ થયું છે, અને
તેના આગ્રેજપણાથી આગા સાહેબે “ આજથી જે વરસે
મોઝીઝો દેખાડીશ ત્યારે તમે ખાત્રી કરી લેજો ” એમ
ફરમાવ્યું છે. અને તે હિસાબે જે વરસ પછી તેની કેવી
ગતી થઈ ! તે આજ પારમે વરસ પણ કંઈ નથી જણાવ્યું.
તે સાબેત કરે છે કે, સવાલ પુછનાર જરૂર તેના એતેકાદના
ફેજે પડોર્યો હોવો જુવે. એજ વરસલામ.

અમારા તરફનો ખુલાસો.

આ સવાલ તથા જવાબ આજથી ૧૨ વર્ષ અગાઉ
એટલે ઇ. સ. ૧૯૦૫ની સાલમાં થવા પામ્યા છે અને તેની
નકલો તુરતજ લખનારના જણાવ્યા પ્રમાણે મુબઈ, જામખાર,
મોમ્બાસા, ભાવનગર, મહુવા, જામનગર, દારેસલામ ખાગામોયો,
લીન્ડી વીગેરે મોકલવાઈ હતી. અને જે અમારા વિદ્વાન મિત્ર
મીં વરતેજના વાંચવામાં પણ જરૂર આવી હોવાનું તેમના
લખાણથી સાબેત થાય છે. મીં વરતેજ લખે છે કે.—

realpatidar.com

૫૦

હવે જ્યારે હુપાહુપ ઉપરના સવાલ જવાબોની નકલો લાગતા વળગતા આસામીઓ તરફ ફેલાવાને તે ઉપરથી સાદા લોકોના ઇમાન ખરાબ કરવાના સાધન તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવતો હતો.

મતલબ કે આ સવાલ જવાબની નકલો લાગતા વળગતા આસામીઓ તરફ જે તે વખતે મોકલાઈ ગઈ હતી. લાગતા વળગતા આસામીઓને જ્યારે તે મળી ગઈ હતી, ત્યારે તુરે હીદાયત તે ફેલાવવાની પહેલ કરનાર નથી બલકે સવાલ જવાબ થયા પછી અમાને તો દસ વર્ષ પછી મળવા પામ્યા છે અને મળ્યા પછી ત્રણ વર્ષે પ્રગટ થયા છે. આ પ્રગટ કરવા સંગ્રહે મી. વરતેજ જે આક્ષેપ અમારા પર મુકે છે તે તેમનાજ શબ્દોમાં નીચે પ્રમાણે છે,

“ તેનું પોગળ પ્રગટ કરવા મિસાલ મી. ઠાળાને પોતાના માસીકમાં પ્રગટ કરવા જે ખુદ્દિ સુઝી છે તે ખુદા જ્યારે ઇચ્છે છે ત્યારેજ હીદાયતના સાધન તરીકે ખહાર આવે છે. ”

મતલબ કે આ સવાલ જવાબ જે હીદાયતના સાધન રૂપ હતા, તે ખુદાતાલ્લાની ઇચ્છાથી અમારે પ્રગટ કીધા છે અને એ રીતે હીદાયતનું જે સાધન આજ બાર વર્ષ થયાં હુપાહુપ લાગતા વળગતા આસામીઓ તરફ પહોંચી શક્યું હતું તે અમારા માસિકે જાહેર રીતે સમગ્ર જગત સામે રજુ કરી દીધું છે. આ હીદાયતનું સાધન જે પ્રથમ હુપાહુપ માન લાગતા વળગતા આસામીઓ તરફ પહોંચ્યું હતું

realpatidar.com

realpatidar.com

૫૧

તેથી માત્ર લાગતા વળગતા આરામીઓનેજ હીદાયત થઈ
હશે; પણ જ્યારે ખુદાતાલાની ઇચ્છા સમગ્ર જગતને હીદાયત
કરવાની થઈ ત્યારે તેણે અમારા દીલમાં તેને જાહેર કરવાની
પ્રેરણા ઠીધી અને અમોએ ખંડોલ મી. વરતેજ હીદાયતના
સાધનને સમગ્ર જગતના સ્ટેજ પર લાવી મુક્યું અને તેમ
મતાં ખંડોલ મી. વરતેજ અમોએ નામદાર અજાખાન સાહેબ
જીપર, તેમના મજબૂબ જીપર, તેમની જમાત જીપર, તેમના
મુરીદો પર અને સાથે સાથે સમગ્ર જગત પર મહાન જીપકાર
ઠીધો. અને આવો જીપકાર કરવા માટેના અમો ખંડોલ
મી. વરતેજ ખાસ ધન્નવાદના અધિકારી ખન્યા હીએ. અને
ખુદાતાલાના લાખ લાખ શુકરાના કે આવી રીતે ખુદાતાલાની
ઇચ્છા ફળીભૂત કરવા માટેના તથા હીદાયતના સાધનના
પ્રચારના અમો કારણે રૂપ ખન્યા અને આવો મહાન યશ
કોઈ પણ ખાનાઈ કે અન્ય ખેરાદર નહિ મેળવી શકતાં,
અમોજ તે મેળવવા બાગ્યશાળી થયા અને એ રીતે એક
મહાન સવાખના કામમાં અમો સંબંધિત થઈ ગયા. અમારા
પ્રયાસમાં છુપાયેલી આવી ખુબી અમારા મિત્ર મો. વરતેજના
લખાણથી અમો તથા પગતીકની વધુ જાણમાં આવી. તે
માટે અમો અમારા તે મિત્રના ખાલ ખાલ જીપકારી થયા
હીએ. અને ખુદાતાલાની ઇચ્છાથીજ તે પ્રસિદ્ધ કરવાની બુદ્ધિ
ખંડોલ મી. વરતેજ અમોને સુઝી છે તેથી હવે કોઈ પણ
અંતરેજ હીદાયતના નુરથી ખાકી નહિ રહે એવી અમાને
પાઠી કેમેદ ખંધાઈ છે.

realpatidar.com

realpatidar.com

૫૨

સવાલ જવાબ પ્રગટ કરવાની ખુદી સુઝાડવી, એ ખુદ
તાલાની ઇચ્છાને આધીન હતું. વળી સવાલ તે જવાબ ને
હિદાયતના સાધન રૂપ હતા એમ વખાણ કરવા સાથે અમા
મિત્ર મી. વરતેજને ખુદ જાણે શું કુખુદિ સુઝી કે, તે
"લોકોના ઇમાન ખરાબ કરવાનાં સાધન તરીકે હિપચો
કરવામાં આવતો હતો." એમ જણાવી પ્રથમની ખુબી ત
ફીલસુફી બરી કબુલાતથી ફરી ગયા. અમે નથી સમ
સકતા કે, જે વસ્તુના જાહેર પ્રચારથી તે હિદાયતનું
સમગ્ર જગતમાં પ્રકાશમાન થાય, તેજ વસ્તુના ખુસ પ્રચાર
"સાદા લોકોના ઇમાન ખરાબ" કેમ થતાં હશે? જે તે
ખુસ પ્રકાશથી સાદા લોકોનાં ઇમાનો ખરાબ થવાનાં હ
તો મછી જવાબ આપનાર કે તેમના કોઈ પણ અનુયા
તરફથી તેને, કેમ જાહેર પ્રગટ કરવામાં ન આવ્યા? કે
શા માટે સાદા લોકોના ઇમાનો ખરાબ થવા દીધા? કે
તેવી રીતે લોકોના ઇમાનો ખરાબ થવાના હતા, તો પ
અમારા તે વિદ્વાન મિત્ર પોતાના કયા "અધુરા પણા"
હિંમતમાં હિંમત પડ્યા હતા અને આજ આર વખે કે
લોકોના ઇમાનો ખરાબ નહિ થવા દેવાનું જે સરળ સા
હતું તે છુપાવી રાખીને લોકોના ઇમાનો જમણે ખરા
બીધાં તેમનો તો કોઈ પણ કસુર અમારા વિદ્વાન
સ્વીકારતા નથી, અને જોખું ખુદની ઇચ્છાને આધીન
છુપા છુપ પણ હિદાયતના સાધનને સાગતા વળગતા આ
મીઆ તરફ પહોંચતું કયું તેને તો સાદા લોકોનાં

૫૩

realpatidar.com

ખરાબ કરનારા રજુ કયો! તો પણ ખુદાતાલાના સાખ
સાખ શુકરાના કે અમારા તે મિત્રે અમારા પર મિત્રચારીનો
નાતો નહી વીસરતા, તેને જાહેર પ્રસિદ્ધ કરવામાં અમોએ
ખુદાતાલાની ઇચ્છાને વશ થઈ હિદાયતના સાધનને વહેવાર
અમલમાં મુક્યાનું જાહેર કીધું.

ખુદાતાલાની ઇચ્છાને અર લાવનારી તથા હિદાયતના
સાધન રૂપ વસ્તુ હુપાહુપ લાગતા વળગતામાં ફેલાવાથી સાદા
લોકોના ઇમાનો કેવી રીતે ખરાબ થયા અને જાહેર ફેલા-
વાથી કેવી રીતે ઇમાનો દુરસ્ત થશે તે સંબંધે જે અમારા
તે મિત્રે કાંઈક સ્પષ્ટતા કીધી હતે તો, અમારા જાહેર પ્રચા-
રથી લોકોના ઇમાનો જે દુરસ્ત થવાના છે તે વધુ અને
જલદી દુરસ્ત થતે. અને અમો આશા રાખીએ કે અમારા
મિત્ર આ સંબંધમાં જરૂર અમારો સાથ આપશે અને
હિદાયતના સાધનને વધુ વિસ્તારમાં ફેલાવવાના કામમાં અમાને
મદદ કરશે અને જે તેઓ તેમ કરશે તો ખુદાતાલા તેમને
તેનો નેક અજર જરૂર આપશે.

કીલ્લાના ઝોજ આસામીઓએ નામદાર આગા સાહેબને
જે સવાલો પુછ્યા અને તેના તેઓ નામદાર તરફથી જે
જવાબો મળ્યા, તે વગર તકસીરના હતા, તેથી ઘણા લોકોને
તેમાંનું હિદાયતનું સાધન શોધી કાઢતાં મુશ્કેલી નહી હતી
અને સાદા તથા બોળા લોકો તો તે હિદાયતના સાધનને
બેનસીબ રહી ગયા હશે. અને તેથી તેની તકસીર ટીકા
પુરેપુરી આવશ્યકતા હતી અને તે આવશ્યકતાનું કારણ બીજું

realpatidar.com

સ્વીકારી અમારા મિત્રે સાદા તથા ભોળા લોકો પર મોટા
કેપકાર કીધો છે; કેમકે હવે અમે અમારા તે મિત્રની
માન્યતા સાથે એકમત થયા છીએ કે હવેથી કેઈ પણ
સાદા કે ભોળા લોકનું ઇમાન ખરાબ થશે નહિ ખંડાલ મી.
વરતેછ " છુપાછુપ.....સવાલ જવાબોની નકલો લાગતા
વળગતા આસામીએ તરફ દેલાવીને.....સાદા લોકોના ઇમાન
ખરાબ કરવાના સાધન તરીકે (સવાલ જવાબો) કેપયોજ
કરવામાં આવતો હતો, તેનું યોગળ પ્રગટ કરવા મીસાલ મી.
કાખાને (અમોને) પોતાના માસીકમાં (તુરે હીદાયત પુ.
૧ છુ' અંક ૩ જો) પ્રગટ કરવાને બુધિ મુઝી છે "
(અમોને) આવી રીતની વર્તન " ખુદા જ્યારે ઇચ્છે છે
ત્યારેજ હીદાયતના સાધન તરીકે ખડાર આવે છે ' મતલબ
કે સવાલ જવાબ હિદાયતના સાધન તરીકે ખુદાની ઇચ્છાથી
અમોએ ખડાર આણ્યો છે. અને તેથી અમારા મિત્રને અમે
પર ખેડ થવાનું હવે કેઈ પણ કારણ રહ્યું હશે નહિ. આમ
થવું એ પણ ખુદાતાલાની મહેરબાનીનોજ પ્રતાપ ગણી
શકાય.

નામદાર આગા પાંડિએ જે જવાબો આપ્યા છે તેમાં
કેવી ખુબી, ફીલસુફી તથા હિદાયત ભરી છે તે ખંડાલ મી.
વરતેછ આગથી ૧૩ વર્ષ પહેલાં રજુ થઇ છે અને તેની
તફ્તીર મી. વરતેછએ લખી તેની ખુબી, ફીલસુફી તથા
હિદાયતના સાધન તરીકેની કેપયોગીતા જણાવી આપી છે
જવાબમાં તથા મી. વરતેછની દીકામાં જે ખુબી, ફીલસુફી

તથા હિદાયતના સાધનની ઉપયોગીતા ભરી છે તે કાંઈક વિસ્તારથી જણાવનારાઓના શબ્દોમાં અમોએ રજૂ કરી છે. અને તે પણ સાદા લોકોના હિમાન ખરાબ થતા હતા તેનું યોગ્ય પ્રગટ કરવાની ખુદાતલાએ પોતાની ઈચ્છાથી અમોને ખુદી સુઝાડી તેને આભારી છે. હવે જે ખાખતથી સાદા લોકોના હિમાનો ખરાબ થતાં અટકતા હોય, અને જે ખાખતમાં હિદાયતનું સાધન, ખુબી, ફીલસુફી હોય તેની ખાખત લાગતા વળગતાઓમાં ફેલાવનાર ખાત્રા પુર્વક ખરા મોમિન તથા ખરા સતપંથી માની શકાય અને તેનો અમારા કરતાં પણ વધુ અહેસાન માનવો જોઈએ, પરંતુ અમારા મિત્ર મી. વરતેજ પોતાની પ્રશંસા ઉચ્ચારવાની દોલત તરફ અસાધારણ કંજુસ બંધ ગયા, તેટલુંજ માત્ર ગેરવાજબી થયું છે. તેમના પણ જે અમારી માસાલ વખાણ કરતે તો, તેમના પ્રત્યે એક તરફીજાનો કે અન્યાય કરીનો ઇલજામ આવી શકતે નહિ; પરંતુ અમોને આશા છે કે મી. વરતેજ પોતાની ખુદીખુદી જુલ સુધારશે અને હિદાયતના સાધનને તથા તેની ખુબી તથા ફીલસુફીને લાગતા વળગતા આસામીઓ તથા સમગ્ર જગતમાં ફેલાવવાને કારણે ૩૫ થનારનો જરૂર અહેસાન માનશે.

અમોને એક ખાખતનો જે ખલુજ અચળો થયો છે તે જણાવી આપી છુંસાફ માગીએ તો વ્યાજબીજ ગણાય. અમારા મિત્ર મી. વરતેજ ચોપડીની રાજાતમાજ પહેલાજ પૃષ્ઠપર લખે છે કે:-

“ નુરે હિદાયત માસીકના ત્રીજા અંકના પાને ૧૬ મે

“ સવાલ જવાબના મથાળા હેઠળ જે ખાખત આપેલી છે
“ તે આજથી બાર વરસે જીવનની છે અને કહેવત છે
“ તેમ ૧૨ વરસે ખાવો બોલ્યો, તો પણ ધુલની ધુલ. ”
“ ૧૨ વરસે ખાવો બોલ્યો, તો પણ ધુલની ધુલ ”
એ કહેવત લખવાથી અમારા વિદ્વાન મિત્રની શું મતલબ છે
તે મોહમ હોવાથી. અમે સમજી શક્યા નથી. અમારા મિત્ર
શું સવાલ પુછનારને આ કહેવત લાગુ પાડવા માંગે છે કે
જવાબ આપનારને? અથવા તો તેની નકલો કરી છુપાછુપ
લાગતા વળગતા આસામીઓમાં ફેલાવનારને કે અમારે નુરે
હીદાયતમાં તેને છાપ્યાને માટે અમાને, કે પોતે સવાલ
જવાબની ખુબી તથા ફીલસુફી વધુ પ્રકાશીત કાઢી તેથી
પોતાને લાગુ પડે છે? અથવા તો શું “ ખાવા ” શબ્દથી
સવાલ પુછનાર, જવાબ આપનાર, છુપાછુપ લાગતા વળગતામાં
નકલો કરી ફેલાવનાર, નુરે હીદાયતમાં પ્રગટ કરનાર, કે
પોતે તેની ખુબી તથા ફીલસુફી સમજાવી તેથી પોતાને
વખાણવા માંગે છે? અથવા તો શું “ ખાવા ” શબ્દથી
લાગતા વળગતા કોઈને પણ જિતારી પાડવા માંગે છે? અ-
“ ધુલની ધુલ ” શબ્દોથી શું તેઓ જેવી હકીકત હત
તેવી આખાદ રજુ થય છે એમ કહેવા માંગે છે? જો તેઓ
લાગતા વળગતામાંથી કોઈના પણ વખાણ માટે આ કહેવ
વાપરી હોય તો, જેના માટે તે વખણ હોય તેને ખુ
ખુબારક કરે. અને વખાણ કરનારને પણ ખુદાતાલા જખ
જેર આપે કે તેણે એક જેવી ખાખતના પ્રકાશકના વખા

હીવા કે, જાણે ખુબી, ફીલસુફી તથા હીદાયતના સાધનરૂપ વસ્તુના પ્રચાર માટે પ્રયાસ હીધા છે પણ જે તેણે “ખાવા” તથા “ધુલની ધુલ” શબ્દથી ઉતારી પાડવાની ખાજી રચી હોય તો, તે ખાજી રચવામાં તેણે પોતાના ઇમાન ઉપર કેવી જાયંઠર તરાપ મારી ગયા છે તેની સાચદ કે તેમને ખબર નહિ રહી હોય. એવા લોકો કે જેમણે હીદાયત ખુબી તથા ફીલસુફી મરેલી વાતને ખુદાતાલાની ઇચ્છાથી બોળા તથા સાદા લોકો આગળ રજુ કરી, તેમના ઇમાનોને ખરાબ થતા અટકાવ્યા, તેમને તિરસ્કાર તથા ટચાક ભરેલા તાણા મેહણાથી ઉતારી પાડવાને ખાજી રચી હોય, તેણે બેશક પોતાના ઇમાનની કચુંબર કરી નાંખી એ નિર્વિવાદ વાત ગણાય. અમારા મિત્ર આ બે પ્રકારો પૈકી કયા પ્રકારના હકદાર ખન્યા છે તે તેમની તો જાણ ખહાર નહિ હોય; પરંતુ વાંચક વર્ગને આવા પ્રકારોની ચોખવટ પોતાની મેળે કરવા દેવાના સ્તુતિમાત્ર હેતુને દ્રષ્ટિ સચોદામાં રાખી, આ ખાખતને મોઘમઘ મુકી હીધી હોય તો કાંઈ તાજુખીની વાત નથી.

“જર વરસે ખાવો બોલ્યો, તો પણ ધુલની ધુલ” એ કહેવત સાચદ કે અમારા મિત્રે એટલા માટે પણ વાપરી હોય કે, એવી ખુબી ફીલસુફી તથા હીદાયતના સાધનરૂપ ખાખતને ખાર વરસ સુધી ખુમનામ રાખનારને ધુલની ધુલ પ્રાપ્ત થઇ, અથવા તો ખાર વરસે પણ જે વસ્તુ જેવી હતી તેવીજ તેને બહાર કરવામાં આવી, ધુલ હતી તેને ધુલજ જણાવવામાં આવી, કાંઈ પણ ફેરફાર કે અફરા તફરી કરી નાંખવામાં આવી નહિ.

ધુલને ધુલ કહી જે તેના નિર્મોહ્યપણા વીશે મજાક કયો હોય
તો તે વાત તો એટલા માટે અમારે ગળે કિતરતી નથી કે
જુબી, ફીલસુફી તથા હિદાયતના સાધન રૂપની તથા મી. કાબાને
પુદાએ પોતાની ઇચ્છાથી તે મજાક કરવાની બુદ્ધિ સુઝાડી હોય
તેવી વાતને તેઓ તેવી માને તથા જણાવે નહિ.

સવાલોના જે જવાબો આપવામાં આવ્યા છે તેને અમારા
મિત્ર “હિદાયતની હીકમત જરેલા” તથા “રાહગરી” બર્ચી,
તથા “ખરા આકારમાં” અપાયલા તથા “હિદાયતના સાધન
તરીકે” ના તથા હમામતના પાવરથી પૂર્ણ પરખીને” અપા-
યલા તથા “મારફત” વાળા તથા “જમાનામાં ચરચાતા મહા-
ન સવાલોનો ફટકો કરનારા તમા મહાન જુબી અને હીકમત વાળા
તથા “ફીલસુફી જરેલા” વીગેરે વીગેરે વિશેષજ્ઞોથી લચીપચી
રહેલા જણાવે છે અને તે લેવાજ છે એવું સમજવનાર તેમણે જે
લખાણ આપ્યું છે, તે અમારામિત્રને ઇનસાફ આપવાને માટે
કાંઈક લખાણથી કિતાર્યું છે. અને તેમાં અમારી એ નેમ પણ
છે કે અમારા મિત્રનો હેતુ જલહીથી ખર આવે.

નામદાર આગા સાહેબના જવાબો “હિદાયતના સાધન રૂપ”
હોય તથા ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેના વિશેષજ્ઞોથી અલઠારિક
હોય તો, તેની કદર ન કરવામાં આવે તેનું કાંઈ પણ કારણ
અમારું જોઈ શકતા નથી. મી. શરીફ નુરમહમદ, સુન્નેમાન
વાલજી તથા હાજી સુન્નેમાન ખામજીએ જે સવાલો પૂછ્યા
હતા તે મકારના માન્યતા કેમતા મોહા ભાગતી છે અને
આવો મોટો બાગ તેના ખરા જવાબોની સમજુતીથી ખેખખર

realpatidar.com

૫૬

રહી જવા પામે એ ડોઘ પણુ ત્રિષ્ટિથી મુનાસખ લાગતું નથી.
અને જે કામનાં માટા ભાજની માન્યતા વિશે અમોએ ઇશારો
કીધો છે તે કામના એક મેમ્બર અમે પોતે પણુ છીએ. જોજી
કામની મુખ્ય ત્રણુ જમાતો. જે જી સુન્ની જમાત તથા જોજી
ઇસનાઅસરી જમાત તો અખંડ અમારી માન્યતા પ્રમાણેની
છે. જ્યારે ત્રીજી પોતાને હમણાં ઇમામી ઇસમાઇલી જમાતના
નામથી જોજીઆવતીના પાહુજ થોડા માત્ર ગણુત્રીના મેમ્બરો
સિવાય ખાફાનો સઘળો ભાગ પણુ અમારા મત પ્રમાણેનો છે
અને આવા એક હજરથી જોજી નહિ તેટલા મેમ્બરો તો
અમારી ખાતરી કરાયલા છે અને તે એટલે સુધી કે જમાતના
કારભારીઓમાંના જેઓ જેઓ અમારા પરિશયમાં આવ્યા,
તેમાંના સેંકડે દુપ ટકા અમારા મતની તરફેણમાં હતા. વળી
સમગ્ર જગતના વિકાગોમાં વસ્તા આશરે ચાલીસ કરોડ જેટલા
મુસલમાનો પણુ થોડા ગણુત્રીના અપવાદ સિવાય સઘળાં પણુ
અમારા મત સાથે મળતા છે. વળી મી. સુલેમાન વાલજીને જે
જવાબ આપવામાં આવ્યો છે એટલે કે "શરીયત ઉપર ચાલે
તે જે હજરત અલીને ખુદા કહેશે તો તે કાફર છે" તો તે
સઘળાંજો તેવીજ માન્યતાના ડોઘ હજરત અલીને ખુદા માનતા
નથી અને જે તેવું માને તો તેઓ "કાફર" ગણાય એમ
માને છે, તો જે નામદાર આગા સાહેબ હાજર ઇમામ હિય
તો, સઘળા મુસલમાનોની તેમના પર હુજગત કાયમથઈ શકે
છે કે, તેઓ મારેફત ખતાવી તેની રૂએ હજરત અલીને ખુદા
હોવાની સાબેતી ખાવે, વળી આવી સાબેતી હકમે કીલસુકી

realpatidar.com

realpatidar.com

૬૦

તથા ઇલમે મંતક જાણનાર સમજી શકે તો, આજે લાખો મુસલમાનો ઇલમે ફીલસુફી તથા ઇલમે મંતક જાણનારા, બહેકે કેટલાકો તો તેના ઉસ્તાદો છે. વળી નામદાર આગા સાહેબ તો મારફત, ઇલમે ફીલસુફી તથા ઇલમે મંતક જરૂર જાણતા હોવા જોઈએ, તો તેઓ હજરત અલીને ખુદા કહેવાની ફીલસુફી ભરી દલીલો જરૂર વધુ સારા પ્રમાણમાં સમજાવી શકે. અને તેથી સઘળાઓ તેવી હિદાયતના આરજુમંદ રહે એ સ્વાભાવિક છે. 'કમકે તેઓના જવાબથી એટલું' સ્પષ્ટ કહેવાયું છે કે "જેને મારફત છે તે જો (હજરત અલીને) ખુદા કહે તો વાંધા નથી" તેથી મારફતવાલો હજરત અલીને ખુદાજ માને એમ તેમનો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ છે અને તેથી તેમના મત પ્રમાણે તે મત વ્યાજખી અને હજરત અલીને વલીયુલ્લા કહેવા એ ગેરવાજખી ક્ષેપાય, તો પોતે આવી રીતે ગેરવાજખીપર જેને માનતા હોય તેને વ્યાજખીપણાની સમજાવતી આપે એ, તેમનો જે દરજ્જો જણાવવામાં આવે છે તેની રૂએ ફરજિયાત ગણાય. અને તે ફરજ જે તેઓ ખજાવવાનું વીસરી જતા હોય તો, યાદી આપવી એ જરૂરની ખાતર છે.

નામદાર આગા સાહેબ તરફથી આજદીન સુધી હજરત અલી અ.વ. ને ખુદા કહેવાની માઅરફત, ફીલસુફી તથા ખુબી જાહેર થઈ નથી. જે જાહેર થઈ હોત તો તમારા લખવા પ્રમાણે ઘણી હિદાયત થતે. તેમજ પ્રથમના આખાખાન સાહેબો, કે તેમના કેમ વડીલ તરફથી પણ આવી ફીલસુફી જાહેર કરવામાં આવી નથી. આવી ફીલસુફી તે આજદીન સુધી પ્રપાશ્ય

realpatidar.com

realpatidar.com

૬૧

ખવામાં આવી છે. જે આજીવન સુધી જાહેર કરવામાં આવી હતે તો, તેમના બોળા મુરીદો કદી પણ ગુમરાહ થતે નહિ. અમોએ પોતાનું રચેલું અથર્વવેદ શાસ્ત્ર અધ્યાસમાં લઈ એયું, પરંતુ તેમાં પણ કોઈ ઠેકાણે આવી ફીલસુફી, મંત્રક વીગેરેની ખુબી નજરે પડી નહિ. તો આવી સ્થિતિ વચ્ચે આવી ફીલસુફીથી લોકો બેનસીબ રહ્યા તેમાં કોનો કસુર ગણવો તેની સમજ પડવી મુશ્કેલ નથી.

નામદાર આજા સાહેબ મોટા આજ વિદ્વાયતમાંજ રહે છે અને વિદ્વાયતી લીટરેચરમાંજ પોતાનું જીવન ગાળે છે. અને તેમ એટલા તો મોટા દરજ્જાના માણસ છે કે, તેઓ આવી ફીલસુફી તથા મંત્રક સમજાવવા બેસે નહિ. પરંતુ આવી ફીલસુફી તથા ખુબીની મારફત જે તેમના તરફથીજ સમજાવવામાં આવે તેજ હેતુ પર આવે તેનું કાંઈ નથી. જ્યારે તમે તથા તમારા જે મોઢીયાઓ તે ફીલસુફી તથા ખુબી તો જરૂર જણતા હશે ત્યારેજ જે તમાજ તેને જાહેર કરો તો, પણ ચાલી શકે તેમ છે. વળી જ્યારે તમે પણ મારફતમાં પહોંચી ગયા છો અને ફીલસુફી તથા મંત્રકના પારકે પાઠર માવજીઆઈ કાંધાળા જેમ ખાં ખની ગયા છે ત્યારે તો તમે અમારી સુચનાનો જરાપણ અનાદર નહિજ કરો, અને અમેને તાજુખી તો એટલા માટે થાય છે કે, તમોએ આજસુધી આવી ફીલસુફી તથા મંત્રકને શામાટે છુપાવી રાખી લોકોપર જીલમ કીધો? અને શા માટે તેવી જાંબીર જેખમદારીથી પોતાને મુક્ત ન કીધા? અને હજુ પણ જે પોતાની જેખમદારીથી તુરતજ મુક્ત નહિ થાઓ (અને ખાવી છે કે રોકે હરાર સુધી નહિજ થાઓ) તે અ.

realpatidar.com

માને લાચારી સાથે તમે માત્ર જીજ્ઞાસી સતતરાત્રી કરનારા છો. એમ જાહેર કરી દેવું પડશે. જે તમારા એકલાથી આવી ફીલ-સુધી, મંતક તથા મારફતનો જેને નહિ ઉપડતો હોય અને હરીનાં માંડવામાં જેથી તેના યુગ ખવાસના મંત્રો બાબુવા આડે અવકાશ નહિ મળતો હોય તો, તમારા યુનારા, બડીયારા વી-જે મિત્રોની પણ મદદ મેળવો. અને તેમ કરી પબ્લીકને ઉ-પકાર તથા દાખી મારો. શબ્દોથી નહિ પણ કર્તવ્યોથી કરી બતાવો.

તમે જે આવા ચેલેન્જને એકલે પડે હોવાથી ન પહોંચી શકતા હો તો, જરૂર ખોળે માર્ગ શુદ્ધ કરશો અને તમારા પ્રથમના કોઈ પણ હંમમોએ આવી ફીલસુધી તથા મંતક બ-તાવી હોય, તેવા પુસ્તકોના નામો બતાવો. અથર્વવેદમાં હોય તો, તેના વિભાગનું પણ નામ આપો. એટલે અમે તેમાંથી લઈને પબ્લીક સમક્ષ રજુ કરીએ અને કોઈને પણ સાદા તથા ભોળા ન રહેવા દઈએ. આવું પુસ્તક અરખી, કારસી કે કોઈ પણ બાપામાં હશે તો ચલાવી લેવામાં આવશે. અમા તેનો તરજુમો કરી કોમ સમક્ષ રજુ કરી શકીશું.

બહાલા ખેરાહર! તમે એટલું તો જરૂર કબુલ કરશો કે, હજારો અલીને ખુદા કહેવા બેઠાં અથવા તો વંદી અજ્ઞાત જેમાંથી એક વાત ખરી હોવી બેઠાં. બને વાત ખરી હોઈ શકે નહિ. આગા સાહેબના જવાબમાં આ બાબતનું સ્પષ્ટિ-કરવું નથી. તેમજ તમારે પણ જે ટીકા કીધી તે ટીકામાં તેમાં તેની ચોખવટ નજ કીધી તો હવે જગ્યા ત્યાંથીજ સવાર બહુ ખુલાસો કરશો કે, જેમાંથી કઈ વાત ખરી અને કઈ

realpatidar.com

૬૩

ખોટી? હજરત અલીને ખુદા કહે તે ઇમાનદાર ગણાય કે વલી
અહ્લાહ કહે તે? તમે પોતે જ્યારે હજરત અલીને વલીઅહ્લાહ
કહેતા હતા ત્યારે ઇમાનદાર ગણાતા હતા કે હમણાં ખુદા ક-
હીને? કઈ ખાખતની માન્યતા રાખનાર ખરી માન્યતાવાળો
અને કઈ ખાખતની માન્યતા રાખનાર ગલત માન્યતા વાળો ગણાય?
તમે પોતે હજરત અલીને અહ્લાહ ગણાવો છો જ્યારે તમારા પીતા
તથા ભાઈઓ વલી અહ્લાહ કહે છે, તો તમે કેને હક પર અને કેને
ઝેર હક પર માનો છો? જેમાંથી કઈ માન્યતાવાળો સ્વર્ગનો અધિ-
કારી ગણાય? અને “તમારે તમારા એતેકાદ પ્રમાણે ચાલવું”
એવા જવાબથી ઉડાવનારો જવાબ આપવામાં આવ્યાનું અનુમાન
થાય છે કે, તે પોતાના એતકાદ પ્રમાણે માને તે પણ હક
પરજ ગણાય? જો આ જવાબ ઉડાવનારો ન હોય તો, આપની
ફીલસુફી તથા મંતક વાપરી તેની ખુબી જણાવી દિદાયતના
સાધનરૂપને સ્પષ્ટ સમજવશે. અને તેમાં કઈ કઈ ખતની
હીકમતો ભરેલી છે તે કમાવાર જણાવી લોકોના વિચારો દુ-
રસ્ત કરવાનું સવાબ હાંસલ કરશે. પણ એટલું તો જરૂર યાદ
કરી લેજો, ખરેકે તમારા મંતકના કંઈથી ભરેલા બેજામાં નેંધી
રાખજો કે, તમે પણ ઉડાવનારો જવાબ આપતા નહિ.

બેસાદર! આપના ફીલસુફી ભરેલા મગજને જરા હરીના
માંડવાથી ખહાર કાઢી અને જે ઘડી જપ જપવાનું મોકુફ
રાખી, એટલું તો જણાવશે કે, આપે મુસલામને એવો તે કેવો
માની લીધો છે કે, તેની ચારે પાયરીઓમાં એકજ વસ્તુને
ખુદા જુદા એક ખીજથી વિરુદ્ધ માની લેવામાં આવ્યા છે

realpatidar.com

હજરત અલીને શરીયતવાળા વલીઅજ્ઞાહ માને જ્યારે મારેફત
વાળા ખુદા માને. જે મારેફતવાળાની વાત ખરી માનીએ તે
શરીયતવાળાની વાત ખોટી કરે અને જે શરીયતવાળાની વાત
ખરી માનીએ તે મારેફતવાળા ખોટા કરે. વળી તરીકત તથા
હકીકત નામની વચગાળેની જે પાયરીઓવાળા હજરત અલી
શું માને? વલી અજ્ઞાહ કે સહી અજ્ઞાહ! અથવા તે કો
આધા તીતર આધા ખટર વાળો રસ્તો ફીલસુફી તથા મંતક
હશે. કરવામાં આવે છે? ખુદાતાલા અગળ જે ખંદાવે
એવા રજુ થાય છે, જેમાને એક હજરત અલીને વલીઅજ્ઞાહ
અને બીજે સહીઅજ્ઞાહ કહેતો હોય તે, ખુદા ક્યા ખંદાને હ
પર ગણી જન્મતમાં દાખલ કરશે અને ક્યાને તેનાથી
નમ્રીખ રાખશે?

વળી શરીયત, તરીકત, હકીકત તથા મારેફત એવી ચ
પાયરીઓ ગળુનારા તથા માનનારા ખાસ સુફી ટોળાંના લાગે
ખડકે કરેડો લોકો જગત પર આખાહ છે. જેમાં એવા એવ
વિદ્વાનો પડેલા છે કે, જે ડંકાની ચોટે કહે છે કે શરીયત
તરીકત, હકીકત તથા મારેફત દરેકમાં હજરત અલીને વ
ખુદાહ કહેવાનું વ્યાજખી છે. જે તમાને વધુ ખાત્રી કર
હોય તે "આલ-ઈન્ડીઆ સુફી ટેન્કરન્સ" ના સેકેટ
તથા હીદલીની પ્રખ્યાત ખવાજ નિઝામુદ્દીન ઓલીઆની દ
ગાહના સંજ્ઞાદાનશીન તથા પ્રખ્યાત સુફી માસિક "નિઝા
લિલ-મશાયેગ" ના મુખ્ય તંત્રી તથા એક ઉરદુના જમરદર
ખનસા પરદાહ લેખક ખવાજ હસન નિઝામી સાહેબને
લખીને પુછાવે.

realpatidar.com

૬૫

વર્ણી નામદાર આગા સાહેબ જવાબમાં વાસ્તવિક રીતે હજરત અલીને ખુદા કહેવા કે વલીઅક્લાહ કહેવા તે ખાખતની સફાઈ તો કરતાજ નથી, એટલે કે પોતાની તે સબંધમાં શું માન્યતા છે તેનું નામ પાડતા નથી અને તે ઉપરથી તેઓ હજરત અલીને ખુદા કહે છે એમ સિદ્ધ થતું નથી. અને તમે માન પોતા તરફથી તેમના પર આવી માન્યતા થોપવા લાગી ગયા છો કેમકે તેઓ સાહેબે “ખાફેર રેહમત” નામની પોતાના ફરમાનની બુઠમાં હજરત અલીને ખુદા કહેવાથી ખુદલી રીતે ઇનકાર કીધો છે અને તેઓને ખુદાના ખદા માન્યા છે તો પછી તમે જે કહો છો તે ખરે માનીએ કે નામદાર આગા સાહેબ જે ફરમાવે તે! અમોને તો નામદાર આગા સાહેબ પ્રત્યે પૂર્ણ વિશ્વાસ છે અને તેમની સીધો રજુ થએલી વાતને તમારા જેવાની તેમનાપર થોપવાની વાત કરતાં વધુ વજન આપીએ છીએ. માટે આ ખાખતમાં પણ જરૂર થોપવટ કરજો.

તમે લખો છો કે “જ્યાં સુધી જે કાંઈ મારફતને પહોંચ્યો ન હોય તો ત્યાં” સુધી હ. અલીને ખુદા કહેવું, હાજર ઇમામ નામદાર આગાખાનના ફરમાન મુજબ કાફરપણું છે. “આ રીતે હાજર ઇમામ નામદાર આગાખાનના પહેલા જવાબની મહાન હીકમત અને ખુબી તેના જાણનારને વિશાળ સમજ સાથે સંપૂર્ણ હિદાયત કરનારી છે.” તો અમો પુછીએ છીએ કે નામદાર આગા સાહેબે જવાબમાં એવું તે ક્યાં કહ્યું છે કે, હજરત અલીને વલી અક્લાહ કહેનાર કાફર ગણાય અને જે તેમજ હોય તો મારફતને પહોંચેલા હજરત અલીને વલી

realpatidar.com

realpatidar.com

૬૬

અહીં કહે તો તે પણ કાફરનું ગણાય. નામદાર આગા સાહેબે
પોતાના જવાબમાં તો તેમજ કહ્યું નથી. ખરેકે હજરત અલીને
પ્રુદા કહેનાર કાફર છે એમ સ્પષ્ટ જણાવેલું છે. માટે
જરા જવાબ ફરીથી વાંચી જુઓ અને "મહાન ખુબી તથા
હીકમત" ને જરા સ્પષ્ટ સમજાવો; કેમકે તેમાં આવી ખાખત
સમાયાનો તમો માત્ર ઘવો કરો છો. નામદાર આગા સાહેબને
તો તેવો ઘવોજ નથી. તેઓ ખાખડા તો હજરત અલીને પ્રુદા
કહેનારને કાફર પ્રુદલા શબ્દોમાં વર્ણવે છે. હવે અમારે નામ-
દાર આગા સાહેબની વાતને માનવી કે તમારી !

સુલેમાન વાલજીને જે જવાબ આપવામાં આવ્યો છે તેમાં
તેને ઇલ્મ ફીલસુફી તથા ઇલ્મ મંતક શીખવું જોઈએ કહી
હિડાવી દેવામાં આવ્યો છે. નહિતર ઇસલામનો તવહીદનો
મસલો સમજાવવામાં ફીલસુફી તથા મંતકને વચમાં લાવવાની
કાંઈ જરૂર હોય નહિ. હજરત પેગંબર સાહેબે અર્ખ સ્તાનની
જાહીલ કેમમાં પ્રથમ તવહીદનો ઉપદેશ કર્યો. લાખો
લોકોએ તે માટે ખુલાસો માગ્યો. તે દરેકને આપવામાં
આવ્યો, પછીના નાયબે રસુલોએ પણ એજ માર્ગ પર પોતાનું
મોશનરી કાર્ય જાળવ્યું, પરંતુ કાઇને પણ તે સમજવામાં
ફીલસુફી તથા મંતક શીખવું જોઈએ તેમ જણાવ્યું નહિ.
ઇસલામ એક સદો તથા સરળ મઝહબ છે. અજાનથી તે
આલીમ સુધીને માટે તેજ ફરમાનો બહુજ સરળતાથી સમજા-
વી શકાય છે. આજે આગા સાહેબના મુરીદોમાં ઘણી સંખ્યા
એવી છે કે જેણે ફીલસુફી તથા મંતકના શબ્દો વડીલોમાં

૬૭

realpatidar.com

જ્યા નથી. અહીં અં ને વહીવટી કહેવા કે સહી અહીં
કહેવાના સવાલના જવાબમાં ફીલસુફી તથા મંતક શીખીને
આવે એમ કહેવું એ જવાબ આપવાની અશક્તિ બહિર કરે
છે અને વળી ખુબી તો એ છે કે તેમના મુરીદોમાં આવી
માખતની ફીલસુફી તથા મંતક વિશે કશું પણ જ્ઞાન નથી.
અમે પ્રથમ જણાવી ગયા તેમ તેવા હજારોના પરિચયમાં
અમે આવી ગયા છીએ જેમાં જમાતના મુખ્ય કારભારીઓ
વટીક આવી ગયા, જે બાપડા ફીલસુફીના અંધખરેડાથી મા-
છણે દુર હતા. જેઓ સરકારના માનપાન તથા ચાંદો મેળવેલા
તેઓ તો હજારો અહીંને અહીં કહેવાની માન્યતાને હંપક
જણાવી હસી કાઢતા હતા. અને વહીવટીની માન્યતાપર
મુસ્તકીમ હતા. અમે અપારા મિત્રને એવેન્જ કરીએ છીએ
કે, તેઓ પોતાની જમાતના કેળવાયેલા તથા માન ચાંદ પામે-
લા, કે જેમના માટે પોતાની જમાતમાં તેવા માણસો હોવાને
મગફરી બતાવવામાં આવે છે તેવાના થોડાક નામોની ટીપ
રજુ કરવામાં આવે કે, જેઓ ફીલસુફી તથા હદિમે મંતક
શીખીને અહીં વહીવટીની માન્યતા તથા સહીવટીની માન્યતા
પર આવ્યા હોય. અમેને અનુભવ છે અને વળી વકીને કામેલ
છે કે તેવો પણ કેળવાયેલો મેમ્બર તેઓ રજુ કરી શકશે નહિ
પણ માત્ર ફીલસુફી તથા હદિમે મંતકની ડીવીધી માછણે દુર
વસનારા આમજી આમજીની હરોળમાં જિલા રહી શકે તેવા
રજુ થઈ શકે આવા માણસોના લીસ્ટની કાંઈ જરૂર નથી.
મીશનરી તલકુશી લવજી જેવાને અમેએ સરકારી કોર્ટમાં

realpatidar.com

૧૮

ખાહુજ કરી જોયા છે જ્યાં તેમના ઇદમ ફીલસુફી તથા ઇદમે
મંતક (ખધુ ધાપેધાપ) ની કલાઇ ખુલી જવા પામી છે.
પણ જે અમારા મિત્ર પોતાની જમાતના કેળવાયલા હજરત
અલી અ. ને વલીઅલ્લા કહેનારાનું લોપ્ટ માનતા હોય તો,
અમે તેની લાંબાણુ હારમાળા આપી શકીએ છીએ. વળી જે
તેઓ પ્રોજેક્ટ અસલથી અલી અલ્લા માનતા આવ્યા છે એમ
કહેવાની હસી કાઢવા જેવી છદ્દ કરતા હોય તો, તેવા હજરો
હજરોના નામોથી તેઓ જાણીતા છે. ખુદ પોતાના માતપીતા
તથા જાઇલાંડુઓ પણ જેજ માળામાં પરોવાયલા છે. મતલબ
કે અમારા મિત્રનો ફીલસુફી તથા મંતક ખતાવવાનો ડોળ
કમઢોલ માંડે પોલ કરતાં કાંઈપણ વધુ હેસીયત ધરાવતો
નથી.

મરહુમ આગા હસનઅલી શાહે કીતાબો નામે “કનઝ
મસાયલ” તથા “મનહાજુર રીશાદ” છપાવી છે તેમાં “ખુદા
જેક, ઇમામ બાર, તેરમે ઇમામ નથી અને કાઇ કહે તો તે
કાફર છે.” જણાવેલું છે જે કીતાબો અમેએ પોતે પણ જોઇ
છે. જવાબમાં એમ જણાવવામાં આવ્યું કે “ઇરાનમાં ઇસના-
અશરીનું જોર હતું, તેથી તેને કહેવામાં આવ્યું જે કીતાબ
તું હાથે બનાવીને છપાવ, તો ઠીક, નહિતર જાન જશે. માટે
તેજીઆ રાખી છપાવી, તો તેથી શું થયું? “અલબત્ત ઇરા-
નમાં ઇસનાઅશરીઓનું જોર હતું અને આજે પણ છે; પરંતુ
તેઓ કાઇ પણ પરધર્મવાળા પર લેશ માત્ર પણ જુલમ
કરતા નહિ હતા. કાબો પરધર્મના લોકો તે વખતે પણ ઇરા-

realpatidar.com

૫૬

realpatidar.com

નમાં વૈરતા હતા અને આજ પછી વસે છે. પરંતુ તેમના પર
કશે પણ જુલમ કરવામાં આવ્યો નથી અને આવતો નથી.
ખરેખર આજ સાહેબ તો જુલમનો સ્વપ્નને પણ વિચાર જણાવી
શકે તેમ નથી, કેમકે જુલમની વાત તો એક તરફ રહી,
પણ ઈન્સાફે આજ સાહેબને નેહાલ કરી નાખેલ છે. આજ
હસનઅલીના પીતાને કાઠજે મારી નાખ્યા, તે માટે સંખ્યા-
અંધ માણસોને પકડી જુદા ત્યાંના શહે સજાઓ કીધી અને
મારી નાખવામાં જુદા શહેના પુત્રનો હાથ હતો એમ શહેને
કાને વાત જવાથી શહે જુદા પોતાના શહેબદાને ખંજર લઈ
જાનથી મારી નાખવાને ઠોક્યા અને વહીજે મુશકેલીથી પો-
તાના ગુસ્સાને સમાવી શક્યા. આવી રીતનો નવશેરવાન આ-
દીલના ઈન્સાફને પણ સરમાવી આપે તેના ન્યાય આપીને પણ
શહે સંતોષ પામ્યા નહિ અને આજ હસનઅલી શહેને
પોતાની ખુબસુરત બેટી આપી દામાદ બનાવ્યા. અને લાખોની
મીલકત આપવા ઉપરાંત કેટલાંક પરગણાઓ ગીરાસમાં આપ્યા.
અને આજ સાહેબને પ્રથમ સુકી રોટી તથા છાશ માટે પણ
મોહતાજ હતા તેને કાઠજા પરથી કઠાડી બાદશાહી સીંહાસન
ઉપર બેસાડી આપ્યા આ સવળી કબુલાત તથા હકીકત જુદા
આજ હસનઅલી શહે પોતાને હાથે "ઇબરતે અફઝ" નામના પુસ્તકમાં છપાવી છે અને તે હવાલો બોલ તવારી-
ખોમાં સઘળે સોનેરી અક્ષરોએ છપાઈ છે. ઇબરતે અફઝ
પૃષ્ઠ ૪-૫ માં લખ્યું છે કે,

બાદશાહનો હીકરો જના સ્વામિનમાં કુદરે બાદશાહી અ-

realpatidar.com

ખતેયાર હતો તેણે એવાના ઉપરે બુલમ કરવામાં ભાગ લીધો હતો, તેના ઉપરે ખાદશાહ ગુસ્સે થઈને ઠમર માંડેથી છરી કાઢી, હુમલો કરી પોતાની જાએ પરથી ઉઠી ઉભા થયા અને ઘણાજ ગુસ્સાથી તેને બુનબુલાવીને ફરમાવ્યું કે ચાર પાંચ ખરાબ ગામડાઓ કે જે આજા માહમદખાન ખાદશાહે કીર-માનની મીલકત પેટે એવણને આપ્યા હતા તે ઉપરે તે ક્યા હુકમ અને જોરથી તેમાં દાખલ કરવાની એ અદબી કરી. એ ખાખતમાં અગર જે વાલેદ મરહુમે તેની ખતા બક્ષાવવાની સીકારસ નહિ કરી હોતે તો, અલખતે ઝીલે સુલતાન ઉપર મોટો સદમો આવી પડતે ખાદશાહી અદલે અમાને જે કાંઈ નુકશાન થયું હતું તેના ઈલાજના ખાખમાં તથા અમારા ઉપર જે વરસો, મહિનાઓ, દહાડાઓ તથા ઘડીઓમાં જે કાંઈ દુખ ગુજર્યો હતા ને જે કાંઈ બીગાડ થયો હતો તેને સુધારવામાં મોટી મદદ કરી. એટલુંજ નહિ પણ બુબુર્ગીની પ્રકૃતિ તથા લાજગની ચહેરખાનીઓ અખતેયાર કરવાથી હીલની ખુશીની સાથે સગપણની ઢોરી હલાવી, ચાને પોતાની માનવંતી છોઢ-રીને આજે દરવેશ નાતવાન સાથે પરણાવવાને બેબે વાલેદ મરહુમ ઉપરે નાખ્યો ત્યારે વાલેદ મરહુમે આ ખાસ ઇખાર-તની સાથે ઉગર વાલ્યો જે, કછીરી મેદાનમાં ખાદશાહી બે-માઓ ઉભા કરવાને શું ઘટારત રાખે છે ને વળી જરૂર કરીને આવા બગડેલા વખતમાં મગર ખાદશાહના ઝમીરે આદતાબ હીલમાં એ વિચારે એવો તો બુક્રમ કયો હતો કે, લખના ખરચ વાસ્તે તેવીશ હજાર તુમન તગદ એટલે એક લાખને

realpatidar.com

૭૧

પંદર હજાર રૂપીઆ ન હોવાથી જાહશાહી ખજાના માંદગી થનામ કયો અને આજે ફકીરને તમામ જાહેરત ખલકતમાં દામાદીથી સર અફરાબ કર્યો અને પેતાની હયાતી સુધામાં માહારી ઈશ્વરજીને હુરમતની રહેવાલી બીજા મોટા મોટા શાહજાદાઓ કરતાં વધારે રાખતા હતા અને મોટાઓ તથા નાનાઓની જાળતમાં મારી સીદારસ કપુલ કરતા, એકલુંજ નહિ બદકે ઘણી મજલીસોમાં મારા રુખપણુ વિશે કબર ખયાન કરતા હતા અહ્વાહ તેઓને જગતના દરવાજાઓમાં મુકામ કરે.” (ઇબરતે અફઝ પૃષ્ઠ ૪-૫)

જો ઇરાનમાં ઇસનાઅશરીઓનો જીલમ હોય તો, શું આવો ઇનસાફ આગા સાહેબ હઠી મેળવી શકતા હતા? અને ઢાઢ-જાપરથી લઠી સીંહાસન ઉપર બીરાજમાન થઈ શકતા હતા? અને જુદા શાહના દામાદ થઈ શકતા હતા અને પેતાને એક જુલુના ગુમનામ કીનારાથી ઠાઠી નામવરીના મેદાનમાં લાવી શકતા હતા? આવી સ્થિતિ વચ્ચે એમ કયા મુખથી કહી શકાય કે ઇરાનમાં એવા ઇસનાઅશરીઓ હતા કે જેમણે આગા સાહેબને “જુદા એક, ઇમામ બાર તેરમો ઇમામ નથી. અને ઠાઠ કહે તો તે ઠાકર છે.” એમ હાથે લખીને છપાવવાની ફરજ પાડી? વળી આવી રીતે કાના તરફથી ક્યારે ફરજ પાડવામાં આવી તે વિશેના કશો પશુ આધાર કે પુરાવોજ નહિ જો શું સુચવે છે? જે ઇસનાઅશરીઓના એકેએક ઉપકાર તથા એહસાનમાં દબાયલા, એમ કહે કે અમારાપર “જુદા એક, ઇમામ બાર-તેરમો ઇમામ નથી અને ઠાઠ કહે તો તે ઠાકર છે.” એમ લખીને છપાવવાની એમણે

ફરજ પાડી એ અચરજ પમાડનારી બાબત છે. મુખમાં હાથ પાશુ કેટલાક વૃદ્ધો એવા હયાત છે કે જેઓએ નજરોનજર આગા હસન અલીશાહને મોગલોની મસજદમાં નીમાજ પડતા તથા ખાર ઇમામ-ચહિદ માસુમના નામ સાથે આમાલ કરતા જોયા છે. અને તેમના વખતમાં અને તેમનાજ ઉત્તરજનથી “ગુલામ હુસેન છાપખાના” માં “ખાર ઇમામ ચહિદ માસુમ” ની માન્યતાવાળું જોખ મઝહબી સાહિત્ય પ્રગટ થયું છે જેની હજારો કોપીઓ હજુ પણ લોકો પાસે મોજુદ છે.

મુખમાં જમાતખાનામાં રમજનની તા. ૧૯-૨૧-૨૩ મી રાત્રીએ શબ્દકદરના આમાલ ખુદ આગા સાહેબ કરાવતા હતા. તેમાં ખુદ આગા સાહેબ ખાર ઇમામોના નામો દરેક નામ દસ દસ વખત માથાપર ફરજ રાખીને પઢાવતા હતા. તે વખત ખુદ તેઓએ જવાબમાં કહ્યુંલ રાખી છે અને એમ કહ્યું છે કે “તે (ઇસનાઅશરીઓના સાતમા ઇમામ મુસા કાસમ) અમારા બાપાત થાય અલખત અમારે તેને યાદ કરવા જોઈએ” એમ કહી વધુ બાર આપી જણાવ્યું કે “શું અમે તમારા જોખ સાફ તેને યાદ ન કરીએ? અને ન યાદ કરીએ તો તે શા માટે?” આવી રીતના બાર આપીને કરેલા ઇશારાને મી. વરતેજ ગલત સંખેત કરવા મથે એ કાંઈ જોખી નવાઈ જણાય નહિ મી. વરતેજ તમે કવી રીતે એમ કહેવાને લપસી પડ્યા કે રમજનની તા. ૧૯-૨૧-૨૩ મી રાત્રીએ મુખમાં જમાતખાનામાં આગા સાહેબ શબ્દકદરના આમાલ કરાવતી વખતે ચહિદનનાજ નામો લેતા હતા? અમે પુછીએ છીએ કે

realpatidar.com

૭૩

અને મુખના ઝમ્મતખાનામાં રમખનની તો ૧૯-૨૧-૨૩ની
રાત્રીએ શબેકદરના આમાલમાં શું માત્ર પંજેતન પાકનામ
નામ લેવામાં આવે છે? જે તેમજ હોય તો તે આમાલોને
જરા જણાવી આપશો કે જોથી, ખુદ તમારાજ મહળના લોકો
તમારી ઇખારતને તોળી જુએ અને તેના ટકા આંકી જુએ.

‘ઇખરતે અફઝ’ નો એ ફકરો “જે જાફરી મઝહબને
હાલમાં લોકો શાહ હસમાઇલ શફવીથી નીસખત આપ્યા કરે
છે. હું તે ખાનદાનમાંથી ખાફી રહ્યો છું.” આખી તમાજ
એમ જણાવવું કે આગા હસનઅલીશાહે તકીયો તથા “ઇસ-
નાઅશરી ઇતિહાદની ખાખતને મનમુખ કરી છે” અથવા તો
અગાહિના કાંઈ પણ જાહેર દેખાવની ખાતીની સત્યતા ખોલી
જેવા બહામાણુ કરે છે કે, જાફરી મઝહબનો રીવાજ ચાલુ
કરનાર શાહ હસમાઇલના વંશનો હું કુરઆનને હદીસુસ
સકલેન મુજબ ખાફી રહેલો હસમાઇલી ‘ઇમામ છું’ નો
ખોતા તરફનો ફકરો આખી, તેવી મતલબ ઉપર લપસી જવાની
જુદી તથા કપોળ કલિપત નેમમાં સત્ય દલીલોની હાજરી વચ્ચે
ફાવી શકો એ ખની શકે નહિ. ઇખરતે અફઝને તમેજે જે
ફકરો આપ્યો છે તે તો ઇરાનમાં ઇનાઅશરી મઝહબનો
રીવાજ આપનાર હસમાઇલી શફવી માટેનો છે. આ શાહ
હસમાઇલ શફવી વંશના ઇરાનના હસનાઅશરી શહેમાંનો
પહેલો તથા મુખ્ય છે તેની આલાદમાંથી પોતે હોવાને જ-
ણાવ્યું છે. વળી તમેજે આપેલો ફકરામાં “જાફરી મઝહબ”
લખેલું છે અને જાફરી મઝહબ તે ઇસનાઅશરી મઝહબનું
ખીનું નામ જણાય છે અને હસમાઇલી મઝહબનું નામ ફદી

realpatidar.com

realpatidar.com

૭૪

પણુ જાદૂરી રાખવામાં આવ્યું હોય તેવું તમે પણ કદી સા-
બેત કરી શકશો નહિ. વળી ધૂળરતે અફજનો જે ફકરો
આપ્યો છે તે તદ્દન અધુરો અને તેના મુખ્ય વિચારને જડાવી
દે તેવો આપ્યો છે આ ફકરો પુરો નિચે પ્રમાણે છે.

“જાદૂરી મજાલખને હાલમાં લોકો શાહ ઇસ્માઇલ તરફથી
“નીસખત આપ્યા કરે છે (યાને જે હાલ ઘણા એક અજ-
“ણ્યા લોકો કહે છે. “જાદૂરી મજાલખને ખારે ઇમામના
“કાનુન પર” શાહ ઇસ્માઇલ સફવીએ રીવાજ આપેલો છે,
“પણુ નહિ કપલા ખાદશાહી વ હુસેની ખાનદાને રેવાજ આપેલો
“છે તે વાત ખરી છે હું તે ખાનદાનમાંથી ખાકી રહ્યો છું
“જે જોનારાએ વિચારે અને જંડી નજર નાંખે તો જાણે.”

નામદાર આગાસાહેબના સગાં સગાંધીઓ ફરી ગયાં અથવા
તો ગુમરાહ ગઇ ગયાં” એમ કહેવું એ સત્ય વાતને તોડી
ખાડવાથી યોગ્યી જવાબદારીનું કામ નથી. નામદાર આગા-
સાહેબના બધાં સગાંઓ “ઇસનાઅશરી” છે, હાજી ખીખી
વાળા કેસમાં “લેડી અતીશાહ” યાને હાલના નામદાર
આગા સાહેબનાં માતૃશ્રી, જેમને યોગ્યો માતા સલામતના
નામથી યોગ્ય છે તથા નામદાર આગા સાહેબના ધર્મ
પત્ની “શમ્શુલ મુલકે” મુંબઇ હાઇ કોર્ટમાં સાક્ષી આપતાં
પોતાને “ઇસનાઅશરી” જણાવેલ છે નામદાર આ-
ગાસાહેબના સસરા તે ખીખી શમ્શુલ મુલકના પીતા મરહુમ
આગા જંગીશાહ જે નામદાર આગા સાહેબના કાકા પણ
આય છે તે “ઇસનાઅશરી” હોવાનું તેમના છપાવેલા રીસા-

realpatidar.com

realpatidar.com

૭૫

હાથા સામેન છે તે એ રીતે નામદાર આગાસાહેબનાં સંજ-
ધીઆને “ ફરી ગયા ” તથા “ ગુમરાહ ” થઈ ગયા એમ
કહી તમેએ ગુનાહે અઝીમનું ખેતર ખેડ્યું છે. અને નામદાર
આગાસાહેબપર અટલ યોહતાન સમાન છે આ ઉપરથી અમારા
મિત્રે “ કાણુ કહે છે રાંપીનો ઘા ” કહી પોતાનીજ ગરદનમાં
તોક પહેરી લીધા છે. આ રીતે નામદાર આગા સાહેબના
સંજધીઆનું અપમાન કરવા માટે અમેને ખડુ લાગી આવે છે.
ઇસલામ તથા ઇસલામના ખાનીઆને કલંક લગાડનારી
મોહબ્બા સંજધીની અમારા મિત્ર મી. વરતેચની ખુબી ન
વગોવાય એમ મને લાગતું નથી.

તેઓ લખે છે કે:-

“ મોહબ્બા એઈ ઇમાન લાવતું, એ એક જહાલતનો હિસાબ છે.”

ખુદાતાલાએ સઘળા પેગમ્બરોને પેગમ્બરીના એક પુરાવા
તરીકે મોહબ્બા આખ્યાની વાત ઇસલામની સઘળી કીતાબોમાં
મોજુદ છે. સઘળા મુસલમાનોને અજબર છે. હજરત સાલેહની
કેંટણાનો મોહબ્બા, હજરત મુસાનો વહે ઐઝા તથા અસાનો
મોહબ્બા, હજરત ઈબ્રાહીમનો અગ્નિમાં નહિ ખળવાનો, હજરત
સુલેમાનનો રથ હવામાં ઉડવાનો, હજરત હિસા મસીહનો મુરદા
સજીવન કરવાનો, હજરત મોહમ્મદ મુસ્તફા સં નો શકકુલકમરનો
તથા ખીજ સંખ્યાખંધ મોહબ્બાનો હેવાલ કુરાને મજીદ તથા ગ્રંથ-
મની આસમાની કીતાબમાં ભરેલો છે. આવા હેવાલને માટે એમ
કહેવું કે “ મોહબ્બા એઈ ઇમાન લાવતું એ એક જહાલતનો
હિસાબ છે ” એ ખુદ તેવું કહેનારની જહાલત પુરવાર છે.

realpatidar.com

૭૬

વહાલા ખેરાદર ! તમે મોજાએ એક ઇમાન લાવવાનું
વાતને જહાલતનો હિસાબ જણાવો છો, તો તેથી તમે એ
કહેવા માંગો છો કે, મોજાએ એક ઇમાન લાવે તે બહીલ જણાય
તો મોજાએ જેખાડનારને તમે શું કહો છો તેનો જરા પોતાનું
ખીરખાનમાં મુખ નાખી વિચાર કરો. ખુદાતાલાએ પોતાનું
પેગંબરોને મોજા આપ્યા હતા તે તો તમે કુરાનેમજીદમાં
આપાતો ટાંકી બતાવી સાબીત કરો છો, તો પછી ખુદાતાલાએ
તેવી જહાલતના હિસાબને ઉત્પન્ન કરનારી વસ્તુ પોતાનું
પેગંબરોને અર્પણ કામી છે તો શું (તાહિએ ખીદલાહ) તમે
ખુદા તથા તેના પેગંબરને બહીલ જણાવી પોતાની જહાલત
પર મોહાર છાપ કરાવો છો ! તમે આરી પેઠે યાદ રાખવું
અને મહાકેદાપણના વિચારોને તથા સમજ લેજો કે, ખુદા
તાલાનું કેદાપણ કામ હીકમત તથા સચ્ચાઈથી ખાલી નથી
અને મોજા અર્પણ કરવા એ તેની મહાન હીકમતમાં શુમા
ધાય છે. શાયદ કે તમે નેચરી થઈ ગયા છો અને તેથી
તેના નીશામાં પોતાની લાકડીના રામજુ'કા ફેંકો છો. વળ
એ પણ શું તમે ભુલી ગયા કે, પેગંબરોનું કેદાપણ કાય
ખુદાતાલાની મરજી વિરુદ્ધ તથા તેની આજ્ઞા વિરુદ્ધ હોતું
નથી. ખલેકે તે જ કાંઈ કહે છે તથા કરે છે તે ખુદાતાલાનું
આજ્ઞાથીજ કરે છે તો પછી શું તેઓએ લોકો જહાલતનું
હિસાબમાં દાખલ થાય તેવા મોજા જેખાડનાર વર્તન ચલાવી
નહો ખીદલાહ પેગંબરો તથા ઇમામોએ મોજા જેખાડી
જહાલતના હિસાબમાં ઇમાન લાવનારાઓ ઉપા કીયા

realpatidar.com

૭૭

realpatidar.com

અથવા તો તેવા વર્ગની ભરતી માટે કોશીશ કરી જોમ કહી
તમોએ પોતાના ઇમામને ઘોષ નાખ્યું છે. માટે તમોને સંજ્ઞ-
વાર છે કે ગુસ્સા ઉતારી તકારતથી જામે મસજીદમાં જઈ
નવેસરથી કલમો પઢી મુસલમાન થાઓ. અરે શું તમો તમારા
સતપંથ શાસને પશુ ભુલી ગયા કે, તેમાં મોજા દેખાડીને
મુસલમાન બનાવ્યાની વાતો ઠમોઠામ લખી છે. પીર સમશે
તો ઉંચના બાદશાહના છાકરાને મરી ગયા પછી જીવતો કીધો
હતો. અને મુરજને સવાનેજ પર બોલાવી તેની ગરમીથી મા-
છલી શેકી પોતાની જુખ મટાડી હતી. અમો તે સતપંથ
શાસનું એક પશુ પુસ્તક એવું નથી જોતા કે જેમાં મોજાની
વાત ન જણાવી હોય બલકે પીરોએ વટીક મોજા દેખાડી
લોકોને ઇસલામમાં લીધા છે. તમારા ગોડીયા લોકોએ, હમજા
કે પહેલાં, જે સતપંથની હિમાયત કરવામાં ચોપડીએ રચી
છે તેને જરા જોઈ જાઓ. વળી તેને મૌલાઅલી તથા પેગંબર
સાહેબના મોજાના લખાણથી ભરપૂર જોઈ, ગેરતથી કામ
લેશે અને વળી જ્યારે તેવા પુસ્તકો છાપવાની તમારી જ-
માતની મુખ્ય મંડળીએ પરવાનગી આપી જોશે ત્યારે તમોને
ધારકો પડ્યા વિના રહેશે નહીં. આવી સ્થિતિ વચ્ચે તમોને
એમ જણાવવું કેમ સુઝ્યું કે "મોજા જોઈને ઇમાન લાવવું
એ એક જહાલતનો હિસાબ છે. આવું હડહડતું જુઠાણું!
અને તે પાણુ છાપરે ચઢીને!!

જે તે પેગંબરના સમયમાં લોકોએ તેઓની પાસે મોજા
માગ્યા હતા અને તેઓને તે આપવામાં આગ્યા હતા તેવીજ

૭૮

realpatidar.com

રીતે કાંઈ પણ અજાણ્યા માણસે, તેમની એવી વાત કહી હોવી
જેમણે કે નામદાર આગા સાહેબે હુમામ છે તેથી ખારી
કરવા માટે અથવા તે જો તે વાત તેવીજ હોય તે, તે
જાણી તે પર હુતખાર લાવવાને મી. સુલેમાન વાલજીએ
“આપ હુમામ છો તે અમોને મોઅલજો દેખાડો અને તે
પણ ફક્ત એકજ” પણ મી. સુલેમાન વાલજી પોતાનો હેતુ
ખાર પાડવામાં નિષ્ફળ નીવડ્યા અને આગા સાહેબે માન
“મોઅલજો તો રસુલ દેખાડતા હતા હું કાંઈ રસુલ નથી”
કહી ચોખવટ જણાવી, કે મોઅલજો તો રસુલ દેખાડે, હું
કાંઈ રસુલ નથી. મી. સુલેમાન વાલજીની એવી મન્યતા હતી
કે જો હુમામ હોય તે મોઅલજો દેખાડતા હતા અને “હુમામ
જાફર સાદકે ઘણા મોઅલજો દેખાડેલ છે” એમ જમાતમાં
પડતા કીસ્સાના હવાલાથી રજુ કર્યું છે. પણ આગા સાહે-
બનો જવાબ એ છે કે હુમામ હોય તે મોઅલજો ધરાવે નહિ.
જ્યારે સુલેમાન વાલજીએ હુમામ મોઅલજો ખતાવતા હતા
અને હુમામ જાફર સાદકે ઘણા મોઅલજો દેખાડ્યા હતા એમ
જવાબ આપ્યો, ત્યારે નામદાર આગા સાહેબે કબુલતા આપી,
કે હું મોઅલજો દેખાડી શકું છું અને તેથી પોતાના પ્રથ-
મના જવાબને રદ કરી ખુલાસો કર્યો કે, હુમામ મોઅલજો
દેખાડી શકે છે, પણ પોતે મોઅલજો દેખાડવાની શા કારણથી
ના પાડે છે તે માટેનો માત્ર ખુલાસો ઘણીજ સફાઈથી કરે છે
અને પોતાની હુમામતના પાવરથી હૃદયે મંતક તથા માચરે-
ફતની રજા જવાબ આપે છે કે “તમોને કાંઈ ખબર નથી

realpatidar.com

realpatidar.com

૪૬

પુત્ર કુરાનમાં ફરમાવે છે કે મેં જન્મત તથા જન્મનમ પેદા કીધી છે અને તે ખન્ને બરાશે. તો હું અગર મોઅલ્હમે. ખતાવું તો, સરવે ઇમાન લાવે અને સઘળા જન્મતમાં જાય અને જન્મનમ ખાલી રહે તો ખુદાનો કોલ ખોટો હરે." આ કેપરથી નામદાર આગાસાહેબ સુલેમાન વાલજની કુલ ખતાવે કે ખુદાતાલાએ એ વાત નક્કી કરી લીધી છે કે, જન્મત તથા જન્મનમ ખન્ને બરાશે અને તે તે પ્રમાણે બરાય માટે હું મોઅલ્હમે દેખાડી શકતો નથી. જો મોઅલ્હમે દેખાડુ તો સઘળા લોકો ઇમાન લાવે અને માત્ર જન્મત બરાય અને દોઝખ ખાલી રહે અને તેથી ખુદાતાલાએ જે ખને બરાવવાનો હરાવ કરી દીધો છે તે ખોટો હરે. કે જે હરાવ આગાસાહેબ ખોટો હરાવવા માગતા નથી. ખુદાતાલાનો કોલ જુઠો નહિ થવા દેવા માટેની કાળજી ઘણીજ વખાણુને પાત્ર છે.

આગાસાહેબના કલામમાં હીકમત લખ્યાં ઘણીજ સરસ રીતે સુલેમાન વાલજને આપેલા એ જવાબથી સાબીત થાય છે કે જો આપને (આગા સાહેબને) ખુદા કહે છે "તેઓ નરક ખાય છે" આ જવાબ આપીને પોતાના અજાન મુરીદોમાં જે આપને ખુદા માનવાની ગેરસમજુતી દાખલ થઈ ગઈ હતી તેને તોડી પાડી છે અને હિદાયતના સાધનરૂપ તે જવાબને આગાદ બનાવી દીધો છે અને તે માટે સવાલ પુછનારાઓને સંતોષ નહિ થયો હોય એમ અમો માનતા નથી; બલકે ખુદ અમો તે માટે નામદાર આગા સાહેબના બાલેખાલ આજારી છીએ. તેમને ખુદાતાલા જજાએ ગેર આપે કે, બહુજ હક, વાત રજુ કરી આપી છે.

realpatidar.com

જે વર્ષે પછી માઅજીએ જતાવે તો સઘળા લોકો ઇમાન લાવે અને દોઝખ ભરાય નહિ અને તેમ યત્નાં જુદાવાલાનાં તેને ભરવાનો નિર્ણય જોડો કરે. નામદાર આગાસાહેબે જુદાવાલાનો કુરાનમાં નિર્ણય છે એમ જે જણાવ્યું છે તેમાં પણ ઘણી હીકમત તથા ખુબી સમાજેલી એમાં તો માનીએ છીએ અને એકંદરે જવાબો ઇલ્મ કીલસુફી, ઇલ્મ મતક તથા મા-રફતથી ભરેલા અને ઇમામતના પાવરથી અપાજેલા હોવાનું અમારા મિત્ર મી. વરતેશ અમોને જણાવે છે તે માટે તેમનો પગુ અમો ઉપકાર માનીએ છીએ અને તેમના પ્રયાસથી ઘણા સાદા લોકોના ઇમાનો ખરાબ નહિ થવા પામે એમ અમોને જણાય છે અને તેથી મી. વરતેશ પણ સવાળના ઓછા હકદાર થતા નથી.

હવે અમારે આ રામ કહાણીને વધુ નહિ લખાવવી જોઈએ. પણ મી. વરતેશ સવાલ ખુબનારાઓ ઉપર શાંટે તારાજ થયા, તેનું કાંઈ પણ કારણ અમો સમજી શક્યા નથી અને તેઓને “મુનાફક” શબ્દથી કેમ યાદ કરી ગયા તે અજ્ઞાન જેવી જાણતા છે. જે લોકો પોતાના પૈસા મુરશીદને “હજરતઅલી અ. ને જુદા કહેવા કે નહિ” “કેટલાકો અલી અલલાહ કહે છે અને કેટલાકો અલીયુન વલીયુલ્લા કહે છે તેથી મુંઝાનું પડે છે માટે અમને મારફત જતાવો.” “ઇમામના ખાસમાં શક છે તો આપ રોજ હો તો જુલાસો કરશે” વીગેરે વીગેરેના પોતાના મનનું સમાધાન પામે તે માટેના સવાલો ખુબ, તેને મુનાફક કેમ કહી શકાય? જો મી. વરતેશ એમ માનતા

realpatidar.com

૮૧

હોય કે, પુછનારાઓએ તોછડી બાપા વાપરી હશે અને તેથી
મારે ગુસ્સે થવુંજ જોઈએ, તો તે વાતમાં પણ કાંઈ માલ
નથી; કેમકે પુછનારાઓ વિવેક તથા સહ્યતાની પુરતી કા
ળજી રાખીને પ્રશ્ન પુછતા હતા. આગા સાહેબને કોઈ કેદાણે
“આપ” શબ્દ સિવાય સંબોધ્યા નથી. “આપની પાસે
મહારી અરજ છે જે મને ઈમામના ખારામાં શકે છે તે
આપ રાજી હોતો ખુલાસો કરશે.” “જો આપને જવાબ દે
વામાં વાંધો હોય તો, હું જખરાઈથી ખુલાસો માગતો નથી.”
વીગેરે વીગેરે સવાલો વિવેક તથા સહ્યતાની અંતિમ સીમા
સુધીના છે. આ ઉપરથી વાંચક વર્ગ જોઈ શકશે કે, સવાલ
પુછનારાઓ ઉપર ગુસ્સે થવાનું કારણ ખીલકુલ રહેતું નથી. બદલે
પુછનારાઓએ ઘણું મોટું દીલ બતાવી પોતાના ગુસ્સાને સ-
માવ્યો છે. જવાબમાં ગુસ્સાથી મુખ ફેરવી લેવામાં આવ્યું
તેથી સવાલ પુછનાર આગાસાહેબનો ગુસ્સો સમાવવા હેતુ છે
કે “આપને જવાબ દેવામાં વાંધો હોય તો, જખરાઈથી ખુ-
લાસો માગતો નથી” એટલું કહીને ખુલાસો ન મળે તો પણ
કાંઈ નહિ તેમ માની નીચે બેસી જાય છે “તમે બેવકુફ છો”
એ જવાબ અલબત્ત તેમને ગુસ્સાનું કારણ આપનાર હોતો
પરંતુ પોતાના પીરો મુરશીદ આગળ તેઓ સહનશીળતાની
દીવ્ય મૂર્તિઓ રૂપ રજુ થયા હતા; તેથી કાંઈ પણ અનિવેક
તો તેમનાથી ખની શકે તેમ ન હતો. આ એકંદર હકીકત
જોતાં મી. વરતેજીનું સવાલ પુછનારાઓ ઉપર નારાજ થવું
તદન હસી ઠાકવા જેવું અને પોતાના સ્વાર્થના નિશામાંજ તે

realpatidar.com

જ્યેષ્ઠ જવા પામ્યું હશે એમ અનુમાન કરી શકાય છે અને
તેમને આગત હિપર મી. વરતેછ કરીથી વિચાર કરશે અને જો
તેમને પોતાની જુલ જજુય તો પોતાના વિચારો સુધારશે
એમ હિદાયત કરીએ તો મુનાસબ છે.

હવે અમે અમારા મિત્ર વરતેછની મિત્રાચારી વિષે ટુંક
વિવચન કરી આ રીસાલાને સમાપ્ત કરવા માગીએ છીએ.
હીલના ખાતે સવાલો પુછનાર જો બે સરીકે ગુરમાહમદ સુલે-
માન બીમલ. મુરેમાન વાલછ હતા. જવાબ આપનાર નામદાર
આબા સાહેબ હતા. આબાસાહેબના મુરોદ્દારને પોતાના પીર
મુરશીદને પામીક આગતમાં કેટલીક શંકાઓનું સમાધાન દ-
રવાને પુછ્યું હતું. અમારા માસિકમાં તે સવાલ જવાબ પણ
પુછનાર તરફના આવેલા છપાયા હતા. વળી જવાબમાં ઇલ્લે
હીલસુદી, ઇલ્લે મતકા હીકમત, જુબી હિદાયતનું સાધન,
ઇમામતનો અમલકારિક પાવર. પુછનારના મનનું સમાધાન
વીતરે સમાચરું અમારા મિત્રે જાહેર કરેલું અને તેવી જા-
ગતને અમેએ મુરે હીદાયતમ. મનટ કરી, તેના હિદાયતના
સાધન કરે નિજાતને જુબાની ઇચ્છાવી અમેએ મનટ કીધા,
તેથી અમે અમારા સંજવ મુરશી આગત માટે દરેક પન્ક-
મદના અગિયારી યજ્ઞ સક્રતા હતા જવવા તો અમેને કાંઈ
પતાવવામાં નહિ આવવા જોઈતા હતા છતાં પણ અમારા મિત્રે
અમેને પણ શાલ પામરી આપવાની કૃપા કીધી તેને અમે
મિત્રાચારીની ભેટ સોગાદ માનતા હોઈએ એમ તેઓ મારતા
હશે અને મિત્રાચારીનો હક અંગ કરતા. આવી ભેટ સોમાદ
તેઓએ અમેને આપવાને મોકલાવી લાગે છે. પરંતુ હવે

અમે જેમને છીએ કે આવી બેટ સોનાદની બજારોનો અમારા
મિત્રે વેપાર આણ્યો છે અને તેથી તેમને પોતાનો વેપાર
ખીલવવા માટે આવા માલની વધારે જરૂર રહેતી હશે. એટલે
આજથી આજઠાલ વેપારમાં ફાવી શકાતું નથી. અને માલના
મારા મોટા જોડાકોનો તૈયાર રાખવા જેમને છીએ તે, અમારા
પણ અમારા મિત્રની મિત્રાચારીને ઘણી મર્યાદામાં રાખતાં,
તેમના માલના સ્ટોકમાં કમીપણ આવેલું એવા ઇચ્છતા નથી
અને એ ઇચ્છીએ તે અમેએ મિત્રાચારીનો હક ખજાણો
નથી એમ ખની જાત છે માટે અમે અમારા તે વિદ્યમાન તથા
હકમે ફીલજુદી. હકમે માંતર, મારફત વીગેરેમાં ઉંચે દારીને
છોટાછટા બરપુર થયેલા મિત્રને તે બેટ સોનાદ પાછી માલ-
લીએ છીએ અને ઉપરના કારણને લઈ તેનો સ્વીકાર કરતા
નથી, અને તેમ કરી એક મિત્ર તરીકેની ફરજ નહીં કરી,
મિત્રની બેઠવારી માટે મળેલા અવકાશ માટે ખુશતાજાનો
શુકર ગુજારીએ છીએ.

અમારા આ મિત્રે બોજ પંચ દર્પણ લા. ૮ મા ના અ-
મારા રચેલા પુસ્તકના પ્રતિભરમાં દુઆના દુશ્મનને બટકે
અને ફીતુરી ફતવાને ફરકો નામક ચોપડી રચી, તેમાં પોતાની
આ સવાલ જવાબની ચોપડીમાં તેનો હકક બાપમાં જવાબ
આપ્યો છે અને તે જવાબને તેઓ "ઈંદાંશીકન" જવાબ
રખાઈ બેઠા હતા, પરંતુ જ્યારે અમેએ તે પુસ્તકનો વિનય-
તથા વિવેકથી જવાબ 'દાવતે ઇમાન' નામની ચોપડી બચીને
આપ્યો ત્યારે આ ચોપડી (હાજર ઇમામની હીદાયત) માં
તેમના તરફથી "બાપાનું હકકપણું ફુરતી નીકળી જતું"

realpatidar.com

૮૪

પામ્યું છે " એમ તેઓએ વ્યવહાર સ્વીકાર કર્યો. જો કે તેમાં તેઓએ ઠરેલા ઇકરાર પ્રમાણે અમલ નથી કર્યો એમ અમોને લાગે છે; પરંતુ ખનવા જોગ છે કે, અમો અમારા મિત્રની આપને તોળી જોવામાં બુલઘાપ ખાઈ ગયા હોય અને તેથી અમોને તેમના ઇકરાર પ્રત્યે ઘણું માન હિતપન્ન થાય છે.

વળી તેઓ " દુઆના દુશ્મનને ગરકો " નામક પોતાના પુસ્તક માટે પોતેજ સરદીકીકેટ આપે છે. બીજાઓએ કોઈએ નહિ આપ્યું, તેથી શું કરે? પોતેજ આપને હીલશાદ કીધું કે-
" અમોએ આપેલા (ઠંઠા શીકન) જવાબો જેનો વળતો જવાબ મી. કાખા આપવાનું ગળું નહિ ધરાવતા હોવાથી તેમના ત્યાર પછીના પ્રગટમાં આવેલા લેખમાં કાંઈ પણ સીધી રીતે લખી શકતા નથી એમ સાબીત થાય છે અને તેવીજ મણત્રી અમોએ મજકુર જવાબ લખતી વખતે બેધડક રીતે ખતાવી હતી તે ખરી પડેલ છે." એમ લખી પોતેજ મનમાં ખુશી થયા હતા, પણ અમો અમારા મિત્રને બુલ ઘાપમાં પડી ગયેલા જોવાને ઇચ્છતા નહિ હોવાથી, અને ઇચ્છીએ પણ કેમ? મિત્રાચારીની ફરજે અમોને લાચાર કીધા તેથી તે બુલની દુરસ્તી અમોએ " દાવને ઇમાન " ની શોપડી લખીને કરી આપી અને એ રીતે અમોએ મિત્રાચારીની ફરજ બજાવી સંતોષ માન્યો અને અમારા મિત્રને જે જે ગીહરાને માર્ગે ચડી જવું પડ્યું હતું તેને ત્યાંથી ખસેડીને વાટમાર્ગ પર અમોએ ચડાવી દીધા અને હવે અમોને ખાતરી છે કે તેઓ માર્ગ બુલશે નહિ અને ઠાકરો પણ ખાસે નહિ જો તેમ ન કરી આપીએ તો પછી અમો મિત્રજ શાના કહેવાય?

realpatidar.com

realpatidar.com

મહેસણ વનજ કાખાના લખેલાં પુસ્તકો.	
હાસમ બોધાના પુસ્તકોના જવાબો.	
તોફરે ઇસમાઈલીયા	૦-૮-૦
અસલિયાતે બોજનું ખંડન	૦-૮-૦
બોજ પંથ દર્પણુ લા ૧ થી ૮	૪-૦-૦
વરતેલની પોલના પુસ્તકો.	
હકીકતી આધને	૦-૧૨-૦
હાલવાના સવાલ જવાબ	૦-૪-૦
હમામ કેવો જોઈએ	૦-૪-૦
કાસમઅલી લખાભાઈ જવાબ.	
ઇસમાઈલીમાંથી ખાખી	૦-૧-૦
અસલ બોજ ઇસનાઅશરીજ	૦-૧-૦
વીરજ પ્રેમજ પારખીઆને જવાબ.	
હકીકતી રજુશીંગડું	૦-૧૨-૦
ચુનારાને જવાબ.	
નુસેરીની હકીકાઈ	૦-૪-૦
દસ સવાલનું દર્પણુ	૦-૪-૦
અલમોતનું અ'ધાર'	૦-૮-૦
ખાતીન્યા મતના પુસ્તકો.	
અલમોતને ઇતિહાસ	૧-૮-૦
હસન ખિન સખ્યાલ	૦-૧૦-૦
ફીરદોસે ખરી	૧-૮-૦
હસન સખ્યાલપર ઉડતી નગર	૧-૮-૦

realpatidar.com

૮૬	
realpatidar.com	
જોગલ કેસના પુસ્તકો.	
મહુવા કમીશન કેસનો રીપોર્ટ (બે થત)	૧-૮-૦
આગાખાન કેસનો ફેસલો	૦-૮-૦
નુરખાનનો કેસ બા. ૧-૨-૩-૪	૧-૮-૦
જોગલ પીર પીરાણી કેસ	૦-૪-૦
જોગલ ઉતપત્તીના પુસ્તકો.	
ઈબ્રાહિમ અફઝા	૦-૮-૦
જોગલ વૃત્તાન્ત	૧-૮-૦
આગા જંગીશાહનો રીસાલો	૦-૪-૦
જોગલ કોમની તવારીખ	૨-૮-૦
જોગલ ઉતપત્તી	૦-૩-૦
કાખાની કહાણી બા. ૧ લો	૧-૦-૦
ગુપ્ત પંથકા શુન્દર	૦-૩-૦
ઈબ્રાહિમ કોમના અક્ષયદ	૦-૩-૦
જોગલ સર્વ સંજ્ઞા બા. ૧-૨	૨-૦-૦
શીઆ વૃત્તાન્ત	૧-૮-૦
પરચુરજી જોગલ પુસ્તકો.	
કાઉન્સીલ કે કાળો કહેર ?	૦-૮-૦
કરમાલીનું કીસમત	૧-૦-૦
જોગલ ગુન આરોપ	૦-૪-૦
જોગલ કોમને સુધારો	૦-૨-૦
જોગલ પ્રકાશ પુ. ૫ સું.	૩-૦-૦
સતપંથનાં પુસ્તકો.	
સુલતાને સનાખત	૦-૨-૦
realpatidar.com	

realpatidar.com

શાલવ પ શાલે જાગ ૧ લો	૧-૦-૦
ધરમાદની ધુઆ	૦-૪-૦
ધરમાદની ધુઆ	૦-૨-૦
હીદાયતની ફાયલો.	
પુરે હીદાયત પુસ્તક ૧ જુ	૫-૦-૦
પુરે હીદાયત પુસ્તક ૨ જુ	૫-૦-૦
પુરે હીદાયત પુસ્તક ૩ જુ	૫-૦-૦
પુરે હીદાયત પુસ્તક ૪ જુ	૫-૦-૦
સનાદુલ્લુના પુસ્તકોના ખંડનો.	
આબાખાની ખુદાઈનો જવાબ	૧-૦-૦
પમીય સવાલોના જવાબો	૦-૩-૦
ખુદા બીકીનો જવાબ	૦-૫-૦
મયાદ પ્રકાશના ખંડનો.	
આર્થ પ્રકાશની અજાનતાનું ખંડન બા ૧-૨-૩	૧-૨-૦
દયાનંદ પંચ કપાંજી	૦-૧-૦
ઇસનાઅશરી મતનાં પુસ્તકો.	
ચેરાગે ઇસનાઅશરી	૧-૦-૦
ઇસનાઅશરી આરશી	૧-૮-૦
ઇસનાઅશરી તવારીખ	૧-૦-૦
ઇસનાઅશરી મઝહબની ખુબીઆ	૧-૦-૦
ઇસલામી સીતારો	૦-૩-૦
મામુનનો મુનાઝરો	૦-૪-૦
ઇસલામી રમુજ પુસ્તકો.	
મુસ્ત્રો હો ખ્યાબ	૦-૪-૦
અબુ દુલામાના લતીફા	૦-૪-૦

realpatidar.com

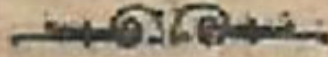

realpatidar.com	૮૮	
ધસલામી સુધારાના પુસ્તકો.		
સર સહયજ એહમદના લેખો ભા. ૧-૨	૨-૦-૦	
સર સહયજ એહમદ	૦-૬-૦	
કાઝી અને ચોરનો કાસ્સો	૦-૪-૦	
સર સહયજનું લેઠચર	૦-૪-૦	
ખાદરીનું દેવળ	૦-૪-૦	
મુસદ્દસે હાલી	૧-૪-૦	
ધસલામીએને હીન્દને કપડો	૦-૪-૦	
હમ્મતનો વિલાપ	૦-૧-૦	
અલ્લાહની ઓળખાણ	૦-૨-૦	
આલ્લાહના હકો	૦-૪-૦	
ધસલામી હકો	૦-૨-૦	
મોહરમની ખુશીઓ	૦-૬-૦	
મુસલિમ સદવર્તન ભાગ ૧-૨-૩-૪	૦-૮-૦	
ઝરુદ્દીસ અમીરઅલી	૦-૨-૦	
નવાખ મોહસીનુલ મુદ્દક	૦-૨-૦	
કલ્લવણીની હલીસો	૦-૦-૦	
જોરંગજીનું લેઠચર	૦-૦-૦	
આદાસે રમુલ	૦-૦-૦	
હજરત મોહમ્મદ	૦-૮-૦	
મેસલસ જોરસ	૦-૨-૦	
મીરજી દખીર અનીસ	૦-૨-૦	
એહલલ બનાલ કાખા		
અમરેલી-કાઝીયા		

realpatidar.com

ખીલ આવૃત્તી.

આ કીલામની પેઢી આવૃત્તિ ખોલ કાઢની દીની તથા
ફુનિયતી અનેક પ્રકારની દિહાયતને દ્રષ્ટિ મર્યાદામાં રાખી છપાવ-
વામાં આવી હતી અને તે સાથે તેનો બાહોળો ફેલાવો કરવાની
ધારણા રાખવામાં આવી હતી. ખોલ કાઢને દીની તથા ફુનિયતી
આમતમાં સુધરેલી જોવાને જે વર્ગ ઉત્સુક છે તેની લાગણીને બ-
વહાર કાર્યમાં જોશ અપાવવાનો હજી કાઢના તરફથી પ્રયાસ
કરવામાં આવ્યો નથી. આ કાઢની સરખાતજ અમારા તરફથી
કરવામાં આવી છે. આવી સરખાતની સ્થિતિમાં સંતોષકારક કામ
ની આજ્ઞા રાખી શકાય નહિ; તેથી આ પુસ્તકના બોહોળો ફેલા-
વાના વિચારને ક્રમેક્રમે આગળ વધારે જવો એવા નિર્ણયપર
લાઈલાજે આવી, તેની પેઢી આવૃત્તિની માત્ર પાનસો નકલોજ
છપાવી હતી. તથા વર્ષ જોડેલી લાંબી સુદતમાં તેની તેડેલી પ્રતોનો
ઉઠાવ થવો, એ તેના વર્ગની લાગણી માટે અમોએ જે અભિપ્રાય
ખાધ્યો છે તેને પુષ્ટિ મળે છે; પરંતુ આજ્ઞા રાખી શકાય ન
જેમ જેમ તેના વર્ગની લાગણી કેળવાતી જશે તેમ તેમ ધારેલા
હોતને પહેંચી વળવાનું બની શકશે. તેટલા માટે અમો એક આ
જીએ તેમની દરજ વિશે તેમના કાનોમાં ડુબીખો પાડી પાડીને
જમૂત કરીએ છીએ જ્યારે ખીલ આવૃત્તિ તેમની લાગણીની

realpatidar.com

realpatidar.com

૨

આપણે રિયલિટી કામ લઈ પોતાની ફરજને સંતોષ આપી ભવિ-
ષ્યના સ્વપ્નમાં તક્લીમ થઈએ છીએ.

ખોળ કામને દીની તથા દુનિયવી હાલતમાં આમળ વધેલી
જોવાને જે વર્ગ ઉત્સુક છે તેમનીજ નિષ્કાળજીનું એ પરિણામ
છે કે આજના વીસમી સદીના શુધારાના સમયમાં કામ દીની તથા
દુનિયવી બાબતમાં અજ્ઞાનતાના અધોર ખાડામાં આથડીઆં ખાઈ
રહી છે અને તેને અજ્ઞાનતામાં પહોંતે વધુ સંકેતવા સ્વાર્થીએ
પુર્ણ કાળજીથી તન મન ધનના પ્રયાસે કોશીશ કરી રહ્યા છે.
આવી રિયલિટી જમ્યે કામને દીની તથા દુનિયવી હાલતમાં આમ
ળ વધેલી જોવા હચ્છનાર વર્ગ પર પોતાની ફરજ બહુજ કાળજી
થી બજાવવાની ફરજ આંતી પડે છે. અને હવે તેઓ પોતાની
ફરજ પુર્ણ કાળજીથી બજાવે તેવો સમય આવી લાગ્યો છે. અને
તેમનાથી હવે કામ કામને ડોળ મોટી આશા રાખી બેઠી છે.

કામની હાલત કોઈની જોઈ, કોઈ કોઈ વખત કામને કુપરેલી
જોવાને હચ્છનાર વર્ગ નિરાશામાં પડી જાય છે; પરંતુ આ નિ-
રાશા તેવા વર્ગની કામી ફરજ વિશેની આજસાધને આભારી છે
નહિતર આજના વીસમી સદીના સમયમાં નિરાશાને કોઈ કોઈ
કામ રહેવાનો આશરો જણાતો નથી. તેઓ આજકાલની પ્રગ-
તિની ચળવળ વિશે જાણીતા છે તેઓ આ બાબતને સારી રીતે
સમજી શકે છે. માટે હવે નિરાશાને સલાહ આપી આશામ
મુસ્ત પની કામ કરજો જોઈએ તો આશા ફળીશુત થવામાં કામ

realpatidar.com

realpatidar.com

મજા હીલ થવા પામવાની નથી. વગર કોરીસ કીધે, માત્ર નિરુદ્ધ
શામાં પડી જાયું એના જેવું એક પણ શરમ ભરેલું બીજું
જન્ય નથી. માટે અમ કામ ! પ્રથમ કામ કર અને પછી પરિનિ
શ્ચામની આશા રાખ.

અર્થાત્ “ આજ્ઞાએ હીદાયત ” ની પાંચ હજાર નકલો. કામ
માં ફેલાવવાની અમોએ ધારણા રાખી છે. અને તે ધારણા કો
મના સમજી આગેવાનોથી પાર પાડવામાં અમે સક્તિવાન થઈ
શું એમ અમારું હીલ ગવાહી આપે છે. કામના આગેવાનો જે
આ બાબતને લક્ષમાં લે તે આ બાબત ઠાંધ એવી નથી કે જે
પાર ન પડે. માત્ર એકાદ શ્રીમંતજ જે એરડર આપી દે તે.
આ હીદાયતનું કામ એક હાડકામાંજ પાર પડી જાય. ખુદાના
ફરમાથી કામમાં કરોડપતિ, લક્ષાધિપતિ તથા ઉદાર વર્ગ
ની આછત નથી અને તેથી અમે આ માટે એવી પવિત્ર આશા
માં મરત ન રહીએ કે અમારી આ ધારણા પાર પડવાને કીસ
સમત આડે એક પાદડુંજ અટકેલું છે. અમે એવી આશામાં દરે
ક વખતની ટપાલ એકલું કે અમારી આ કીતાબની પાંચ હજાર
નકલો. અપાવી કામમાં ફેલાવવાની મદદ માટેના એરડર તેમાંથી
નીકળી આવે. ખુદા મુસબબુલ અસખાખ છે તેની દ્રષ્ટિમાં તેમ
કરી દેખાડવું એ ઠાંધ મોટી વાત નથી.

કેટલાક આગાખાની લઝ બાજુ લેખકો, કામને દીની બાબત
લમાં વધુને વધુ શુભરાહ કરવા તથા પોતાના કરોળીઆની બાબત

realpatidar.com

realpatidar.com

જોવા પોતા પાંચને દક્ષી રાખવાને પુસ્તકો લખાવે છે ત્યારે તે
બની કામના શ્રીમંતો તેમને બધું કિતેજન આપે છે. તેનો એ
જ કાળો દાંડી બતાવી ઇસલામી શ્રીમંત વર્ગને પોતાની ફરજ
વિધેનું જ્ઞાન કરાવવાનું અપ્રાસંગિક ગણાશે નહીં. મી. કુલ
તામના આગાખાની લેખકે " હમામે મેજલિસ આગ ૧ ભાગ ૧
તામની એક કીતાબ તામદાર આગાખાનને હમામ કરાવવા તથા
ઇસલામીઓના ખાશમાં હમામના જેમ હોવા વિષેની વિરક્તતા
સમી હતી. શરૂઆતમાં સીધી પ્રેસના માલેક તરફથી તેની આ
હજાર કાપીએ છપાવવામાં આવી હતી. ત્યાર બાદ દારેસલા
તાબા શેક અહમદઅલી રતનશીએ લેતી એક હજાર નકલો છ
પાવતો ઓરડર મોકલાવ્યો. તુરતજ શેક મહતઅલીમાઇ સુભે
ત વીરજીએ પણ એક હજારનો ઓરડર આપ્યો. એથી તથા
અમી આજીતિ સીધી પ્રેસ તરફથી છપાઈ અને કુલે સાત હજાર
પ્રતો બહાર પાડી દેવાવી. તે જ્યારે કામના આગાર વિર
ઇસલામથી ઉભડા કરાવવા માગતો વર્ગ આવે. પ્રયાસ કરે
ત્યારે તે ઇસલામી શ્રીમંતોએ કામને તેવા કુમલાથી બચાવી
વાતે આવાં પુસ્તકો છપાવવામાં ઠેઠલી મદદ આપવી જોઈએ
અંદાજ પોતાની મેજલિસ જેમની લેવો જોઈએ. ખુદાતાલા હા
મી શ્રીમંતોના હિલોમાં હિની લાગણીનો કરો સજવન કરી
હલાહી આમીન.

અરોએ આ તથા બીજા અનેક પુસ્તકો કામમાંથી મુખ
કુર કરવાને તથા શુદ્ધતાથી કામને બચાવી લેવાને પ્રયત્ન કરો

realpatidar.com

realpatidar.com

૬

છે; પરંતુ ઉત્તેજનની ગેરહાજરીને કીધે તેની વધુ પ્રતો હપાવી
કરવાને અમે કશિતવાન નીવડ્યા નથી. પરંતુ તે હીતાળોનો
એજમતી અસર પુર્ણ રીતે તો ત્યારેજ લામ કે જ્યારે તેની વ
ધુને વધુ પ્રતો હપામ અને કામમાં ઠેક ઠેકાણે ફેલાઈ જાય. તો
આવી બાબતમાં કામના શીમંતો અમેને જરૂર મદદ કરશે કે
જેવી અમે કાલમાં તેની હીતાળોની જે ઘોડી ઘોડી પ્રતો અમા
રી પાસે શીલીક છે તે કામમાં વઠ્ઠ ફેલાવી દઈએ અને તેની ન
બી આકૃતિઓ હપાવવાનું ચાલુ કરી દઈએ. તો થોડા ધણુ
શીમંતો ઘોડી ઘોડી રહ્યો અવાર નવાર આવા કાર્ય માટે મેં
કલવાનું ચાલુ રાખે તો આ કામ કાંઈ મુશ્કેલ નથી. અને આ
વા સુધરેલા જમાનામાં હવે કામમાં બેડીનીને ચાલુ રહેવા ફેવી
એ અમે મહાન ભયંકર પાપ સમજીએ છીએ અને પુરાતાલા
પાસે હોઆ શુભરીએ છીએ કે આવા પાપમાંથી અમારી કામ
શુદ્ધત લઈ જવા પામે. પ્રજ્ઞાદિ આમીન

આ આકૃતિમાં પ્રથમની આકૃતિમાં કામલ કરવાને મુલતવો
માં રાખવી પડેલી કવિતા કામલ કરવામાં આવી છે. અને હી
લવા ખાતે સવાલ જવાબ પ્રજ્ઞાનાર કાજ સુજેમાન વાલજનો ફે
ડો કામલ કરી તેના અસરકારક બતાવવામાં ઉઘેરો કીધો છે.
અમે આજ્ઞા રાખીએ છીએ કે કામ હવે અમારું સાંભળશે, જ
મુત સરી અને કામી અજ્ઞાનતા દાખવાને પ્રવાસ કરી પોતાની
પ્રજ્ઞા બતાવશે.

realpatidar.com

realpatidar.com

મગત લોકારે ભેળા થયા.

(વૈકરણી વનમાં વહવલે—એ રાહ)

મગત લોકારે ભેળા થયા કરવા માંડયો વીચાર
અર્થે સુખાન્યને આ સમે ઠાવતા હીલતાની જઠાર
મગત લોકારે ભેળા થયા (૧)

હીલવામાં હમ ખસલામતું દીન દીન ચડતુંજ જામ
જેમજેમ દીલ દુખાય છે વાડુજ વ્યાડુજ થાય—મગત (૨)

એકે ઉપાય સુઝે નહિ હવે કરવી શી પેશ
સલાહ કરવાને આવીઆ મોટા મુખીને હેર—મગત (૩)

એકમત અઠને હિમા થયા આવી મળ્યા આ તે વાર
ધર લેવાને જોડુ તથા દેવા હસ હનર—મગત (૪) ;

મુશ્કત વીતીને આન્યા નહિ નાથાં દેવાને કાઢ,
ધરતો જાનાં જાંજાં હમ ગયો અંતે ખેડા તે જોઈ—મગત (૫)

realpatidar.com

1920 -Kilwa na Sawal Jawab Yane Aftabe Hidayat (764)

realpatidar.com

પર લેવાને મેલા થયા ગયા મોહની પાસ,
વળતાં હાંધ વણુ' નહિ થયા અતિશે નિરાશ-મગત૦ (૧)
આંખો મીઝીને હમર બધું મનમાં મોટીરે આશ,
હર્ષાંતી માંડી ફાટ મધ વળતાં આંખો પચાસ-મગત૦ (૭)
મોઠ મુઠીને પોઠારીઆ સરવે મળને સંગાથ,
અહમ વિનાના આંધળાં મોઠા મેંઢાની જાત-મગત૦ (૮)
મોઠા મુખીએ મનાવીઆ મારા મુનીવર લાઠ
કર્મ અજાણ્યા આપણે શીતને કરે હાથકાથ-મગત૦ (૯)
ટુંટું કરી હાંડા મધ ગયા પોઠ મેઢારે ટેક,
જુ આખી " કહેરે લલાટમાં લખ્યા મટે નહિ મેખ-મગત૦ (૧૦)

realpatidar.com

1920 -Kilwa na Sawal Jawab Yane Aftabe Hidayat (764)

realpatidar.com

